

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARIN SOSYAL HİZMET
GEREKİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
KARAMAN M TİPİ KAPALI-AÇIK CEZAEVİ ÖRNEĞİ**

Selma SOYTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

**HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARIN SOSYAL HİZMET
GEREKİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ:
KARAMAN M TİPİ KAPALI-AÇIK CEZAEVİ ÖRNEĞİ**

Selma SOYTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

Selma SOYTÜRK tarafından hazırlanan "Hükümlü Ve Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Karaman M Tipi Kapalı – Açık Cezaevi Örneği" başlıklı bu çalışma, 11.11.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sunay İL (Başkan)

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ (Danışman)

Doç. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN

Doç. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ

Doç. Dr. Tarkan TUNCAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

11.11.2013

Selma SOYTÜRK

TEŞEKKÜR

Bu araştırma ile cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet uygulamalarına olan gereksinimlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın tamamlanmasında;

Çalışmamı yürüttüğüm tüm süreçte yapıcı eleştirilerini ve yönlendirmelerini benden esirgemeyen, motivasyonumun düştüğü zamanlarda beni destekleyen, sorduğum her soruya engin bilgi birikimiyle yanıt veren danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Kasım KARATAŞ'a,

Araştırmamı gerçekleştirebilmem için bana olanak sunan ve yardım sağlayan Karaman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu idaresi ve tüm çalışanlarına,

Duygu ve düşüncelerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen tüm mahkûmlara,

Son olarak da beni bu günlere getiren, çalışmam boyunca bütün sıkıntıma ortak olan, maddi ve manevi desteklerini, sevgi ve ilgilerini esirgemeyen canım annem Havva SOYTÜRK'e, canım babam Ramazan SOYTÜRK'e ve hem ablam hem en yakın arkadaşım Sevgi SOYTÜRK'e

Teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

SOYTURK, Selma. *Hükümlü ve Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırmanın amacı, cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet uygulamalarına olan gereksinimlerinin (need assessment) değerlendirilmesi ve bu doğrultuda cezaevlerinde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının önemini ortaya koymaktır.

Araştırma genel tarama modelindedir. Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olan görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma kapsamında Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevinin kapalı bölümünde kalmakta olan 222 hükümlü, 79 tutuklu olmak üzere 301 hükümlüye-tutukluya ulaşılmıştır. Görüşme formu aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamında "SPSS 15, 0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)" programı kullanılarak çözümlenmiştir.

Elde edilen verilere göre, hükümlülerin-tutukluların, sosyo-demografik özelliklerinin ve cezaevinden önceki yaşam deneyimlerinin, suça yönelmelerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Hükümlülerin-tutukluların cezaevine ilk girdiklerinde, cezaevinde kaldıkları zaman süresince, tahliye olmaya hazırlanırken ve tahliye olduktan sonraki sosyal hizmet gereksinimleri ortaya konmuştur. Hükümlü olmanın veya tutuklu olmanın, hükümlülerin-tutukluların cezaevi sürecindeki deneyimlerini ve sosyal hizmet gereksinimlerini değiştirebileceği tespit edilmiştir. Cezaevlerinde sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamalarının içeriği ve yeterliliği tartışılmıştır.

Araştırma bulguları beş ana başlık halinde sunulmuştur. Hükümlüler-tutuklular çoğunlukla hükümlü, genç-orta yetişkin, erkek, düşük eğitim düzeyine sahip, evli olmayan, belirli bir eğitim görmeye gerektirmeyecek mesleklere sahip olan ve ailesinde veya yakın çevresinde suçlu kimseler bulunan bireylerdir.

Cezaevinden önceki yaşamlarında, hükümlüler-tutuklular çoğunlukla düşük gelir düzeyine sahip, kronik fiziksel ve psikiyatrik sağlık sorunu bulunan, madde bağımlısı ve genellikle cezaevine girmeden önce adli bir sürece dâhil olan kişilerdir. Hükümlüler-tutuklular çoğunlukla, cezaevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının varlığı ve ne iş yaptığı hakkında bilgi sahibi değildir. Hükümlüler-tutuklular cezaevinde en çok nakdi yardıma, ailelerinin ve yakın çevrelerinin sosyal desteğine, sağlık hizmetlerine, akademik ve mesleki eğitim etkinliklerine gereksinim duyduklarını ifade etmiştir. Hükümlüler-tutuklular, tahliye sonrası yaşamda öncelikli gereksinimlerinin düzenli bir iş sahibi olmak olduğunu, çoğunlukla ailelerinin yanına dönmeyi istediklerini, cezaevinden tahliye olduktan sonra aileleriyle ve toplumla sorun yaşayacaklarını düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Hükümlü, tutuklu, cezaevi, sosyal hizmet, gereksinim, sosyal hizmet uygulaması, sosyal hizmet uzmanı, infaz süreci, tahliye sonrası yaşam.

ABSTRACT

SOYTURK, Selma. *An Assessment About Social Work Needs of Sentenced and Arrested Prisoners: An Example of Karaman M Type Closed-Open Prison*, Master's Thesis, Ankara, 2013.

The main purpose of this research is making an assessment about prisoner's who are staying a prison, needs of social work practice and in this direction try to find importance of social work practice which is performing in prisons.

In the direction of the purpose of the research general scanning model was used. The data that were obtained from the research were collected through the interview form which was intended for the main purpose of the research. Through the research, 222 person who is sentenced and 79 person who is under arrested were interviewed who is staying at Karaman M Type Closed Prison so 301 prisoners were interviewed. The data which were obtained from interview were analyzed with SPSS 15, 0 (Statistics Programme for Social Sciences) Programme.

According to data, socio-demographic properties and life experiences before prison which were effective on prisoners to commit a crime were determined. Prisoners' social work needs when they first came in to prison, during the time when they were staying in prison, when they are preparing to release and after release were discovered. Being sentenced or being arrested that can change prisoners' experiences during imprisonment and prisoners' social work needs were identified. Contents and qualifications of social work practices which are putting into practice by social workers were discussed.

Findings of the research were presented with five main headlines. Mostly prisoner's are sentenced, young-middle adult, man, with a low education level, unmarried, have a job which is no need to being educated and have delinquent people among his/her family members or close friends. Life before the prison, mostly the prisoner's have low income, have a chronic physical or psychiatric health problem, drug addict and generally be included a judicial process before entering prison. Mostly the prisoner's have no idea about a social worker who is

working in the prison and what job is he/she doing. Prisoner's were stated that they mostly need financial help, social support of their families and close friends, health services, academic and professional education activities in prison. Prisoner's said that having a regular job is the prior need of their life after discharge, mostly they want to return to their family, after release from the prison, they don't think to have a problem with their family and society.

Key Words: Sentenced, arrested, social work, need, social work practice, social worker, execution process, life after discharge.

KISALTMALAR

SHU:	Sosyal Hizmet Uzmanı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO:	Dünya Sağlık Örgütü
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1 SUÇ KAVRAMI.....	2
1.2 SUÇ DAVRANIŞINI AÇIKLAYAN KURAMLAR	3
1.2.1 Bireysel Kuramlar	3
1.2.2 Psikolojik Kuramlar	6
1.2.3 Biyolojik Kuramlar.....	8
1.2.4 Sosyolojik Kuramlar.....	10
1.3 SUÇ İŞLEMEYE ETKİ EDEN ETMENLER	17
1.3.1 Yaş	17
1.3.2 Cinsiyet	18
1.3.3 Medeni Durum.....	19
1.3.4 Öğrenim Durumu.....	19
1.3.5 İşsizlik ve Ekonomik Düzey	20
1.3.6 Aile Yapısı ve Özellikleri.....	20
1.3.7 Akran Grubu ve Boş Zaman değerlendirme Etkinlikleri	21
1.4. SUÇLULUK VE SOSYAL HİZMET	22
1.5 HÜKÜMLERİN-TUTUKLULARIN SOSYAL HİZMET GEREKSİNİMLERİ	28
1.5.1 Kuruma Girişteki Sosyal Hizmet Gereksinimleri	29
1.5.2 Cezaevi Sürecindeki Sosyal Hizmet Gereksinimleri	31

1.5.3 Tahliye Hazırlık ve Tahliye Sonrası Yaşama İlişkin Sosyal Hizmet Gereksinimleri	41
1.6 ARAŞTIRMANIN SORUNU	47
1.7 ARAŞTIRMANIN AMACI	51
1.8 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	52
1.9 ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	53
1.10 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	53
1.11 TANIMLAR	53
BÖLÜM II	54
2. YÖNTEM	54
2.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ	54
2.2 EVREN VE ÖRNEKLEM	54
2.3 ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ, VERİ TOPLAMA ARACI VE VERİLERİN TOPLANMASI	55
2.4 VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI	56
2.5 SÜRE VE OLANAKLAR	56
BÖLÜM III	57
3. BULGULAR VE YORUM	57
3.1 HÜKÜMLERE-TUTUKLULARA AİT GENEL BİLGİLER	57
3.2 CEZAEVİNE GİRMEDEN ÖNCEKİ YAŞAM DENEYİMLERİ	71
3.3 KURUMA GİRİŞTEKİ GEREKSİNİMLERİ	87
3.4 CEZAEVİ SÜRECİNDEKİ GEREKSİNİMLERİ	91
3.5 TAHLİYE HAZIRLIK VE TAHLİYE SONRASI GEREKSİNİMLERİ	119
BÖLÜM IV	126
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	126
4.1 SONUÇLAR	126
4.1.1 Hükümlülere Ait Sonuçlar	126
4.1.2 Tutuklulara Ait Sonuçlar	129
4.2 ÖNERİLER	134
KAYNAKLAR	137
EKLER	154
Ek-1 Hükümlülerin-tutukluların Mesleklere Göre Dağılımı	154

Ek-2 Hükümlü-Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin değerlendirilmesi Araştırması Görüşme Formu	156
Ek-3 İzin Yazısı	162

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Hükümlülerin-tutukluların İnfaz Durumuna Göre Dağılımı.....	57
Çizelge 2: Hükümlülerin-tutukluların Yaşa Göre Dağılımı	58
Çizelge 3: Hükümlülerin-tutukluların Cinsiyete Göre Dağılımı	59
Çizelge 4: Hükümlülerin-tutukluların Doğum Yerine Göre Dağılımı	60
Çizelge 5: Hükümlülerin-tutukluların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	60
Çizelge 6: Hükümlülerin-tutukluların Medeni Duruma Göre Dağılımı.....	61
Çizelge 7: Hükümlülerin-tutukluların Nikâh Durumuna Göre Dağılımı	62
Çizelge 8: Hükümlülerin-tutukluların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı	62
Çizelge 9: Hükümlülerin-tutukluların Mesleklere Göre Dağılımı	63
Çizelge 10: Hükümlülerin-tutukluların Tutukluluk/Hükümlülük Süresine Göre Dağılımı.....	64
Çizelge 11: Hükümlülerin Aldıkları Toplam Ceza/Kalan Ceza Süresine Göre Dağılımı.....	65
Çizelge 12: Hükümlülerin-tutukluların Suç Türüne Göre Dağılımı.....	66
Çizelge 13: Hükümlülerin-tutukluların Suçu Tek Başına İşleme Durumu	68
Çizelge 14: Hükümlülerin-tutukluların Aynı Suçtan Yargılanan Başka Kimse Olma Durumu.....	69
Çizelge 15: Hükümlülerin-tutukluların Ailesinde ya da Yakın Çevresinde Suça Yönelen Başka Tutuklu-Hükümlü Olma Durumuna Göre Dağılımı	69
Çizelge 16: Suça Yönelen Hükümlü-Tutuklu Yakınlarının, Yakınlık Dereceleri	70
Çizelge 17: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Bir İş Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı	71
Çizelge 18: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önceki İşsizlik Süresine Göre Dağılımı	72

Çizelge 19: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sahip Oldukları Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı	73
Çizelge 20: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımı	74
Çizelge 21: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Eşleri İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri.....	75
Çizelge 22: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Çocukları İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri.....	76
Çizelge 23: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Akrabaları İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri	76
Çizelge 24: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce İş Arkadaşları İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri.....	77
Çizelge 25: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Kendilerini Sosyal Bir İnsan Olarak Düşünme Durumu.....	77
Çizelge 26: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Kronik Bir Sağlık Sorununa Sahip Olma Durumu.....	78
Çizelge 27: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sahip Olunan Kronik Sağlık Sorunları.....	79
Çizelge 28: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Psikiyatrik Tedavi Görme Durumuna Göre Dağılımı	80
Çizelge 29: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Psikiyatrik Tedavi Görme Nedenleri.....	81
Çizelge 30: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Madde Bağımlısı Olma Durumu.....	83
Çizelge 31: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Bir Eğitim-Öğretim Kurumuna Devam Etme Durumu	84
Çizelge 32: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Devam Edilen Eğitim-Öğretim Kurumu.....	85

Çizelge 33: Hükümlülerin-tutukluların Daha Önce Bir Suç Şüphesi İle Gözaltına Alınma/ Tutuklanma/ Hüküm Giyme/ İfade Verme Durumu	86
Çizelge 34: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde bir SHU'nun Görev Yapması Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu.....	87
Çizelge 35: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Çalışan Bir SHU'nun Ne İş Yaptığı Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu	88
Çizelge 36: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine İlk Girişte Kurumda Görevli SHU İle Görüşme Durumu.....	89
Çizelge 37: Hükümlülerin-tutukluların SHU İle Gerçekleştirdiği Görüşmenin İçeriği.....	90
Çizelge 38: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine İlk Girişte Aile İle İletişim Kurmak ve Aileyi Bilgilendirmek Adına SHU'dan Yardım Alma Durumu	90
Çizelge 39: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Gereksinimlerini Karşılamaya Yetecek Maddi Olanaka Sahip Olma Durumu.....	91
Çizelge 40: Hükümlülerin-tutukluların Dışarıdaki Aile Üyelerinden ya da Yakınlarından Maddi Destek Alma Durumu	92
Çizelge 41: Hükümlülerin-tutukluların Sosyal Yardım Kuruluşundan Ayni/Nakdi Yardım Alma Durumu	93
Çizelge 42: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Eşi İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	94
Çizelge 43: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Çocukları İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	95
Çizelge 44: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Akrabaları İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	96
Çizelge 45: Hükümlülerin-tutukluların Eşin/ Çocukların/ Akrabaların Ziyarete Gelme Durumu.....	97
Çizelge 46: Hükümlülerin-tutukluların Eşinin Ziyarete Gelme Sıklığı	98

Çizelge 47: Hükümlülerin-tutukluların Çocuklarının Ziyarete Gelme Sıklığı	98
Çizelge 48: Hükümlülerin-tutukluların Akrabalarının Ziyarete Gelme Sıklığı	99
Çizelge 49: Hükümlülerin-tutukluların şin/ Çocukların /Akrabaların/ Arkadaşların Bir Sosyal Destek Mekanizması Olduğunu Düşünme Durumu	99
Çizelge 50: Cezaevine Girdikten Sonra Eşi/ Çocukları/ Akrabaları/ Arkadaşları İle Aralarındaki İlişkinin Değişmesi Durumuna Göre Dağılımı.....	100
Çizelge 51: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Birlikte Yaşadığı Koşuş Arkadaşları İle Aralarındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	101
Çizelge 52: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Personeli İle Aralarındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	102
Çizelge 53: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Yeni Bir Sağlık Sorunu İle Karşılaşma Durumu	103
Çizelge 54: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Karşılaştıkları Yeni Sağlık Sorunları	104
Çizelge 55: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Ortaya Çıkan Sağlık Sorununa Yönelik Yeterli Tedavi ve Destek Görme Durumları	105
Çizelge 56: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Psikiyatrik Tedavi Görme Durumu	106
Çizelge 57: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Psikiyatrik Tedavi Görme Nedeni.....	107
Çizelge 58: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Madde Bağımlılığı Geliştirme Durumu	108
Çizelge 59: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Bağımlılık Geliştirilen Madde Türleri.....	109
Çizelge 60: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Madde Bağımlılığı Tedavisi Görme Durumu	110

Çizelge 61: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Eğitim Yaşamına Devam Etme Durumu	111
Çizelge 62: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Devam Ettiği Eğitim-Öğretim Kurumu.....	111
Çizelge 63: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Eğitim-Öğretime Devam Etmeme Nedeni.....	112
Çizelge 64: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Açılan Meslek Edindirme ve Beceri Kurslarına Katılım Durumu.....	113
Çizelge 65: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Gerçekleşen Sosyal Etkinliklere Katılım Durumu.....	114
Çizelge 66: Hükümlülerin-tutukluların Sosyal Hizmet Kuruluşunda Kalan Yaşlı, Çocuk, Özürlü, Bakıma Muhtaç Aile Bireyi Olması Durumu.....	114
Çizelge 67: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde SHU'ya Başvuru Yapma Durumu.....	116
Çizelge 68: Hükümlülerin-tutukluların SHU'ya Başvuru Nedeni.....	117
Çizelge 69: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde SHU'nun Yeterli Çalışmalar Yaptığını Düşünme Durumu	118
Çizelge 70: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Dönmeyi Düşündüğü Yer.....	119
Çizelge 71: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Barınabilecek Bir Yerin Varlığı	120
Çizelge 72: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Bir İşinin Var Olma Durumu	121
Çizelge 73: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Eğitim Yaşamına Devam Etme Düşüncesi	122
Çizelge 74: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Eşi/ Çocukları/ Akrabaları/ Yakın Çevresi İle Arasında Yaşanabilecek Uyum Sorunları	122

Çizelge 75: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Toplumsal Yaşama İlişkin Yaşanabilecek Uyum Sorunları.....	123
Çizelge 76: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra İş Bulmak/ Kalacak Yer Bulmak/ Eğitim Olanaklarına Erişmek/ Aile İle Sağlıklı İletişim Kurmak İçin SHU İle Görüşme Talebi	124

BÖLÜM I

GİRİŞ

Suçluluk, birden çok etmenin etkili olduğu, sosyal sorunlardan beslenen, karmaşık bir kavramdır. Suça karışmış bireylerin, çoğu zaman işsizlik, yoksulluk, düşük eğitim düzeyine sahip olma, sosyal yaşamdan dışlanma gibi durumlarla başa çıkmak durumunda oldukları bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, sahip oldukları sosyal sorunlar ve olumsuz yaşam koşulları dolayısı ile suça yönelerek hükümlü ya da tutuklu olan kimselerin, suç içerikli davranışlar sergilemekten uzaklaşıp, “ıslah” olabilmeleri ve tahliye olduktan sonra toplumsal yaşam ile ilgili uyum sorunları yaşamamaları adına cezaevinde sunulan sosyal hizmet uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma ile Karaman M Tipi Kapalı - Açık Cezaevi örneği göz önüne alınarak, hükümlü ve tutukluların cezaevinde sunulan sosyal hizmet uygulamalarına olan gereksinimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Sosyal hizmet mesleği, bireylerin refah düzeylerini arttırmayı amaç edinmiştir ve bu doğrultuda birey, aile, grup ve toplum odağında uygulamalar gerçekleştirmektedir. Suçluluk, sosyal hizmet mesleğinin önemli bir uygulama alanıdır ve sosyal hizmet uzmanları mesleki uygulamaları aracılığı ile hükümlülerin-tutukluların daha iyi bir yaşam düzeyine erişebilmelerine, hükümlülerin-tutukluların bireysel, ailesel ve cezaevi koşulları ile ilgili sorunlarını çözmelerine, hükümlüleri-tutukluları rehabilite ederek tahliye olduktan sonra suç içerikli davranışlardan uzak durabilmelerine yardımcı olmaya çalışmaktadırlar.

Suçluluk alanındaki sosyal hizmet uygulamalarının odağında yer alan ve sosyal bir içeriğe sahip olan suç kavramı, geçmişten bugüne, farklı zamanlarda, farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş ve bu doğrultuda tanımlanmış bir kavramdır. Tarihte her toplumda, suç içerikli fiillere ve bu fiillerin karşılığında belirlenmiş ceza yaptırımlarına rastlamak mümkündür. Toplumların sosyal, ekonomik, kültürel yapıları ve içerisinde yaşanan zaman diliminde meydana gelen olaylar

suç içerikli davranışların belirlenmesinde ve suçun tanımının yapılmasında etkili olmuştur.

1.1 SUÇ KAVRAMI

Suç kavramı çok farklı alanlar ve çok sayıda bilim insanı tarafından tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Genel anlamda suç kavramı toplumda var olan normlardan sapma olarak tanımlanmaktadır. Suç, toplumun değer ve normlarından sapan eylemdir; ancak suç, kanun koyucular tarafından ceza yaptırımı belirlenmiş olduğundan, diğer sapma davranışlarından ayrılmaktadır (Kızılçelik ve Erjem, 1994; aktaran: Burkay, 2008: 3). Suç, “işlenmesi yasak edilmiş ve ceza yaptırımı ile tehdit altına alınmış fiiller” olarak da tanımlanmıştır (Tosun 1967; aktaran: Yayak, 2009: 7). Dönmezer (1984; aktaran: Görgülü, 2009: 4)’e göre suç, evrensel bir olaydır. Tarihin en eski devirlerinden beri var olmuştur. İnsanların içindeki ihtirasın yanı sıra toplum halindeki çeşitli sosyal sınıfların varlığının gerektirdiği sosyal çelişikler ve uyumsuzluklar var oldukça, suç da var olacaktır. Ceza Hukukuna göre, suç “yasanın cezalandırdığı harekettir” (Yavuzer, 1990; aktaran: Görgülü, 2009: 5) ve hak ve çıkarları ihlal eden bir eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için kanun tarafından cezalandırılması gerekmektedir (Dönmezer, 1994: 333). Adler’e göre suç, sosyal normları sarsan bir davranıştır. Suç yalnızca herkes tarafından tartışılabilen duygusal bir durum değil, oldukça teknik bir olaydır. Hukukçular tarafından yasal süreçler geliştirilir, sosyal bilimler ve davranış bilimlerince de incelenir (Menokan, 1996; aktaran: Görgülü, 2009: 5).

Çağdaş kriminoloji yaklaşımını benimseyen bazı kriminologlara göre suç, üç şekilde tanımlanabilir: 1. yasal bakış açısından suç; ceza yasalarını ihlal eden insan davranışlarıdır, 2. sosyolojik bakış açısı ile suç, doğada var olan toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir anti sosyal davranış olarak görülür, 3. psikolojik bakış açısından suç; sosyal olarak kötü uyumun bir şeklidir. Suç, özellikle Ceza Yasasına karşı olan ve genel olarak kabul edilebilir bir sosyal düzen çerçevesinde sıkıntılara neden olan insan etkinliğidir (Schmallager, 2002; aktaran: İçli, 2007: 23-24).

Suç olgusu, kriminoloji, hukuk, antropoloji, psikoloji, sosyoloji vb. bilim dalları tarafından açıklanmaya çalışılmaktadır. İşlenmiş bir suçun tek bir nedenle açıklanabilmesi olanaklı görünmemektedir. Bu noktada kişilerin neden suç işlediğini inceleyen ve açıklamaya çalışan suç kuramlarından bahsetmek yerinde olacaktır.

1.2 SUÇ DAVRANIŞINI AÇIKLAYAN KURAMLAR

Literatüre bakıldığında, suç davranışına ilişkin ilk açıklamaların Orta Çağ Avrupa'sında yapıldığı görülmektedir. Bu dönemde suçluluk, doğaüstü güçler ile açıklanmaya çalışılmıştır ve suçluluğun nedeni olarak cinler, periler, şeytanlar vb. insanüstü varlıklar gösterilmiştir. Bu bakış açısına göre suç, günahdır ve bu inanış doğrultusunda cadı avlarıyla binlerce insan ağır işkencelerle öldürülmüştür. Bununla birlikte ruhban sınıfını temsil eden kilise, siyasi gücü elinde bulunduran krallar ve soylular, ekonomik gücü elinde bulunduran ve topraklara hâkim olan feodal beyler, toplumdaki güç odaklarını oluşturmaktadır ve dolayısı ile ceza adalet sistemini de istedikleri gibi yönlendirmektedirler. Dolayısı ile o dönemde, adil bir cezalandırma sisteminin olduğundan bahsedilemez. Ancak tarihte "Karanlık Çağ" olarak adlandırılan bu dönem sonrasında, tüm dünyayı etkileyen Reform ve Rönesans hareketleri büyük değişim rüzgârları estirmiş ve Aydınlanma Çağı başlamıştır. Aydınlanma Çağı, her alanda olduğu gibi suçluluk alanında çalışmalar yapan birçok düşünürü ve yazarı da etkilemiş, bu doğrultuda gelişmiş, kapsamlı suç kuramlarının ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu çalışmada, suçlu davranışları açıklamaya çalışan kuramlar, bireysel kuramlar, psikolojik kuramlar, biyolojik kuramlar ve sosyolojik kuramlar olmak üzere dört ana başlık altında açıklanmaya çalışılacaktır:

1.2.1 Bireysel Kuramlar

Suç, birey odaklı inceleyen kuramlar, Klasik Ekol, Neo-Klasik Ekol, Pozitif Ekol ve Kartografik Ekol olmak üzere dört başlık altında incelenecektir.

1.2.1.1 Klasik Ekol

Cesare Beccaria'nın öncülüğünü yaptığı Klasik Ekol, 18. Yüzyılın ortalarında gündeme gelmiştir. Klasik Ekole göre, bireyler kendi etkinliklerinin sonuçlarını tarttıktan sonra suç işlemektedir (İçli, 1993: 44) ve suç bireyin özgür iradesine bağlı gerçekleşen bir etkinliktir (Çelik, 2008: 11). Klasik Ekole göre insanlar bencil, zevk arayışında olan ve bu doğrultuda eylemlerini özgür iradelerine göre gerçekleştiren canlılardır. İnsanlar, acılarını azaltma ve hazlarını artırma peşindedir; bu noktada, suç teşkil eden davranışların sonucunda elde edecekleri kazançları, aldıkları risk ve görecekleri olası zarardan fazla ise, suç işlemektedirler (Dolu, 2009: 96-97).

Klasik Ekol, tanımlanmış suç davranışı yerine suçun yasal tanımına vurgu yapmaktadır; yani suçlularla ilgilenmekten ziyade yasa hazırlama gibi süreçlere odaklanmıştır (Çelik, 2008: 11). Klasik Ekol, işlenen suç dolayısı ile ortaya çıkan zarara karşı orantılı bir ceza verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Marshall, 1994; aktaran: Çelik, 2008: 11). Bu görüşe koşturarak Beccaria, suç ve ceza arasında adil bir oranın olması ve suçlara uygun cezaların verilmesi gerektiğine değinmektedir (Beccaria, 2004; aktaran: Burkay, 2008: 4). Klasik kriminoloji, caydırıcılık ilkesine dayanmaktadır. Caydırıcılık ilkesine göre toplum üyeleri, cezalar aracılığıyla, benzer eylemler karşısında aynı cezayı çekme riski olduğunun farkına varmaktadır (Hunter ve Dantzker, 2005; aktaran: Çelik, 2008: 11). Klasik Ekol düşünürlerinden Jeremy Bentham, Beccaria gibi, suçun, kişinin rasyonel kararı sonucunda ortaya çıktığını ve bunun karşılığında zarar verici olsa da, işleme olasılığı olan diğer suçları önlemek adına, bir ceza verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Klasik Ekol, suçu rasyonel bir tercih sonucunda gerçekleştirilen bir eylem olarak tanımlar ve cezaların caydırıcılık işlevinin altını çizer.

1.2.1.2 Neo-Klasik Ekol

Neo-Klasik Ekol, Klasik Ekolün suçluluğa bakış açısını genel olarak kabul etmekle birlikte bazı yönlerde eleştirmiş ve Klasik Ekolden, özellikle suç davranışından çok suçlu kişiye odaklanması noktasında, ayrılmıştır. Yukarıda

da bahsedildiği üzere, Klasik Ekole göre kişiler kendi özgür iradeleri ile suç işlemektedir. Ancak Klasik Ekol, bu iradeyi şekillendiren, yani bireyi etkileyen, psikolojik ve sosyolojik etmenleri dışarıda bırakması yönüyle eleştirilmiştir. Neo-Klasik Ekole göre bireyler, özgür bir iradeye ve rasyonel tercih gizilgücüne sahip değildir; çünkü bireylerin içinde buldukları sosyolojik ve psikolojik koşullar, davranışlarını etkiler; dolayısı ile ceza suça göre değil suçluya göre verilmelidir.

Neo-Klasik görüş, hukuki açıdan indirim nedeni olarak sayılan ve bazı özel düzenlemeleri gerektiren yaş küçüklüğü, haksız tahrik vb. durumların, kişinin rasyonel bir tercih yapabilmesini engellediği için, farklı bir açıdan ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda, başta Amerika ve Avrupa olmak üzere, tüm dünyada çocuk suçluluğu ile ilgilenecek ayrı bir adalet mekanizmasının kurulması ve ceza indirimi içeren kanunların yapılması gibi yenilikçi çalışmalar başlatılmıştır (Dolu, 2012: 99).

1.2.1.3 Pozitif Ekol

Pozitif Ekol ile birlikte, klasik ekolün aksine, suçlu davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyal etmenler temelinde şekillendiği görüşü ön plana çıkmıştır. Özellikle suçlunun zekâsına, vücuduna ve daha sonra suçun sosyolojik tanımlamalarının merkezi olan, bireyin dışında gelişen sosyal etmenlere odaklanılmıştır (Lilly, 2002; aktaran: Çelik, 2008: 12). Klasik reformcuların aksine pozitivistler, çevrelerindeki dünyayı açıklamaya çalışmışlar ve davranışın biyolojik, psikolojik ve sosyal temelleri olduğunu düşünmüşlerdir. Pozitif Ekol savunucuları, suç ile ilgili çalışmaların odağının, suçlunun tedavisi olması gerektiğini düşünmektedir (Reid, 1982; aktaran: Çelik, 2008: 12).

Pozitif Ekol ile birlikte gerekircilik (determinizm) kavramı ortaya çıkmıştır. Gerekircilik, bireyin davranışlarını kendi dışında kalan bazı olayların belirlediği düşüncesidir. Buna göre insanoğlu kendi kararını kendisi veremez; bu doğrultuda gerekircilik Klasik Okulun altını çizdiği özgür iradenin karşısında bir görüş sunmaktadır. Gerekirciliğe göre bireyin davranışlarını biyolojik ve kültürel etmenler belirlemektedir (Hunter ve Dantzker, 2005; aktaran: Çelik, 2008: 13).

Pozitif Ekolün lideri olarak kabul edilen Cesare Lombroso, suça etki eden biyolojik etmenler üzerine çalışmalar yapmıştır.

1.2.1.4 Kartografik Ekol

Kartografik Ekol, iklim, sıcaklık, nem, basınç, topoğrafi, yerleşim yeri ve yapısı gibi coğrafi koşulların, kişilerin suça yönelmesi üzerinde etkili olduğu görüşüne dayanmaktadır. Birçok düşünür ve araştırmacı, coğrafi koşulların suçluluk üzerindeki etkisi üzerine çalışmalar yapmıştır. Quetelet, Guerry de Champneuf, Lombroso, Ferri ve Aschaffenburg ve diğerleri, Fransa, İtalya ve Almanya'da kış aylarında mala karşı suçların artış gösterdiğini, yaz aylarında ya da iklim koşulları yaza yakın yerlerde ise kişiye karşı suçların daha yaygın olduğunu ortaya koymaya yönelik çalışmalar yapmışlardır (Mannheim, 1974; aktaran: Demirbaş, 2012: 104). Montesquieu, ekvatora yaklaştıkça suçluluğun arttığını iddia ederken, Dexter, hava basıncı, nem, rüzgâr vb. meteorolojik koşulların suçluluk ile bağlantılı olduğunu savunmuştur (Dönmezer, 1984; aktaran: İçli, 2007: 71). Kriminoloji üzerine çalışmalar yapan birçok kişi, sıcak havalarda insanların daha yoğun duygular yaşarken, soğuk havalarda maddi gereksinimlerinin gündeme geldiğini göz önüne alarak, suç ve suçlu kavramlarını incelemeye çalışmışlardır; ancak bu görüş, yapılan araştırmalar sonucunda somut bir şekilde ispat edilememiştir. Buna karşın, iklimsel ve coğrafi koşulların, içinde barınan insan topluluklarının davranışlarını şekillendirdiği ve farklı kültür yapılarının oluşmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir.

1.2.2 Psikolojik Kuramlar

Suç kuramlarının bireye odaklanması ile birlikte, suçlu davranışları açıklayan psikolojik kuramlar önem kazanmaya başlamıştır. Psikolojik suç kuramları, biyolojik kuramlarda olduğu gibi, suçluluğu açıklayan belli başlı kişilik çeşitlerinden bahsetmektedir. Bu kuramı savunanlar, suç işleyen kimselerin hasta ya da patolojik kişiler olduğunu ve suçun da bir sapma davranış olduğunu düşünmektedir. "Suçlular kaygı, kompulsif davranış ve obsesif (takıncı) düşüncelerle yönlendirilen nevroitikler, şiddetli ve yoğun davranış bozuklukları

gösteren psikotikler, duygusal değişiklikleri dengesizlikleri ve bozuklukları olan şizofrenler, asosyal, agresif, impulsif olan ve suçluluk duyguları olmayan sosyopatik kişiler olarak görülmektedir. Duygusal bozuklukları olan bu insanların gereksinimlerini doyumak için suçlu etkinliklere yöneldiklerine inanılmaktadır” (Siegel ve Senna, 1981; aktaran: Kaner, 1992: 477). Bu görüş doğrultusunda, psikolojik sorunu olduğu için suç işleyen kişilerin, tedavi edilerek normal davranışlar sergileyebileceğine ve böylelikle de suç davranışının önlenebileceğine inanılmaktadır.

Psikolojik suç kuramları, suçu Psikanalitik süreçler ile birlikte açıklar. Freud’a göre kişiliğimizi oluşturan üç temel unsur bulunmaktadır: bunlar; id (alt ben), ego (ben) ve süper ego (üst ben) dur. Alt ben, kişiliğimizin kaba, ilkel ve kalıtımsal dürtülerini oluşturur. Ben, alt beni denetim altında tutmaya çabalayan kişilik unsurudur, mantıklı ve gerçekçi düşüncelerden oluşmaktadır. Üst ben ise alt ben ve ben arasındaki denge düzeneğidir (Cüceloğlu, 2006, 408). Psikanalitik kurama göre güçlü bir alt ben, güçlü bir üst ben ve ikisi arasında denge kuramayacak kadar zayıf bir bene sahip olmak kişide içsel çatışmalara yol açar ve böylelikle kişiler suça yönelebilir. Bu durumda suç işlemek, adeta savunma mekanizmaları gibi kişinin ruhsal dengesini sağlamasına yardımcı olmaktadır. Suç işleme eylemini, içsel çatışması olan kişilere endeksleyen bu görüş, “normal” kabul edilen kişilerin neden suç işlediklerini açıklayamamaktadır.

Franz Alexander’a göre, suçlular haz peşinde koşan canlılardır ve gelecekte daha fazlasını elde edebilme adına, şimdi zevk duydukları şeylerin peşinden giderler ve peşine düştükleri her neyse, onun için suç bile işleyebilirler. Alexander, ek olarak, çevresel, sosyal ve genetik etmenlerin, çocukluk yaşantısının ve aile ortamının da kişileri suç işlemeye iten nedenler olduğunu ifade etmiştir (Alexander ve Healy, 1935; aktaran: Sokullu Akıncı, 1994. 131). Tüm bunlara ek olarak, bazı psikanalistler kişilerin tatmin edilemeyen ya da aile veya yakın çevresinden göremediği sevgi gereksinimi yüzünden suç işlediklerini düşünmektedir. Özellikle anne veya baba yoksunluğu yaşayan kimselerin suç işlemeye daha yatkın olduklarına dair söylemler vardır.

Suçlu davranışları açıklamaya çalışan psikolojik kuramlar, bazı noktalarda sınırlı kalmış ve suçu yalnızca psikolojik boyutları ile incelemiştir. Her türden suç varken, bu suçları işleyenlerin belli psikolojik karakterlere sahip olduğunu söylemek olanaksızdır. Bazı sapma davranışlar, ruhsal hastalıklardan veya kişilik bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Ancak bu kişilerde gerçekleşen sapma davranışlara diğer insanlardan daha sık rastlanmamaktadır (Pfuhe, 1970; aktaran: Çelik, 2008: 15).

1.2.3 Biyolojik Kuramlar

Pozitif Ekol ile birlikte suçlu davranışa, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik etmenlerin etki ettiği görüşü yaygınlık kazanmıştır. Pozitivist düşüncenin önemli temsilcilerinden olan Darwin'in evrim kuramı, suçlu davranışı açıklayan biyolojik yaklaşımlara öncülük etmiş ve bu alanda birçok çalışmanın yapılmasına neden olmuştur. Biyolojik kuramlar suçlu davranışı, beden yapısındaki farklılıklara bağlı çalışmalar ve genetik çalışmalar olmak üzere iki başlık altında incelemektedir:

Beden yapısının suç işlemeyi tetikleyici bir etken olduğu düşüncesi üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu alanın en önemli temsilcisi İtalyan Ekolünden gelen ve askeri bir doktor olan Cesare Lombroso'dur. Lombroso, 3000 asker ve mahkûm üzerinde yaptığı çalışmalar doğrultusunda, suçlu kimselerin diğer insanlardan farklı vücut ölçülerine sahip olduğunu savunarak, "atavistik adam" kavramını geliştirmiştir. Ona göre suçlu insanlar, evrim sürecini tam olarak tamamlayamamış, ilkel ataları ile büyük benzerlikler gösteren ve düşük zekâ düzeyine sahip canlılardır. Lombroso'ya göre suçlular, tüylü bir vücuda, geniş çene kemiğine, güçlü köpek dişlerine, uzun kollara ve çıkık elmacık kemiklerine sahiptirler (Dolu ve diğerleri, 2012: 36).

Suç ve genetik özellikler üzerine yapılan çalışmalar, suçlu davranışların açıklanmasında, insan beyni ve biyokimyasının da önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Suç ve genetik özellikler arasında ilişki olduğuna inananlar, suç davranışının kalıtsal olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığını savunmaktadırlar. Bu alanda XYY kromozom kuramı da büyük ses getirmiştir. Normalde kadınlar

XX, erkeklerde XY olarak dizilim gösteren kromozomlar bazı bireylerde YY şeklindedir. “süper erkek sendromu” olarak kabul edilen bu durum kalıtsal bir hastalığa işaret etmekle birlikte literatürde bu kişilerin erkeklik kromozomlarının fazla olması sonucunda daha saldırgan olacakları ve suça daha fazla eğilimli olacakları düşünülmektedir (Dolu ve diğerleri, 2012: 37-38).

Genetik etmenleri ortaya çıkarmak adına evlat edinilmiş çocuklar ve ikizler üzerinde de önemli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda suçlu ebeveynlerden dünyaya gelen çocukların, suçlu olmayan ebeveynlere sahip olması durumunda bile suça daha yatkın oldukları ve genetik yapıları suça yatkın çocukların, çevresel ve sosyal etmenlerden daha fazla etkilenecek suça yöneldikleri ortaya çıkmıştır. Tek yumurta ve çift yumurta ikizleri ile yapılan çalışmalar sonucunda, kalıtımla geçen bir suç geninin olup olmadığı araştırılmış ancak araştırma sonuçları konuyu netleştirememiştir. Buna karşın genetik etmenlerin suça eğilimi etkilediğine dair çokça çalışma ve görüş vardır.

İnsan beyninin yapısının davranışlara olan etkisinin araştırıldığı çalışmalarda, beyninin ön ve sol lobunda hasar bulunan kimselerde, sağlıklı düşünme yetilerinin kaybolduğu ve özellikle beynin ön lobunda gerçekleşen hasarların şiddet eğilimine ve saldırgan davranışlara yol açtığı, görüntüleme çalışmaları ile tespit edilmiştir (Raine ve Lui, 1998; aktaran: Dolu ve diğerleri, 2012: 38). Vücudumuz, beynin sağlıklı çalışmasını sağlayan serotonin ve dopamin gibi hormonlar salgılamaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda vücudu fazla dopamin salgılayan kimselerin şiddet eğiliminin fazla ve saldırgan olduğu, vücudu fazla serotonin salgılayan kimselerin ise daha sakin ve mutlu olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte erkek cinsiyet hormonu olan testosteronun, erkeklerde saldırganlığa yol açtığı ve kadınların menstruasyon dönemi öncesinde daha fazla suç işlediklerine yönelik görüşler de vardır. Ayrıca ağır metallerle ya da toksik etkilere maruz kalma nedeniyle beyinde ortaya çıkabilecek bir hasar, beynin normal işleyişinin bozulmasına, bireyin şiddet eğilimi gösteren saldırgan davranışlarda bulunmasına neden olabilmektedir (Dolu ve diğerleri, 2012: 38; Kaner, 1992, 476-477).

1.2.4 Sosyolojik Kuramlar

Suç ve suçluluğu açıklamaya çalışan disiplinler (psikoloji, biyoloji, kriminoloji, hukuk vb.) arasında sosyolojik bakış açısı, oldukça farklı bir yere sahiptir. Sosyoloji, konusu gereği işsizlik, yoksulluk, kentleşme, gecekondulaşma, göç, şiddet vb. toplumsal olaylara odaklanmaktadır. Bu doğrultuda toplumların savaştıkları durumda olduğu önemli bir sosyal sorun olan suçluluk da sosyolojik bakış açısı ile kapsamlı şekilde irdelenmektedir. Sosyolojik suç kuramları, bu çalışmada Sosyal Yapı, Sosyal Süreç ve Sosyal Çatışma Kuramları olmak üzere üç ana başlık ve bu ana başlıklar altında yer alan alt başlıklar ile açıklanmaya çalışılacaktır:

1.2.4.1 Sosyal Yapı Kuramları

Sosyal yapı kuramları, işlevselci kuram, gerilim kuramı, alt kültür kuramı ve sosyal ekoloji kuramı olmak üzere dört ana başlık altında incelenecektir:

1.2.4.1.1 İşlevselci Kuram

Emile Durkheim, İşlevselci Kuramın kurucularındandır. Durkheim'a göre, toplumsal yaşam içerisinde suç, normal ve gereksinim duyulan bir kavramdır ve insan doğasının bir parçasıdır. Aynı zamanda suçlu davranışa gösterilen tepki dolayısı ile insanlar arasında etkileşim ve birlik sağlaması yönüyle suç, işlevseldir. Durkheim, suçun patolojik bir olgu olduğunu kabul etmemektedir; aksine suçun evrensel olduğunu ve kültürün bir parçası olarak suçun her toplumda var olduğunu ifade etmektedir (Kösemihal, 1971; aktaran: İçli, 2007: 91).

Durkheim suçun işlevselliğine ve sosyal değişim için bir araç olduğuna da değinmektedir. Suça gösterilen tepki, insanları bir araya getirerek sosyal etkileşimi ve bağların güçlenmesini sağlamaktadır; bu da suçun azalmasına yardımcı olmaktadır (Reid, 1981; aktaran: İçli, 1993: 16). Suç, sosyal hastalıklara dikkat çekerek toplum yararına çalışmaktadır. Bir toplumda suç

oranlarının yükselmesi demek, söz konusu toplumun sosyal değişime gereksinimi olduğu anlamına gelmektedir (Siegel, 1989; aktaran: İçli, 2007: 91).

1.2.4.1.2 Gerilim Kuramı

Gerilim kuramına göre, kuralları ve yasaları çiğneyerek suça yönelen kişiler, anormal bazı toplumsal koşullara karşılık olarak, suç içerikli davranışları sergilemektedir. Yani suçun nedeni, toplumun sosyal organizasyonuna bağlıdır (Henry S. Milavanoviç, 1996; aktaran: Burkay, 2008: 9). Sosyal yapılar, bazı bireyler üzerinde uyum yerine uyumsuz davranışlara yol açan bir baskı unsurudur. (Reid, 1982; aktaran: İçli, 2007: 94). Gerilim Kuramı ile birlikte anomi kavramı gündeme gelmiştir. Eğer bir toplumda kültürel ve sosyal yapı bütünleşmesi yeterince iyi değilse, yani kültürel yapının istediği davranışları sosyal yapı engellemişse, normlar yıkılır ve bu durumda anomi ortaya çıkar (Demirbaş, 2012: 148).

Anomi, belirli bir statüye sahip olanların toplumun hedeflerine kolayca ulaşabilmelerine karşın, bu koşullara sahip olmayanların aynı hedeflere ulaşmalarının zor veya olanaksız olmasından kaynaklanan çatışmanın sonucudur. Çünkü meşru yollarla bu hedeflere ulaşamayan kişiler, bazı durumlarda, söz konusu amaçlara ulaşabilmek adına sapma davranışına yöneleceklerdir (Demirbaş, 2012: 148). Bu bakış açısına göre suç, sosyal yapıdan kaynaklanmaktadır. Özetle, gerilim kuramı, insanların temelde yasalara uyduğunu; ancak büyük baskılara maruz kaldıklarında suça başvurduklarını, bu baskının da amaçlar ve yollar arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını savunmaktadır (Adler ve diğerleri, 1991; aktaran: İçli, 2007: 94).

1.2.4.1.3 Alt Kültür Kuramı

Alt kültür grupları, savunma, destek ve karşılıklı gereksinimler nedeniyle bir arada bulunan, benzer fikirleri ve değerleri paylaşan, zihinsel yapıları benzer bireylerden oluşmuştur (Siegel, 1989; aktaran: İçli, 2007: 98). Bu kurama göre, toplumda bulunan bazı alt kültür grupları için suç, bir sapma davranış değildir ve

bu gruba ait kişiler suç içerikli davranışlara yol açabilecek değerlere sahiptir. Dolayısı ile bu tür gruplarla etkileşime geçen başka kişiler de zamanla suça karışacaklardır. Alt kültür kuramı, özellikle çocuk suçluluğunun açıklanmasında kullanılan önemli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım suçu grup ve çeteler ile bağdaştırır ve bu ortamlarda ortaya çıktığını savunur. Buna göre suçluluk; gruplar, çeteler, akranlar ve onları çevreleyen yaşamlardan etkilenmektedir (Shoemaker, 1990; aktaran: Kızmaz, 2005: 158).

Alt kültüre üye suçlu kişiler, aslında herkes gibi okulda ve işte başarılı olmak istemektedir; ancak bu amaçlarını gerçekleştirecek yeterli olanağa sahip olmamaktan kaynaklanan hayal kırıklığı, çatışmayı beraberinde getirmektedir (Siegel, 1989; aktaran: İçli, 2007: 99). Alt sınıftan ebeveynler, çocuklarını orta sınıfa girebilecek şekilde toplumsallaştıramazlar; bununla birlikte okul sistemi genel olarak orta ve üst sınıfın değerleri çerçevesinde şekillenmiştir ve alt sınıftan çocuklar, orta sınıfın bütün değerlerine karşı çıkarak çeteler oluşturmaya yönelirler (Kızmaz, 2005: 158).

1.2.4.1.4 Sosyal Ekoloji Kuramı

Sosyal ekoloji kuramcıları, yaşanılan çevredeki değişiklikler sonucunda ortaya çıkan sosyal değişimin suçu yarattığını savunmaktadır. Bu kuram aynı zamanda sosyal düzensizlik ya da sosyal organizasyonsuzluk kuramı olarak da adlandırılmaktadır.

Belirli bir yerleşim yerinde yaşayanların düşük gelir düzeyine sahip olması, aynı yerleşim yerinde çok farklı etnik grupların bulunması, yüksek düzeyde hareketlilik, ailelerin işlevselliğini yitirmesi ve kentleşme, sosyal düzensizliğe yol açan etmenlerdir (Bohm, 1997; aktaran: Kızmaz, 2005: 152). Sosyal ekoloji kuramı, çok kültürlülük, göç, sanayileşme, kentleşme ve yoksulluk gibi kent yaşamını tanımlayan birçok etmenin sosyal çözülmeye yol açarak, bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılığını zayıflattığını ve onları suç işlemeye yönelttiğini savunmaktadır. Ayrıca sosyal düzensizlik kuramcıları, suçun kentlerde ortaya çıktığını; çünkü sosyal çözülmelerin yoğun olarak kentlerde

yaşandığını ifade etmektedirler. Bu kurama ilişkin araştırmalar, kadın ticareti, uyuşturucu madde kullanımı/satımı, intihar, yoksulluk, eğitimsizlik, suçluluk vb. sosyal sorunlar ile daha fazla karşılaşılan, sosyal bağların çözülmüş olduğu alanlarda, suçun daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır.

1.2.4.2 Sosyal Süreç Kuramları

Sosyal süreç kuramları, sosyal öğrenme kuramları, denetim kuramları ve etiketleme kuramları olmak üzere üç başlık altında incelenecektir.

1.2.4.2.1 Sosyal Öğrenme Kuramları

Sosyal öğrenme kuramına göre suç ve suçla ilgili değerler ve kurallar, öğrenilmektedir. Bireyler suça yatkın bir sosyal çevreye ya da akran grubuna sahip ise bu durum onlar için bir risk etmenidir. Sosyal öğrenme kuramının temelleri Gabriel Tarde'nin "Taklit Kuramı"na dayanmaktadır. Tarde kuramını "taklidin yasaları" şeklinde adlandırmaktadır. Bu kurama göre bireyler, bir elbisenin modelini kopya eder gibi davranış kalıplarını da taklit etmektedir (Vold, Bernard, Snipes, 2002; aktaran: Burkay, 2008: 15; İçli, 2007: 116).

Sosyal öğrenme kuramcılarında Albert Bandura (Bandura, 1986; aktaran: Demirbaş, 2012: 168)'ya göre, insanlar, "daha önceden şekillenmiş bir agresif davranış repertuarı ile dünyaya gelmezler; onları (şiddet davranışı) bir şekilde öğrenmeleri gerekir". Şiddet içerikli davranışlar, televizyon ve sinemada şiddet unsurları içeren yayınları izleyerek, şiddeti bir amaca ulaşmak için kullananları gözleyerek öğrenilebilmektedir. Şiddet içeren saldırgan davranışları gözlemleyen birey daha sonra bu davranışları içselleştirerek sosyal yaşamında kullanmaya başlar. Bireyin sahip olduğu psikolojik veya biyolojik özellikler şiddet eğilimine sahip olması anlamına gelebilir ancak şiddet içeren davranışların ortaya çıkmasının asıl nedeni çevresel etkilerdir. Sosyal öğrenme kuramcıları, davranış biçimlendirilmesi (behavior modelling) yolu ile şiddet içeren davranışların öğrenildiğini ifade etmektedir (İçli, 2007: 116).

Siegel (1989; aktaran: Kızmaz, 2005: 162), çağdaş toplumlarda şiddet davranışlarının aile yapısı, çevresel etmenler ve kitle iletişim araçları ile şekillendiğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, aileye ilişkin sorunlar (parçalanmış aile, ebeveynlerin suç geçmişi, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki vb.), bireyin ait olduğu çevrenin suça yatkın kişilerden oluşması, suçlu akran grubu ve kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet içerikli görüntüler, kişinin şiddet içerikli davranışlar sergilemesinde ve suça yönelmesinde etkilidir.

Sosyal öğrenme kuramı başlığı altında, suçun sosyal çevreden öğrenildiğini ifade eden Ayırıcı Birleşimler Kuramı, suç içerikli davranışların ödüllendirilmesi halinde güçlendiğini ifade eden Ayırıcı Güçlendirme Kuramı ve suçlu kimselerin davranışlarını rasyonelleştirdiklerini ifade eden Nötrleştirme Kuramı ele alınmaktadır

1.2.4.2.2 Denetim Kuramları

Sosyal denetim kuramı, bireylerin toplumsal denetim mekanizması işlevi gören sosyal bağlarını ele alarak suç kavramını incelemektedir. Kurama göre, bir birey aile, iş, okul, akran grubu, sosyal çevre vb. yaşamına ilişkin unsurlar ile birlikte toplumsal değer ve kurallara ne kadar bağlıysa o kadar az suça yönelmektedir. Bu görüşe koşut olarak, bireyin sosyal denetim organlarına ve toplumsal değer ve kurallara bağlılığının az olması, onun suça yönelmesi açısından bir risk etmenidir. Bu geleneksel kurumların her biri, bireyin davranışlarını şekillendirmesine yardımcı olan sosyal denetim organıdır ve bireyin kötü davranışlar sergilemesinde engelleyici güçleri bulunmaktadır. Bireyin içerisinde yaşadığı topluma ait değerler ve kuralların her biri bir sosyal denetim mekanizması işlevi görmektedir ve birey bu değer ve kurallara ne kadar bağlıysa suça yönelmek de dâhil olmak üzere topluma ters düşen davranışlar sergilemekten o kadar uzak olacaktır.

Sosyal denetim kuramının öncülerinden olan Hirshi (2009: 19-20) de bireyin topluma bağlılığının zayıfladığı ölçüde suçluluk olasılığının artacağını

düşünmektedir ve bireyin toplumla olan ilişkisini bağlılık, taahhüt, katılma ve inanç olmak üzere dört unsur üzerinden incelemektedir:

1.2.4.2.3 Etiketleme Kuramları

Etiketleme kuramı, sosyal yaşamda, davranışları dolayısı ile etiketlenen bireylerin suça yönelme olasılığının daha fazla olduğunu iddia etmektedir. Toplumun değerleri ve kurallarının dışına çıkan birey, diğerleri tarafından etiketlenerek dışlanır ve dışlanma duygusu, bireyin suça karışmasında ve suçlu kişilerle iletişim kurmasında etkili olmaktadır. Bu nokta etiketleme kuramı, suçlu birey yerine toplumdaki kurallar ve kural koyucular üzerinde odaklanmaktadır. Toplum kuralları, toplumda güç sahibi olan kimselerin çıkarları doğrultusunda tanımlanmaktadır ve bu kuralların dışına çıkanları sapkın ya da uyumsuz olarak etiketlemektedir. Etiketleme kuramının öncülerinden olan Frank Tannenbaum, etiketleme süreci sonunda kişinin suçlu davranışı dolayısı ile dışlanarak söz konusu davranış konusunda bilinçlendiğini ve böylece suç içerikli davranışlarını daha da pekiştirdiğini savunmuştur (Reid, 1982; aktaran: İçli, 2007: 127).

Sapma davranışı gösteren bireyler, etiketlenme sürecinden sonra diğer insanları reddederek, kendilerine olan saygılarını koruyabilmek adına topluma düşman olurlar. Yani polis ve mahkeme tarafından veya cezaevine girerek bir kere suçlu olarak etiketlenen birey, suç içerikli davranışlar sergilemeye devam edebilmektedir. Ceza sistemi tarafından etiketlenen bireyin sosyal ilişkileri de büyük hasar görmektedir. Suçlu olarak etiketlenen kişinin ailesi, arkadaşları, iş çevresi, okul yaşamı, kısaca bütün sosyal çevresi ile olan bağları ve ilişkileri zayıflayacaktır (Conklin, 1989; aktaran: İçli, 2007: 129). Bu doğrultuda ceza infaz kurumlarının sapma davranışları pekiştirerek, kişinin suça yönelmesinde etkili olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır.

1.2.4.3 Sosyal Çatışma Kuramları

Çatışma kuramlarına göre toplum, zengine karşı fakir, üst sınıfa karşı alt sınıf, beyazlara karşı azınlıklar ve erkeklere karşı kadınlar gibi çatışma gruplarından oluşmaktadır ve bu gruplar arasında çok az konuda fikir birliği bulunmaktadır.

Çatışma, toplumsal düzenin temel karakteristik özelliğidir. Sosyal, ekonomik ve politik eşitsizliğin bir yansıması olarak, gücün ve otoritenin eşitsiz dağılımı, çatışmaya yol açan tek nedendir. Aynı zamanda güç, suç olgusunu da tanımlamaktadır. Gücü elinde bulunduranlar neyin suç olup olmadığına karar vermektedirler (Siegel, 1988; aktaran: Çelik, 2008: 33). Çatışma kuramcılarının göre suç, güç, servet ve statü sahibi kişiler tarafından denetlenmektedir ve tüm insanların gereksinimlerini yansıtan nesnel bir fikir birliği tarafından değil yönetici vasfına sahip üst sınıfın değerleri ile şekillenmiştir (İçli, 2007: 136).

Suçluluğu sınıf çatışması ile açıklamaya çalışan Karl Marx, “Kapital” adlı eserinde, suçların özellikle alt sınıf tarafından işlendiğine ve hâkim olan yaşam koşullarından ötürü sapma davranışları sergileyerek suç işlemenin, alt sınıfın bir isyan biçimi olduğuna değinmektedir (Schneider, 1987; aktaran: Demirbaş, 2012: 179). Marx’a göre, toplumda devam eden rekabet dolayısı ile işçi sınıfı giderek fakirleşirken, zenginler daha da zenginleşmektedir. Yoksulluk beraberinde birçok sosyal sorun üretmektedir ve suçluluk da bunlardan birisidir. Kapitalist devlet düzeni, suça ve suçluluğa ortam hazırlayan özelliklere sahiptir; dolayısı ile Marxist düşünce, çatışma kuramının temelini oluşturmaktadır.

Geçmişten bugüne kadar sosyal yaşamda meydana gelen değişimler, suça bakış açısını da değiştirmiştir. Suç davranışını açıklayan kuramlar, sosyal olaylar ve toplumsal gelişmeler aracılığıyla şekillenerek, insanların neden suç işlediğini açıklamaya çalışmaktadır. Bir insanın suça yönelmesinde, kişisel özellikleri, ruh hali, biyolojik yapısı, içerisinde yaşadığı toplumun koşulları etkili olabilmektedir. Suçluluğu açıklayan kuramlar, sosyal koşullar ile birlikte kişilerin biyolojik ve psikolojik durumlarını da içeren bireysel etmenler çerçevesinde suç içerikli davranışları açıklayarak kuramsal bir bakış açısı sunmaktadır.

Kişilerin suç işlemesinde etkili olan bireysel, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik kuramlar olmakla birlikte, kişinin içerisinde bulunduğu koşullar da suç içerikli davranışların sergilenmesinde etkilidir. Cezaevine girmeden önceki yaşam deneyimleri ve sosyo-demografik özellikler, olumsuz koşullar içerisinde kişiyi

suça yöneltebilmektedir. Bundan sonraki bölümde kişinin suç işlemesinde etkili olduğu düşünülen etmenler incelenecektir.

1.3 SUÇ İŞLEMeye ETKİ EDEN ETMENLER

Suçluluk, birden çok etmenin etkili olduğu karmaşık bir kavramdır. Bir kişi yalnızca yoksul ya da işsiz olduğu için suç işlemeyebilir; bu noktada kişiyi suç işlemeye iten farklı sosyo-ekonomik koşulların ve sosyal sorunların varlığından bahsedilebilir. Çalışmanın bu bölümünde suça etki eden etmenler başlığı altında yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni durum, işsizlik, ekonomik düzey, aile yapısı ve özellikleri ile akran grubu ve boş zaman değerlendirme etkinlikleri incelenecektir.

1.3.1 Yaş

Hirchi ve Gottredson (1983: 554), yaş ve suçluluk ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, sosyal ve kültürel koşulların karşısında yaş değişkeninin değersiz olduğunu ifade etseler de bu konuda yapılan birçok araştırma, yaşın suça yönelmede etkili olduğuna işaret etmektedir. Suç istatistiklerine bakıldığında, suçun her yaş döneminde aynı olmadığı, bazı yaş aralıklarında farklı dağılıma sahip olduğu görülmektedir. Hemen tüm toplumlarda suçluluk, gençlik yıllarının bitimine doğru zirve noktasına ulaşırken, bu noktadan sonra hızlı bir düşüş göstermektedir (İçli, 1993: 20). Suç istatistikleri ve alan araştırmaları, en güçlü suç yükünün gençlik yaşlarında bulunduğunu ortaya koymaktadır.

İleri gençlik çağında suça yönelme oranının artış göstermesi, bazı kuramlara dayandırılmaktadır. Buna göre; aile denetiminin azalması, akran grubunun etkisinin artması ve ilerleyen yaş ile birlikte bireyin ait olduğu ailevi ve toplumsal denetim mekanizmaları arasında ortaya çıkan çatışma, kişiyi suç işlemeye itmektedir (Kaiser, 1993; aktaran: Demirbaş, 2012: 209). Yaşlı insanların neden daha az suça yöneldiğine gelince; belirli bir yaşa gelen kişinin sosyal çatışmalardan uzaklaştığı fikri öne çıkmaktadır. Yaşlı insanlar, ceza hukuku ile karşı karşıya gelmekten çekinirken, risk almaktan ziyade uygun davranışlar

sergileme eğilimi göstermektedirler. Dolayısı ile yaşlı insanlar diğer yaş gruplarına oranla daha az sapma davranışı göstermektedirler (Kürzinger, 1996; aktaran: Demirbaş, 2012: 211).

1.3.2 Cinsiyet

Cinsiyet ve suç ilişkisi ele alındığında, genel olarak suçun bir erkek davranışı olduğu kabul edilmektedir. Suçluluk ile ilgili literatüre ve alan araştırmalarına bakıldığında, her yaş grubunda ve her türlü suçta erkekler, kadınlardan oldukça yüksek oranlara sahiptir.

Kadın suçluluğu başlı başına ele alınması gereken önemli bir konudur. Suç istatistikleri ele alındığında her ne kadar kadınlar yüksek suçluluk oranlarına sahip olmasalar da kadın suçluluğu oranları, ülkeden ülkeye ve yaşanılan sosyo-ekonomik koşullara göre farklılıklar göstermektedir. Kadının toplumsal yaşam içerisindeki konumu bu anlamda büyük öneme sahiptir (İçli, 1993: 23). Kadının sosyal yaşamda güçlenmesi ve egemen rol elde etmesi durumunda, suçluluk oranının artacağı savunulmuş ve bu görüşe kanıt olarak savaş yıllarında kadın ve çocuk suçluluğunda ortaya çıkan artış gösterilmiştir (Dönmezer, 1984; aktaran: İçli ve Öğün, 1988: 21). Ancak yıllar içerisinde kadının gelir sahibi olması ve beraberinde kadın haklarında ortaya çıkan gelişmeler, kadın suçluluğunda gözle görülür bir artış meydana getirmemiştir (Kürzinger, 1996; aktaran: Demirbaş, 2012: 216).

Suçluluğu biyolojik kuramlar ile açıklamaya çalışan Lombroso, kadının kas gücünün, bir erkeğin üçte ikisine denk geldiğini dolayısı ile bir kadının doğası gereği şiddet uygulama eğiliminin olmadığını savunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kadınların işledikleri suçlar, genel anlamda beden gücü gerektirmeyecek suçlardır (Hentig, 1963; aktaran: Demirbaş, 2012: 213). Kadınların genellikle mala karşı ve şiddet içerikli olmayan suçlar işledikleri görülmektedir. Türkiye’de ise kadınlar tarafından en çok işlenen suçlar arasında hırsızlık, adam öldürme, namus suçları ve geçmiş dönemlerde zina suçları ön plana çıkmaktadır (İlbars, 2008: 12). Kadın hükümlüler ile yakın tarihte yapılan

bir çalışmada, hüküm giyme nedenleri arasında ilk sırada hırsızlık, adam öldürme ve uyuşturucu suçlarının yer aldığı belirlenmiştir (Akgün, 2012: 58).

1.3.3 Medeni Durum

Medeni durum ve suçluluk arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda, evlilerin diğer gruplara oranla daha az suç işlediği tespit edilmiştir (Dönmezer, 1984; aktaran: Demirbaş; 2012: 218). Evli kişilerin, bir aileye sahip olmaları nedeniyle, sorumluluk duygularının güçlü olduğu ve bu sorumluluk duygusunun suçu önleyici bir etkisinin olduğu düşünülmektedir (Demirbaş, 2012: 218). Bu görüşe koşut olarak suçluluk oranı açısından evlileri, dulların ve bekârların takip ettiği ve eşinden boşanmış kimselerin yüksek suçluluk oranına sahip olduğu tespit edilmiştir (Dönmezer, 1984; aktaran: Demirbaş; 2012: 218).

1.3.4 Öğrenim Durumu

Öğrenim durumu, suçluluğun önemli belirleyicilerindendir. Suçluluk alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde, hem kadın hem erkek için, hangi yaşta olursa olsun, öğrenim durumu düştükçe suçluluğun arttığı gözlemlenmektedir. Dolayısı ile kişilerin öğrenim düzeyi yükseldikçe, suçluluk oranlarının azaldığı söylenebilir.

Çocukluk çağında, öğrenim yaşamında baş gösteren sorunların, kişinin ileriki yaşamında suçluluk durumunu şekillendirdiği söylenebilir. Suça yönelen çocukların, ailenin eksikliğini giderecek denetimden ve toplumsallaşmayı sağlayacak okul olanaklarından faydalanamadıkları gözlemlenmektedir (Hancı, 2002; aktaran: Cankurtaran Öntaş ve Baykara Acar, 2005: 97).

Ülkemizde DİE tarafından yapılan istatistikler incelendiğinde, 1975, 1980, 1985, 1990 ve 2000 yıllarında, öğrenim durumu yükseldikçe suçluluk oranının düştüğü ve en çok okur-yazar olup ilkokul mezunu olmayanlar ile ilkokul mezunlarının suç işlediği (İçli, 2007: 348) ve TÜİK (2010: 24)'in 2010 yılı istatistiklerine göre cezaevine giren hükümlülerin % 29,5'inin ilkokul mezunu olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

1.3.5 İşsizlik ve Ekonomik Düzey

Suçluların mesleki gelişim durumları incelendiğinde, düzensiz işlerde çalıştıkları ve sıklıkla iş değiştirdikleri tespit edilmiştir (Schwind, 1998; Demirbaş, 2012: 233). Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, suç işleyen kişilerin çoğunlukla düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ve dolayısı ile bir meslek sahibi olmadığı, ayrıca uzun süre işsiz kaldıkları gözlemlenmektedir. İşsiz kalan kişi, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin gereksinimlerini karşılayamayacak duruma gelmekte, ekonomik olarak sıkıntıya düşmekte ve dolayısı ile yoksulluk ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu koşullar altında kişi, suça yönelmektedir. Mala karşı suçlar, çoğunlukla düşük ekonomik gelire sahip yoksul kişiler tarafından gereksinimlerini karşılamak adına işlenmektedir. Devine, Sheley ve Smith (1988; aktaran: İçli, 1993: 41), suçluluk ile toplumsal ve ekonomik sorunlar arasındaki ilişkiyi incelemiş; işsizlik ve enflasyon oranının adam öldürme suçunu tetiklediğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte bazı bölgelerde ekonomik eşitsizliğin ve yeterli istihdam olanaklarının olmamasının suç oranlarını yükselttiği sonucuna varılmıştır (Siegel, 1989; aktaran: İçli, 1993: 38). Literatüre bakıldığında, suç işleyen kişilerin genel olarak düşük gelir düzeyine sahip kimseler olduğuna ilişkin araştırma sonuçlarına rastlanmaktadır. Yoksulluk ya da işsizlik direkt olarak suçluluk üzerinde bir etkiye sahip değilse de yarattığı sosyal koşullar sonucunda kişiyi suç işlemeye iten dolaylı bir etkiye sahiptir.

1.3.6 Aile Yapısı ve Özellikleri

Aile yapısı ve özelliklerinin suçluluk üzerindeki etkisi, çocukluk çağlarına dayanmaktadır. Aile, bireyin toplumsallaşma sürecine adım attığı ilk yerdir ve bireylerin toplumun beklentilerine yanıt verebilecek uygun davranışlar sergilemesine yardımcı olur, bireyleri bu doğrultuda yönlendirir. Dolayısı ile aile yapısında sorun olan veya aile bağları zayıf olan bireyler, beklenen toplumsallaşma sürecini doğru şekilde tamamlayamaz ve sapma davranış göstermeye yatkın kişilik özellikleri gösterirler. Aile, kişinin suça yönelmesinde karmaşık etkilere sahiptir. Konu ile ilgili çalışmalar, ebeveynlerin suç modeli olabilecek özelliklere sahip olması, aile içi disiplin, ailede ilgi ve sevgi yetersizliği, çocuğun ebeveynleri tarafından ihmal edilmesi, aile içi şiddet ve

parçalanmış aile üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sokullu Akıncı (1993; aktaran: Cankurtaran Öntaş ve Baykara Acar, 2005: 95), suçluluk üzerinde etkisi bulunan aile etmenini dört grupta ele almıştır: Bunlar parçalanmış aile, aile içi gerilim, ailedeki disiplin ve ilişkiler ile ailedeki suçluluk geçmiştir. Bu konudaki araştırmalara bakıldığında, eğitim eksikliği, ev ve yaşam koşullarının kötülüğü, düzensiz aile yapısı, gelir azlığı, yetersiz çocuk eğitimi, ebeveynlerin işsizliği, anne ve babanın sevgisinin yetersiz olması, kentleşmenin aile üzerindeki olumsuz etkileri, ayrılık ya da boşanma sonucunda ailenin dağılması, ailenin çok çocuklu olması, ebeveynlerin alkol veya madde bağımlısı olması, aşırı ya da yetersiz disiplin, çocuk istismarı, çocuğun ebeveynleri tarafından reddedilmesi ve ailenin çocuk üzerinde yetersiz denetiminin olması gibi değişkenler çocukların suça yönelme olasılığını arttırmaktadır (Attar, 1994; aktaran. Demirbaş, 2012: 229).

1.3.7 Akran Grubu ve Boş Zaman Değerlendirme Etkinlikleri

Suçta yönelmede akran grubu büyük öneme sahiptir. Aile içerisinde kendisini ispatlayamayan birey, akran grubu aracılığıyla var olma arayışına girmektedir. Kendisine bir kimlik oluşturmaya çalışan birey, ait olduğu akran grubunun baskısı altında kalarak suça ya da suç içerikli davranışlar sergilemeye yönelebilmektedir. Daha önce suç işlemiş, herhangi bir suça karışmış ya da suç içerikli davranışları olan kimselerin bulunduğu bir akran grubuna ait olmak, kişinin suça yönelmesinde oldukça etkilidir.

Suç işleyen kişilerin, boş zaman değerlendirme etkinliklerinin içeriği ve sosyal yaşamda neler yaptıkları da suçluluk açısından önemlidir. Yapılan araştırmalar, kişilerin en çok "serbest zaman" dilimlerinde suç işlediklerini ortaya koymaktadır (Göppinger, 1980; aktaran: Demirbaş, 2012: 236). Düzensiz bir yaşama sahip olan ve niteliksiz boş zaman etkinliklerinde bulunan kimselerin, suça yönelme olasılıklarının yüksek olduğu söylenebilir (Kaiser, 1989; aktaran: Demirbaş, 2012: 236).

Bireylerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, medeni durumu, bir iş sahibi olup olmaması, ekonomik durumu, aile yapısı ve akran grubu, suçluluk açısından risk

etmeni olabilmektedir. Suçluluk üzerine yapılan araştırmalar ile suç içerikli davranışlar sergileyen kimselerin bazı ortak özelliklerinin olduğu ve yaşam koşullarının benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. Kişileri suç işlemeye iten bu etmenler, olumsuz yaşam koşulları ile birleştiğinde, kişilerin suç işleme olasılığı artmaktadır.

1.4 SUÇLULUK VE SOSYAL HİZMET

Yazılı kaynaklara bakıldığında, sosyal hizmetin ilk yıllarında, hukuk ve adalet sistemine, şu an sağlığa ve ruh sağlığı alanına olduğundan daha yakın olduğu görölmektedir (Barker ve Branson, 2000: 6). Adalet sistemi içerisinde sosyal hizmet mesleğinin gelişimi, ceza sorununa gösterilen yaklaşımın değişimine ve gelişimine koşut olarak üç evrede incelenebilmektedir: Mesleğin ilk gelişim yıllarında, cezaya vurgu yapar nitelikte ve caydırıcı ceza politikalarına karşı, suçluların refahı adına hayırseverlik alanında boy gösteren özel kuruluşlar, suçluluk alanında büyük rol üstlenmiştir (Davies, 2002: 260). Sosyal hizmet bakış açısı, ıslah ve rehabilitasyonun önemine değinen insancıl yaklaşımı ile cezalandırmayı ön planda tutan ceza adalet sistemi içerisinde fark yaratmaya başlamıştır. İkinci evrede, 20. yüzyıl ile birlikte cezai refah kavramı gündeme gelmiştir. Böylece suçluluk ve yoksulluk gibi konular, sosyal sorunlar olarak kabul edilmeye başlanmıştır ve devletin bu konulara müdahale edecek uzmanları işe almasıyla iyileştirici ve rehabilite edici çalışmalar başlanmıştır (Davies, 2002: 260).

Henüz 1930'ların ortası bile değilken, sosyal hizmet, vurgusunu ruh sağlığı alanına ve insani konulara yönelterek hukuk alanından uzaklaşmaya başlamış (Barker ve Branson, 2000: 7), ceza adalet sistemi içerisindeki sosyal hizmet uygulamalarına yönelik olumsuz düşünceler, sosyal hizmet mesleğinin suçluluk alanındaki varlığını büyük ölçüde azaltmıştır. Buna rağmen, suçluluk alanında mesleğin gelişiminin üçüncü evresi olan, sosyal hizmet mesleğinin suçluluk alanında kendini yeniden kanıtlama gereksinimi ortaya çıkmıştır. Böylelikle, suçluluk alanında sosyal hizmet, mesleğin yenilenmiş bir ilgi alanı haline gelmiş ve sosyal hizmet disiplini, hukuk alanına ilgisini yenilemiştir (Gibelman, 1995;

Barker ve Branson, 2000: 10). Sosyal hizmet uzmanları, yasal yaptırım, adalet sistemi ve kanun yapma etkinliklerini içeren çalışma alanlarına yeniden girmeye başlamıştır. Mesleğin kendini yenileme sürecinde, adli sosyal hizmet ve denetimli serbestlik alanlarında çeşitli uzmanlıklar geliştirmiştir (Barker ve Branson, 2000: 11). Adalet alanında görev yapan yetkili kimseler, sosyal hizmet uzmanlarına, suçluların kriminal geçmişi, kişisel gelişimi, aile ilişkilerinin biyografisi, okul geçmişi, askerlik geçmişi, var olan mali durumu, davranışları ve motivasyonu hakkında bilgiler sağlaması konusunda güven duymaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, suçlunun bireysel ve çevresel koşulları hakkındaki değerlendirmeleri, denetimli serbestlik veya hapsedilme ile ilgili bireysel cezaların belirlenmesinde, mahkemeye yardımcı olmaktadır (Roberts ve Springer, 2007: 44).

Ülkemizde, cezaevlerinde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları ile sosyal hizmet uzmanlarının rol ve sorumlulukları, Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük (1967) ve Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük (2006) kapsamında ifade edilmektedir. Buna göre, psiko-sosyal yardım servisi bünyesinde görev yapan sosyal hizmet uzmanları, hükümlülerin-tutukluların, fiziksel ve ruhsal sağlıkları için koruyucu, önleyici ve geliştirici etkinlikler düzenleyen, bireysel özelliklerini, yaşam koşullarını ve suç işleme nedenlerini belirleyerek kişisel gelişmelerine yardımcı olan, kurum yaşamına uyumlarını ve tahliye sonrasında toplumsal yaşama uyum sağlamalarına yardımcı olan, cezaevinden sonraki yaşamda yeniden suç işlemesini engelleyecek önlemleri alan ve bu doğrultuda mesleki uygulamalar gerçekleştiren meslek elemanlarıdır.

Ceza infaz sisteminde, ortaya çıkan insancıl uygulamalar doğrultusunda hükümlünün-tutuklunun yeniden topluma kazandırılması gerektiği inancı benimsenmeye başlamıştır. Hükümlünün-tutuklunun ıslah edilmesini ve suç içerikli davranışlar sergilemekten uzak duran, topluma faydalı bireyler olmasını hedefleyen bu uygulamalar, klasik bir cezalandırma yöntemi olan hapsetmenin, ceza infaz sistemi içerisinde yetersiz kaldığını ve hem hükümlülere-tutuklulara hem de devlete büyük zararlar verdiğini ortaya koymuştur (Çolak ve Altun,

2006: 1). Hapsetme, cezaevindeki yaşam ile dışarıdaki yaşamı keskin bir çizgi ile ikiye ayıran, hükümlüleri-tutukluları etiketleyen, mahkûmiyet süresince ailelerinden ve sosyal yaşamdan uzak tutan, sosyal, ekonomik, psikolojik açıdan derin izler bırakan bir cezalandırma yöntemidir. Cezaevleri, hükümlülerin-tutukluların insanlık dışı uygulamalara sıklıkla maruz kaldıkları kurumlardır (Quinney, 2006: 270). Bununla birlikte hapsetme, ekonomik açıdan ağır bedelleri olan bir uygulamadır.

Çağdaş ve insancıl cezalandırma yöntemlerinin etkin olduğu yeni ceza infaz sisteminde, hapsetmeye alternatif uygulamalara gereksinim duyulmuş ve bu doğrultuda denetimli serbestlik kavramı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu kapsamında yürütülen denetimli serbestlik uygulaması, hükümlülerin rehabilite edilerek topluma yeniden kazandırılmasını hedeflemektedir. Hakkında mahkûmiyet kararı çıkmış bir kimsenin cezaevine gönderilmesi yerine toplum içerisinde bir takım yükümlülükleri yerine getirmesi şartıyla gözetim altında tutularak cezalandırması anlamına gelmektedir. Bu süreçte, hükümlünün, gereksinimlerinin karşılanmasına, sorunlarının çözümüne, toplumsal yaşama uyum sağlamasına, aile ilişkilerinin geliştirilmesine, eğitim etkinliklerine devam edebilmesine, tıbbi tedavisini ve hukuksal sorumluluklarını yerine getirebilmesine yönelik mesleki müdahaleler gerçekleştirilmektedir (Çolak ve Altun, 2006: 6; Ada ve Peker, 2012: 426).

Mesleki müdahaleleri ile suçluları rehabilite ederek yeniden topluma kazandırma amacıyla olan sosyal hizmet mesleği, denetimli serbestlik uygulamaları içerisinde kendisine önemli bir yer bulmuştur. Sosyal hizmet uzmanları, bu uygulamaların baş aktörlerindedir. Sosyal hizmet uzmanları, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (2013)’nde yer alan denetimli serbestlik uzmanları arasında sayılmaktadır ve görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Hükümlüler ile bireysel görüşmeler ve grup çalışmaları yapmak.

- Hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik sosyal etkinlikler planlamak.
- Hükümlüler ile ilgili sosyal inceleme raporu hazırlamak.
- Hükümlülerin karşılaştıkları risk ve gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik değerlendirmeler ve gerektiğinde planlamalar yapmak.
- Hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmasına yönelik projeler hazırlamak.
- Hükümlülerin ev ve iş yerine ziyarete gitmek ve görüşmeler yapmak.
- Hükümlülere danışmanlık hizmeti vermek.

Denetimli serbestlik uygulamaları içerisinde hükümlülerin, kötü alışkanlıklar edinebileceği çevrelerden uzak tutulmasına, kamuya yararlı işlerde çalıştırılmasına, madde bağımlısı çocuk ve yetişkinlerin tedavilerinin gerçekleştirilmesine, psiko-sosyal destek sağlanmasına, tıbbi tedavi gereksinimi olanların tedavilerinin gerçekleştirilmesine, bir eğitim kurumuna devam edebilmesine, şartlı tahliye olan hükümlülerin iş bulmasına yönelik sosyal hizmet uygulamaları düzenlenmektedir.

Cezalandırmaya öncelik veren, rehabilitasyonu ikinci plana atan, ceza - adalet anlayışına karşı, sosyal hizmet bakış açısı, insancıl ve eşitlikçi değerleri ile hükümlülerin-tutukluların güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır. Sosyal hizmet mesleği, insanın kendisine değer veren ve bireyin güçlü yönlerini pekiştiren yaklaşımı ile ceza adalet sistemi içerisinde tektir (Wormer ve Boes, 1998: 3). Güçlendirme yaklaşımı, bütüncül bir bakış açısı ile toplum içerisinde fırsat ve kaynaklara erişimde eşitlik ilkesi ile yola çıkmıştır ve zor koşullar altında yaşayan insanlara, gereksinimlerinin karşılanması ve sorunlarının çözümü adına, kendi potansiyellerinin farkına varmalarına sağlayan bir süreçtir. Bu süreç sonucunda hem bireyde hem de bireyin içerisinde yaşadığı çevrede değişiklikler yaratmak istenmektedir (Lee, 2001: 55). Güçlendirme bakış açısına göre bireyler, değişimin öznesi olmak yerine nesnesi oldukları ve sosyal değişimin inşasında yeterli rol almadıkları oranda güçsüzleşmektedirler (Tuncay ve Erbay, 2006: 66). Güçlendirme yaklaşımı, "bireyi çözüm sürecine dâhil etmeyen ve onu bir öznedenden çok nesne olarak gören yaklaşımların alternatifi

olarak gündeme gelmiştir ve sorun yaşayan bireyi kendi çözümünü bulma yönünde güçlendirmek, onu çözümün baş mimarı yapmak ve baş etme kapasitesi gelişmiş güçlü bireyler oluşturmak amacındadır” (Erbay ve Tuncay, 2010: 157).

Hükümlüler-tutuklular, suçlu olmaktan dolayı, sosyal yaşamda dışlanan ve sosyal baskıya maruz kalan, toplum tarafından etiketlenmiş buna bağlı olarak kaynaklara erişimde eşitsizlik yaşayan dezavantajlı gruplardır. Sosyal hizmet bakış açısı ile güçlendirme yaklaşımı, hükümlülerin-tutukluların içerisinde buldukları olumsuz koşulları değiştirebilmek adına kendi potansiyellerinin farkına varmaları için bilinçli tercihler yapmalarını sağlar. Bu sürecin sonunda, hükümlünün-tutuklunun bu zamana kadar varlığının farkında olmadığı, sorunlarıyla başa çıkabilmesi için kendi kendisine yardımcı olmasını sağlayacak gücünün ve potansiyelinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin, davranışları anlamaya yönelik bakış açısı, adalet sistemi içerisinde sosyal hizmet uygulamalarını, oldukça önemli bir yerde tutmaktadır. Bununla birlikte ceza-adalet sisteminin iki önemli yapı taşı olan cezalandırma öncesi gözlem ve süpervizyon, sosyal hizmet mesleğini ve ceza adalet sistemini birbiri ile buluşturmaktadır. Mahkemeler, müdahale becerileri kadar insan davranışları ve çevresi hakkında bilgi sahibi olan meslek elemanlarına gereksinim duymaktadır. Bu nedenle, 1960’larla birlikte suçluları rehabilite etmeye yönelik gelişen sosyal hizmetin görünümü ve varlığı, ıslah edici müdahalelerin odağı olmaya başlamıştır. Suçluların şiddet içerikli davranışlarını değiştirmeye yönelik gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında, sosyal hizmet uzmanları, bu işlevi tam da yerinde gerçekleştirmektedir (Roberts ve Springer, 2007: 44).

Suçluluk alanında çalışan sosyal hizmet uzmanının rolleri; kabul ve izleme, teşhis ve sınıflandırma, danışmanlık, tedavi ve tahliye planlamasını içermektedir. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıyı hem soruna hem de çözüme katkı veren geniş sosyal sistemin bir parçası olarak görürler. Bu anlamda ekip çalışması ve toplum kaynaklarıyla bağlantı kurma, sosyal hizmet

uzmanının ayırıcı becerileri olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları müracaatçının davranış değişiminde olduğu kadar, aile ve sosyal çevreyle ilişkileri, ceza ve adalet sisteminin iyileştirilmesi konularında da etkili çalışmalar yapar (Netherland, 1971; aktaran: Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008: 189-190).

Suçluluk alanında önemli bir yer tutan adli sosyal hizmet uygulamaları, suça yönelmiş kişilerin gereksinimleri ile kanunların gerektirdiği uygulamalar arasında bağlantı kurar ve bu süreçte hükümlünün-tutuklunun psiko-sosyal durumunu da göz önünde bulundurur. Adli sosyal hizmet uygulamaları, suça yönelmiş kişilerin, ceza sorumluluğu açısından psikiyatrik olarak değerlendirilmesi, çeşitli nedenler sonucunda ortaya çıkan çocuğun vesayeti, çocuk ve yetişkin adalet sistemi, suça yönelmiş kişilerin ıslah ve rehabilitasyon süreci odağında gerçekleşmektedir. Adli sosyal hizmet uzmanları, suça yönelmiş kişiler ve adalet sistemi ile bir ortaklık oluştururken, arabuluculuk, savunuculuk, eğiticilik, bilgilendirme, süpervizyon ve danışmanlık vb. mesleki rollerini kullanmaktadır (<http://www.nofsw.org/app.html>.; aktaran: İl, 2003: 144-145).

Suçluluk alanında cezaevlerinde gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları, mesleğin diğer alanlarındaki uygulamalarına göre birçok açıdan farklı özelliklere sahiptir. Cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların gelişmesi için çabalar ve bu doğrultuda oldukça geniş bir yelpazede bir dizi mesleki beceri kullanır. (<http://www.naswdc.org/pubs/choices/choices1.asp>). Cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunları, gelişimsel engeller veya diğer bilişsel bozukluklar, yaşlılar, gençler, kadınlar, cinsel suçtan ya da şiddet içerikli suçlardan mahkûm olanları da içeren, özel ilgi gerektiren alt gruplar ile çalışmaktadır (<http://www.casw-acts.ca/en/social-work-practice-corrections>). Sosyal hizmet uygulamaları, yalnızca yeniden suç işlemeyi önleme, yeniden cezaevine girmeyi önleme ve ceza adalet sistemi ile ilk temas açısından suçlulara pozitif yönde etki eden programlar ile ilgilenmez, aynı zamanda bireylerin, ailelerin ve toplumun “kurban” haline gelmesini de önler (Ritter, Vakalahi ve Kiernan, 2009: 137-138).

Cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanları, hükümlülerin-tutukluların daha iyi bir yaşam düzeyine erişebilmeleri, içerisinde buldukları koşullar altında yaşadıkları sorunları en aza indirmek, hükümlülerin-tutukluların bireysel, ailesel ve cezaevi koşulları ile ilgili sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak için çalışırlar. Bu çalışmalarını yaparken sosyal hizmet bilgi ve becerilerini kullanmaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanlarının ıslah alanında kullandığı beceriler, kanunla ihtilafa düşen bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlıklarına yönelik gereksinimlerine daha çok odaklanmayı gerektirmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarına müdahalelerinde rehberlik eden ve bireyi çevreleyen dış etkenleri göz önünde bulunduran “çevresi içinde birey” yaklaşımı, bireyi mesleki uygulamalarının odağına alan diğer mesleklerden farkıyla tektir ve paha biçilemezdir (<http://www.casw-acts.ca/en/social-work-practice-corrections>).

Suçluluk, doğuştan gelen ya da tekrarlanması beklenen bir davranış değildir. Suça yönelen insanların, cezaevine girmeden önceki yaşamlarında olumsuz yaşam koşulları ile başa çıkmak durumunda kalmış, toplumsal kaynaklardan yeterince yararlanamamış, gereksinimlerini karşılayamamış kimseler oldukları bilinmektedir. Suçluluk üzerinde sosyal koşulların büyük oranda etkisinin olduğu göz önüne alınarak, hükümlüler - tutuklular da kendi sosyal çevreleri içerisinde değerlendirilmelidir. “Rehabilitasyonu amaç edinen yenilikçi bakış açısı, suçluları, tedavi edilmesi gereken bir hasta olarak görmektedir. Buna göre suç, tedavisi olanaklı bir hastalığın belirtisidir. Cezaevleri, sosyal koşulların kurbanı olan suçluların tedavi ve bakımlarının sağlandığı hastanelerdir. Suçluları cezalandırmanın amacı, onları yeniden topluma kazandırmak ve rehabilite etmektir” (Niriella, 2010, 17).

1.5 HÜKÜMLÜLERİN-TUTUKLULARIN SOSYAL HİZMET GEREKSİNİMLERİ

Sosyal hizmet mesleği, hükümlülerin-tutukluların gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir role sahiptir. Sosyal hizmet yerine getirdiği rol ve işlevler ile cezaevlerinde önemli bir gereksinim olarak değerlendirilebilir (Ronald, 2011: 100). Bireylerin sosyal hizmet gereksinimleri karşılandıkça sosyal işlevsellikleri artmakta ve daha nitelikli yaşam koşullarına sahip olmaları

sağlanmaktadır. Cezaevlerinde, hükümlülere-tutuklulara yönelik sosyal hizmet uygulamaları ile 1. hükümlüyü-tutukluyu suç işlemeye iten etmenlerin neler olduğu belirlenmekte, 2. hükümlünün-tutuklunun yaşam niteliği arttırılmakta ve 3. tahliye sonrasında yeniden suç işlemesi önlenmeye çalışılmaktadır.

Yaşamları boyunca birçok sosyal sorun ile başa çıkmak durumunda kalan hükümlülerin-tutukluların, karşılanmayı bekleyen ciddi gereksinimleri bulunmaktadır. Hükümlülerin-tutukluların suç içerikli davranışlarını inceleyen meslek elemanları, genellikle yoksulluk, düşük eğitim düzeyi, olumsuz barınma koşulları, evsizlik, madde bağımlılığı, kötü ebeveyn ilişkisi, ihmal, istismar, suç içerikli ve anti-sosyal davranışlar sergileyen akran grubu, bozuk sosyal ilişkiler, davranış bozuklukları, öfke kontrolünü sağlayamama gibi sosyal sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sosyal sorunların her biri, hükümlüyü-tutukluyu suça iten etmenler arasında yer alsa da hükümlülerin-tutukluların gereksinimlerine yönelik sunulacak mesleki uygulamalar ve süpervizyon desteği ile hem hükümlülerin-tutukluların yaşam niteliklerinin artması sağlanacak hem de yeniden suça yönelme olasılığı büyük oranda azaltılacaktır (McNeill ve diğerleri, 2005: 1).

Bu çalışmada, cezaevlerinde kalan hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet gereksinimleri: kuruma girişteki gereksinimler, cezaevi sürecindeki gereksinimler ve tahliyeye hazırlık ve tahliye sonrası yaşama ilişkin gereksinimler olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

1.5.1 Kuruma Girişteki Sosyal Hizmet Gereksinimleri

Mahkûmiyet, her hükümlü-tutuklu için zorlu bir süreçtir. Kişi, kendi özgür iradesi ile bir suç işleyip cezaevine girmiş olsa bile, dört tarafı duvarlar ile çevrili ve içerisi yabancı insanlarla dolu bir yerde, başına neler geleceğini ve bazen orada ne kadar zaman geçireceğini dahi bilemez. Başlangıçta bu belirsizlikler ve zorluklar daha belirgindir ve bu durum, hükümlülerin-tutukluların endişeye kapılmasına sebep olur. “Cezaevi kuralları, personel ve diğer hükümlülerden beklentiler, gizliliğin ortadan kalkması, seksüel korkular, tüm hükümlülerin karşı karşıya kaldığı durumlardır. İlk kez hükümlü olanlar, yeni koşullarla etkili bir

biçimde başa çıkma deneyiminden ve yeteneğinden genellikle yoksun olacaklardır. Bu nedenle özel bir ilgi ile ilk günlerde cezaevine uyum konusunda etkili programların geliştirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır” (Carlen, 1985; aktaran: İl, 1990: 42).

Cezaevinde görev yapan bir SHU, cezaevine yeni gelen bir hükümlü-tutuklu ile “hükümlü ve tutuklu tanıma/takip formu”nu doldurmak için ilk görüşmeyi gerçekleştirir. Bu görüşmede sosyal hizmet uzmanı, hükümlüye-tutukluya, kendisi ve mesleği ile birlikte kurumun amacı ve işleyişi hakkında tanıtıcı bilgiler vermelidir. Sosyal hizmet uzmanı, hükümlüye-tutukluya ilişkin kişisel bilgileri almaya yönelik bir görüşme yaparak, cezaevinde gerçekleştirilecek ıslah ve rehabilitasyon sürecinin ilk adımı olarak, hükümlünün-tutuklunun gereksinimlerini belirlemeye yönelik değerlendirmelerde bulunmalıdır.

Yeni hükümlüler-tutuklular ile gerçekleştirilecek grup çalışmaları, gereksinimlerin karşılanması ve sorunlarının çözümü açısından etkili bir yoldur. “Stres altındaki insanların kendileri ile benzer koşullara sahip kimselerle iletişim kurması rahatlamalarına yardımcı olmaktadır” (Sultan ve arkadaşları,1986: 469). Ayrıca cezaevinin ilk günlerinde yaşanan olumsuz deneyimlerin paylaşılması, grup içerisindeki başka hükümlülerin-tutukluların benzer sorunlarla karşılaşması halinde, daha kolay başa çıkmalarını sağlamaktadır. Hükümlülere-tutuklulara yönelik düzenlenen destekleyici grup çalışmaları ile yeni hükümlülerin-tutukluların gereksinimlerinin ve sorunlarının dile getirilmesi, duyguların rahatça ifade edilebileceği bir güven ortamının sağlanması ve cezaevinde sorunların çözümü için kullanılacak problem çözme yollarının öğretilmesi amaçlanmaktadır (Sultan ve arkadaşları, 1986: 469).

Cezaevine ilk girişte, hükümlülerin-tutukluların aileleri ile iletişim kurmaları, içerisinde buldukları endişeli ruh halini ortadan kaldırmak adına önemlidir. Hükümlüler-tutuklular, rahatlayabilmek adına hem kendi durumları hem de cezaevinin işleyişi hakkında bilgilendirilmeye gereksinim duymaktadırlar. Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar (1955), cezaevine girişi yapılan her mahpusa, kendisinin bulunduğu kategorideki mahpuslara uygulanan rejimi

düzenleyen kurallar, kurumun disiplin koşulları, bilgi edinmek ve şikâyetle bulunmak için izleyeceği usuller ile hak ve yükümlülüklerini anlaması ve kurumun yaşamına uyum sağlaması için gerekli diğer bütün konularda yazılı bilgilendirme yapılması ve okur-yazar olmayan mahpuslara bu bilgilerin sözlü olarak anlatılması gerektiğini ifade etmektedir.

1.5.2 Cezaevi Sürecindeki Sosyal Hizmet Gereksinimleri

1.5.2.1 Sosyal Yardım

Temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanan ve bu gereksinimlerini karşılayabilecek yeterli düzeyde maddi olanağı bulunmayan insanların yaşam koşullarına bakıldığında, yoksulluk sınırında ya da yoksulluk sınırının altında yaşadıkları ve yeterli ekonomik kaynağı bulunmayan ve maddi sorunları olan topluluklarda yaşamlarına devam ettikleri görülmektedir (Maschi ve diğerleri: 2009: 81). Hükümlüler-tutuklular ile ilgili yapılan araştırmalar, hükümlülerin-tutukluların ekonomik sorunlara sahip olduklarını, maddi kaynak yetersizliği ile mücadele ettiklerini ve toplumun ekonomik açıdan dezavantajlı grupları arasında yer aldıklarını göstermektedir. Yoksulluk içerisinde büyüyen ve yaşayan insanlar arasında suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu yönünde bilgiler daha önce verilmişti. Yoksul çevrelerden gelen mahkûmların infaz süreci sonrasında yeniden yoksul toplumlara dönme olasılıkları da yüksektir. İşte bu sebeplerle cezaevinde kalış sürecinde hükümlülerin ekonomik gereksinimlerini odaklanmak yaşamsal öneme sahiptir (Maschi ve diğerleri: 2009: 82).

Cezaevine girmeden önce de zor sosyal koşullar altında yaşayan hükümlüler-tutuklular, cezaevinde ekonomik yoksunluğu daha fazla hissetmektedir; çünkü kendilerinden başka dışarıda yaşamına devam etmeye çalışan ailelerinin ve yakınlarının da maddi kaynak sıkıntısı baş göstermiştir. Evin geçimini sağlayan kişinin cezaevine girmesi, sıklıkla ailenin geçimini sağlayan gelir kaynağının kesilmesi anlamına geldiğinden, tüm aileyi zora sokar. Hükümlülerin-tutukluların ve ailelerinin kamusal sosyal yardımlara gereksinimi vardır (Phillips, 1985; aktaran: Loucks: 2004: 9). Dışarıda ayakta kalmaya çalışan aile üyeleri, kendi gereksinimlerini karşılayamazken, cezaevinde kalan hükümlü-tutuklu üyelerine yardım sağlamakta çoğu zaman yetersiz kalmaktadır.

Gelir düzeyi düşük, maddi olanaksızlıklara sahip hükümlüler, gelir durumu daha iyi olan hükümlülere oranla cezaevinde daha fazla sorun yaşamaktadır (Akgün, 2012: 86). Yetersiz ekonomik koşullar yüzünden, hükümlüler-tutuklular, cezaevi içerisindeki gereksinimlerini karşılamakta zorluk yaşamaktadırlar. Kantin gereksiniminin giderilmesi, cezaevi dışından temin edilmesi gereken malzemelerin edinilmesi, eğitim-öğretim yaşamlarına devam eden hükümlülerin-tutukluların eğitim masraflarının karşılanması neredeyse olanaksız hale gelmektedir.

Sosyal hizmet uygulamaları, toplumun refahını sağlamak amacıyla ve sosyal hizmet uzmanları, temel insan gereksinimlerinin karşılanabilmesi için olanak sağlayan yaşam koşullarını oluşturmak ve sürdürmek için çalışırlar. Nakdi yardıma gereksinimi olan ancak bu yardımı nereden alması gerektiğini bilmeyen hükümlülerin-tutukluların, toplumsal kaynaklara ulaşabilmesi ve bu kaynaklardan faydalanabilmesi noktasında yardıma gereksinimi vardır.

1.5.2.2 Aile İlişkileri

Hükümlüler-tutuklular açısından mahkûmiyetin zorlayıcı ve acı veren sonuçlarından birisi de sevdikleri, değer verdikleri ve sorumlu oldukları kişilerden uzak kalmak durumunda olmaktır. Anneye, babaya, kardeşe, eşe, çocuklara ve diğer yakınlarla duyulan özlem, hükümlüler-tutuklular için ayrı bir stres kaynağıdır. Hükümlüler-tutuklular ve aile ilişkilerini konu alan çalışmalar, mahkûmiyet süresince ailesi ile düzenli, motive edici ve sağlıklı ilişkiler kuran hükümlülerin-tutukluların, hem cezaevinde yürütülen ıslah ve rehabilitasyon sürecinde daha başarılı olduklarını hem de tahliye sonrasında toplumsal yaşama daha kolay uyum sağladıklarını ve yeniden suça yönelme ihtimallerinin azaldığını göstermektedir. Hükümlüler-tutuklular, mahkûmiyet süresince, destekleyici aile ilişkilerine gereksinim duymaktadır ve cezaevinde başarılı bir rehabilitasyon sürecinden bahsedebilmek için hükümlülerin-tutukluların aile üyeleri ile iletişim kurabilmek adına gereksinimlerinin karşılanması gerekmektedir.

Mahkûmiyet, hükümlüler-tutuklular kadar aile üyeleri tarafından da ayrılık ile birlikte beraberinde bir dizi kaybın ve yoksunluğun yaşandığı bir süreçtir. Gelir kaybı, barınma sorunu, mahkûmiyetten etkilenen çocukların yaşadığı duygusal sorunlar ve hükümlü-tutuklu ailesi olmaktan dolayı toplum tarafından etiketlenen aile üyelerinin yaşadığı utanç, hükümlüler-tutuklular ile aile üyelerinin arasındaki ilişkiyi zedelemektedir (Action for Prisoners' Families, 2003: 5). Hükümlüler-tutuklular ve eşleri arasındaki ilişkiler, duygusal ve maddi krizler ile eş ya da ebeveyn olmaktan doğan sorumlulukların tam olarak yerine getirilememesinden ortaya çıkan sorunlar dolayısı ile büyük hasar görmektedir (Light, 1989; aktaran: Loucks, 2004: 10). Mahkûmiyet, çocuklar üzerinde de derin izler bırakmaktadır. Ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin birden hükümlü-tutuklu olması, çocukların yaşamları boyunca bir dizi risk faktörü ile birlikte yoksulluk, kaynaklara erişememe vb. olumsuz yaşam koşulları ile karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır (Travis ve diğerleri: 2001: aktaran: Bilchik, 2007: 4). Mahkûmiyet, çocuklar açısından bakım sorununu da gündeme getirmektedir.

Mahkûmiyetin, hükümlüler-tutuklular ile aileleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabilmek ve hükümlülerin-tutukluların gereksinim duyduğu aile desteğini sağlayabilmek için, cezaevinde de aile ilişkilerinin sürdürülmesi gerekmektedir. Hükümlüler-tutuklular ile aileleri arasındaki ilişki sorunları ve iletişim hatalarının ortadan kaldırılması adına, cezaevlerinde hükümlüler-tutuklar ile eşleri ve çocukları arasındaki ilişkiyi odak alan birtakım programlar düzenlenmektedir. Bu programlar aracılığı ile hükümlülerin-tutukluların gereksinim duyduğu destekleyici aile ilişkileri oluşturulmaya çalışılmaktadır. Mahkûmiyet, evlilikler üzerindeki yıkıcı etkilere sahiptir ve bu yıkım eşlerin başa çıkması gereken bir durumdur. Hükümlüler-tutuklular ve eşleri, evliliklerinin ayakta kalması için desteğe gereksinim duymaktadır. Bu amaçla Amerika'daki cezaevlerinde "Aile Birleşimi Programı" (The Family Reunion Program) uygulanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları tarafından evliliğin kötüye gidişini ve eşlerin birbirlerine yabancılaşmasını önlemek, hükümlü-tutukluyu ve ailesini tahliyeye hazırlamak ve ailenin tahliye sonrasında yeniden birleşmesini sağlamak için evlilik güçlendirme atölyeleri, danışmanlık ve aile terapisi vb. çalışmalar gerçekleştirilmektedir. (Carlson ve Cervera, 1991: 284).

Hükümlüler-tutuklar ve çocukları arasındaki ilişkinin sürekliliği ve ebeveyn olmaktan kaynaklanan rollerin yerine getirilebilmesi, üzerinde durulması gereken bir diğer konudur. Amerika'daki cezaevlerinde, mahkûmiyet sürecinde ve sonrasında, hükümlüler-tutuklular ile çocukları arasındaki bağın sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi amacıyla, "Cezaevinde Ebeveynlik" (Parenting in Prison) programı yürütülmektedir. Cezaevlerinde düzenlenen bir dizi eğitim etkinliği ve mesleki müdahaleler ile hükümlülerin-tutukluların mahkûmiyet süresince ve sonrasında aileleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu etkinlikler ile çocuk gelişimi ve etkili ebeveyn tutumları, aile içi iletişim kalıpları, mahkûmiyetin etkisi, çocukların ve diğer aile üyelerinin yokluğunun ne demek olduğu vb. hakkında farkındalıklarının artırılması istenmektedir (Hairstone ve Lockett, 1987: 162).

Aileden ayrı kalmak, hükümlünün-tutuklunun hem aile üyelerine hem de topluma yabancılaşmasına ve kendisini dışlanmış hissetmesine yol açabilir; ancak mahkûmiyet sürecinde aile ilişkilerini devam ettiren hükümlüler-tutuklular, cezaevi alt kültürüne ait kuralları ve davranış kalıplarını daha az benimsemektedirler (Klein ve Bahr, 1996; aktaran: Loucks, 2004: 47). Aile bağlarının devam etmesi için gerçekleştirilen uygulamalar, uzun vadede önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Aile bağlarının, yeniden suç işlemenin önlenmesi için anahtar bir role sahip olduğu ifade edilmektedir (Vorobev ve Arkadevich, 1991; aktaran: Loucks, 2004: 46). Hükümlüler-tutuklular ve aileleri arasındaki ilişkinin içeriği, ziyaret saatlerinin verimliliği (sıklık ve süreklilik vb.) ve mahkûmiyet süresince sağlanan diğer sosyal destekler, hükümlülerin-tutukluların tahliye sonrası yaşamlarının niteliğinin yükselmesinde etkilidir (Jacoby ve Brenda, 1997; aktaran: Loucks, 2004: 46). Hükümlü-tutuklu ve ailesi arasındaki bağları sürdürmek ve ilişkilerin devam etmesini teşvik etmek amacıyla yürütülen etkinliklerin, hükümlünün-tutuklunun yeniden suç işleme eğilimini azaltmak, hem hükümlünün-tutuklunun hem de aile üyelerinin ruhsal sağlık durumlarını iyileştirmek ve tahliye sonrasında, ailenin yeniden birleşme olasılığını arttırmak gibi faydaları bulunmaktadır (Hairstone, 1991; aktaran: Loucks, 2004: 47).

Cezaevinde, hükümlüler-tutuklular ile aileleri arasındaki ilişkinin sürdürülmesi adına kullanılan yöntemler, mektuplaşma, telefonlaşma ve ziyaret ile sınırlıdır. Konu ile ilgili çalışmalara bakıldığında, cezaevine girdikten sonra hükümlülerin-tutukluların büyük çoğunluğunun aileleri ile olan ilişkilerinin kesildiği ortaya çıkmaktadır. Hükümlülerin - tutukluların kaldığı cezaevinin ailenin ikamet ettiği yere olan uzaklığı, hükümlüyü - tutukluyu ziyaret etmek için gerçekleştirilmesi gereken uzun ve zahmetli bir yolculuk ve bu yolculuk için gereksinim duyulan maddi gücün olmaması vb. koşullar, aile bağlarının sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Buna rağmen, aile üyeleri ile mektuplaşmak ya da telefonda görüşmek, duyguların, düşüncelerin ifade edilmesi ve ilişkilerin devam ettirilmesi açısından önemlidir ayrıca yüz yüze iletişim kurulabilmesi dolayısı ile ziyaretler, üzerinde durulması gereken bir konudur. Ziyaretler, aile bağlarının sürdürülebilmesi ve iyi ilişkiler kurulabilmesi için gereklidir (Gabel ve Johnston, 1995; aktaran: Loucks, 48).

Bireyler, zihinsel ve fiziksel sağlıkları için sosyal desteğe gereksinim duyarlar (Zakowski, 2003: aktaran: İçağasioğlu Çoban ve Akgün, 2011: 67). Cezaevinde, aile ile kurulan iletişim ve ailenin hükümlüye-tutukluya sağladığı fiziksel ve psikolojik yardım, hükümlüler-tutuklular için bir sosyal destek mekanizmasıdır (İçağasioğlu Çoban ve Akgün, 2011: 67). Hükümlüler-tutuklular, aile üyelerinin kendilerinin yanında, maddi ve manevi destekte bulunmaya hazır ve yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen kendileri ile birlikte ortak bir gelecek planlayan eşlerinin ve çocuklarının olduğunu hissetmek isterler. Bu duygu hükümlülerin-tutukluların cezaevi içerisindeki uyum süreçlerini olumlu yönde etkilerken, tahliye sonrası yaşam için de bir umut ışığı oluşturmaktadır.

1.5.2.3 Sağlık Hizmetleri

Hükümlüler-tutuklular, genel nüfusa oranla fiziksel ve ruhsal sağlık açısından dezavantajlı gruptur. Yoksulluk, sosyal güvencenin olmaması ve kaynaklara erişememe gibi etmenler, hükümlülerin-tutukluların sağlık hizmetlerinden faydalanmasını engellemektedir. Araştırmalar, hükümlülerin-tutukluların çoğunlukla sosyal güvenceye sahip olmadıklarını, özellikle psikiyatrik hastalığı olup suç işlemiş kimselerde bu durumun yineleyici suçluluğu arttırdığını

göstermektedir. Hükümlüler-tutuklular, farklı kategorilerde sağlık sorunlarına sahiptirler. Söz konusu sağlık sorunları, cezaevine girmeden önce sahip olunan kronik sağlık sorunları, (epilepsi, astım, diyabet, bulaşıcı hastalıklar, nörotik hastalıklar vb.) birinci basamak tedavisinin cezaevi dışında gerçekleştirilmesi gereken sağlık sorunları; kişilik bozuklukları psikoz, madde bağımlılığı gibi suç içerikli davranışlar açısından risk faktörü oluşturan sağlık sorunları; mahkûmiyetin yol açtığı fiziksel (nörotik hastalıklar, tüberküloz, romatizma, astım vb.) ve ruhsal (kendine zarar verme, intihara teşebbüs, anksiyete, panik bozukluk vb.) sağlık sorunları, olumsuz yaşam koşullarının yol açtığı sağlık sorunları ve cezaevinde başa çıkılması zor olan sağlık sorunları şeklinde sınıflandırılmaktadır (Marshall ve diğerleri, 2000: 21).

Hükümlülerin-tutukluların sağlık hizmetlerine olan gereksinimleri fiziksel ve ruhsal sağlık durumlarına, yaşlarına, cinsiyetlerine göre değişiklik gösterebilir; ancak genel olarak bütün hükümlüler-tutuklular, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi; cinsel yolla bulaşan hastalıklardan kaçınma; madde bağımlılığı ve sigara kullanımının sağlıkları üzerinde etkisi; fiziksel etkinlik, sağlıklı beslenme gibi davranışların kazandırılması, konularında bilgilendirilmeye ve ruhsal sağlıklarını destekleyici etkinliklere yönlendirilmeye gereksinim duymaktadırlar (Moller ve diğerleri, 2007: 16-17). İngiltere’de cezaevlerinde sunulan ruhsal sağlık hizmetleri üzerine yapılan bir çalışmada, hükümlüler-tutuklular, cezaevinde konuşacak ve paylaşımında bulunacak bir kişiye, ruhsal sağlık hizmetlerine erişebilme olanağına, boş zamanlarını değerlendirecek etkinliklere, kriz zamanlarında meslek elemanlarının yardımına ve bireysel terapiye gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir (Durcan, 2008: 58-59). Ayrıca cezaevinde müdahale edilemeyecek ciddiyette psikiyatrik sorunları olan, alkol ve madde bağımlılığı tedavisine gereksinim duyan, cezaevi koşullarında tedavisi mümkün olmayan sağlık sorunları bulunan hükümlüler-tutuklular söz konusu olduğunda, bu kişilerin tedavi süreci bitene kadar ilgili kurumun bulunduğu başka bir cezaevine sevk edilmesi gerekmektedir.

Cezaevi koşulları, kurumun fiziki yapısı, koğuş içerisindeki yaşam koşullarının elverişsizliği ve sürekli kapalı yerde kalma duygusu, hiçbir sağlık sorunu

olmayan bir insanın bile zamanla fiziksel ve ruhsal sağlık bütünlüğünü bozabilir. Cezaevlerinde mahkûmiyete bağlı psikosomatik rahatsızlıklar ile birlikte ruhsal sağlık sorunları da sıkça görülmektedir. Cezaevinin kendisi bağlı bağına bir stres kaynağı iken hükümlülerin-tutukluların cezaevinden önceki yaşamlarında büyük travmalar yaşamış, ihmal ve istismara uğramış, evsizlik, işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, sosyal dışlanma, toplumsal kaynaklara erişememe vb. olumsuz yaşam koşulları ile başa çıkmaya çalışmış insanlar oldukları bilinmektedir. Bütün bunlara rağmen hükümlülerin-tutukluların, ruh sağlığı hizmeti sunan kuruluşlardan yeterli hizmeti alamadıkları tespit edilmiştir (Durcan, 2008: 24). Cezaevlerinde hükümlülerin - tutukluların sağlık hizmetlerine olan gereksinimlerinin karşılanması, cezaevinden önceki yaşamında sağlık hizmetlerine erişememiş olmanın verdiği hasarı ortadan kaldırmak için önemli bir şanstır.

Hükümlülerin-tutukluların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını etkileyen bir etmen de alkol ve madde bağımlılığıdır. Literatür, hükümlülerin tutukluların cezaevine girmeden önceki yaşamlarında bağımlılık yaratan maddelerin en az birini, belirli bir zaman dilimde kullandıklarını göstermektedir. Hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önceki yaşamlarından gelen alkol ve madde bağımlılığı, cezaevinde de önemli bir sorun haline gelmektedir. Cezaevi kültürünün ve cezaevinin olumsuz yaşam koşullarının, hükümlüler-tutuklular üzerinde şiddet, öfke kontrolsüzlüğü, kendine zarar verme, anti-sosyal davranışlar sergileme vb. etkileri vardır. Alkol ve madde bağımlılığı da bunlardan biridir (UNODC, 2007: 10). Cezaevine alkol ve uyuşturucu maddelerin sokulması ve kullanımı cezai yaptırımlar ile engellenmiştir; ancak madde yoksunluğu içerisindeki hükümlüler-tutuklular, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının tedavisi bahanesiyle aldıkları ilaçları amacının dışında kullanarak, madde etkisi yaratmaya çalışmaktadırlar. Hükümlüler-tutuklular, alkol ve madde bağımlılığı tedavisinden önce bağımlılığın fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerindeki olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirilmeye gereksinim duymaktadırlar. Cezaevlerinde hükümlülerin-tutukluların, yaşamları ile ilgili özel kararlar almalarına olanak sağlayacak müracaatçı odaklı alkol ve madde bağımlılığı programları sunulmalıdır (Andrews ve diğerleri, 2011: 745).

Bireyin sağlıklı, fiziksel ve ruhsal olarak tam bir iyilik hali içerisinde olması, başarılı bir rehabilitasyon süreci, tahliye sonrası yaşam için anahtar rolündedir; bu sebeple cezaevlerinde hükümlülerin-tutukluların sağlık gereksinimlerinin karşılanması yaşamsal öneme sahiptir. Hükümlüler-tutuklular, sağlık sorunlarına yönelik destekleyici ve önleyici sağlık hizmetlerine gereksinim duymaktadır. Cezaevlerinde hükümlülerin - tutukluların fiziksel ve ruhsal durumlarını iyileştirecek, mahkûmiyetin, sağlıkları üzerindeki olumsuz etkilerini önleyecek ve topluma döndüklerinde sağlıklı davranışlar sergileyen bireyler olmalarını sağlayacak hizmetler sunulmalıdır (Moller ve diğerleri, 2007: 15). Hükümlülerin-tutukluların, cezaevinde kendine zarar verme, madde bağımlılığı, intihar gibi anti-sosyal davranışlara yönelmemesi, başarılı bir ıslah ve rehabilitasyon süreci geçirmesi ve tahliye olduktan sonra fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir birey olarak topluma dönebilmesi için sağlık hizmetlerine ilişkin gereksinimlerinin karşılanması önemlidir.

1.5.2.4 Eğitim-Öğretim Etkinlikleri

Suçluluk ve eğitimsizlik birbiriyle ilişkili iki kavramdır. Suçluluk alanında yapılan çalışmalara göre, eğitim düzeyi düşük kimseler, daha fazla suça yönelmektedir. İstatistikler, hükümlülerin-tutukluların eğitim düzeylerinin düşük olduğunu, birçoğunun okuma-yazma bilmediğini, eğitim durumlarının ağırlıkla ilkökul düzeyinde olduğunu göstermektedir. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 2013 yılı Mayıs ayı istatistiklerine göre, ceza infaz kurumlarına giren 130.364 hükümlünün-tutuklunun 54.909'u ilkökul mezunu iken 4.175'i okuma-yazma bilmemektedir (www.cte.adalet.gov.tr). Hükümlüler-tutuklular cezaevine girmeden önceki yaşamlarında, eğitim olanaklarından yeterli düzeyde faydalanamamış, akademik ve mesleki becerileri yetersiz olan kimselerdir.

Hükümlülerin-tutukluların eğitim durumları göz önüne alındığında, cezaevinde sunulan eğitim-öğretim programlarına gereksinimlerinin ne kadar büyük olduğu ortaya çıkmaktadır. Cezaevindeki eğitim etkinliklerini konu alan çalışmalar, hükümlülerin-tutukluların gereksinimlerine yönelik eğitim-öğretim programlarına katılması halinde, cezaevlerinde şiddetin azaldığını, daha pozitif ve barışçıl bir ortam oluşturduğunu ve yeniden suça yönelme oranlarında önemli düşüşler

yaşandığını göstermektedir (Vacca, 2004, 297). Hükümlülerin-tutukluların akademik gelişimlerini sağlayan, mesleki ve sosyal becerilerini arttıran, olumsuz duyguları ile başa çıkabilmelerine yardımcı olacak bilgileri ve teknikleri içeren eğitim-öğretim programları, hükümlülerin-tutukluların yeniden suç içerikli davranışlar sergilemekten kaçınmasında ve suç işleme oranlarının azalmasında oldukça etkilidir (Ripley, 1993; aktaran: Vacca, 2004: 299).

Hükümlüler-tutuklular, akademik, mesleki ve sosyal eğitim programlarına gereksinim duymaktadır. Türkiye’de cezaevlerinde akademik eğitim programları kapsamında, okur-yazarlık kursları ve açık öğretim yoluyla ilköğretim, lise, ön lisans ya da lisans düzeyinde eğitim ve öğretim yaşamına devam eden hükümlülere-tutuklulara destek mahiyetinde kurslar düzenlenmektedir.

Cezaevlerinde gerçekleştirilen mesleki eğitim programları, bir mesleği ya da düzenli bir işi olmayan hükümlüler-tutuklular açısından, oldukça önemli bir fırsattır. Araştırmalara bakıldığında, hükümlülerin-tutukluların büyük çoğunluğunun, cezaevine girmeden önceki yaşamlarında işsizlikle boğuştuğu, düzenli bir işe ve dolayısı ile düzenli bir gelire sahip olmadığı görülmektedir. İşsizlik, kişiyi toplumsal yaşam içerisinde damgalayan ve suça yönelten önemli etmenlerdendir (Karataş, 1996). Cezaevinde mesleki eğitim programlarına katılan hükümlüler-tutuklar, kazandıkları mesleki beceriler ile tahliyeden sonraki yaşamlarında bir iş bulup çalışabilmek adına yeteneklerini geliştirecek bir fırsatları olduğunu fark ederler. Araştırmalar, cezaevinde mesleki eğitim programlarına katılan hükümlülerin-tutukluların, katılmayanlara oranla tahliye olduktan sonra çalışma yaşamında daha istikrarlı olduklarını ve daha fazla para kazandıklarını göstermektedir (Vacca, 2004: 300). Mesleki eğitim etkinliklerinin, yeni iş olanakları sağlama, özgüven duygusunu yükseltme, hoşgörülü olma, ortaklık ve dayanışma davranışı geliştirme, iş doyumunu sağlama, toplumsal yaşama uyumu kolaylaştırma ve suç içerikli davranışlar sergilemekten uzaklaştırma gibi yararları bulunmaktadır (Sezgin ve arkadaşları, 2013: 23). Türkiye’de cezaevlerinde mesleki eğitim programları kapsamında, arıcılık, zeytin yetiştiriciliği, sebze yetiştiriciliği, elektrik tesisatçılığı, kuaförlük, aşçılık,

seramik yer ve duvar karosu kaplamacılığı, biçki-dikiş, seracılık ve terzilik vb. kurslar açılmakta ve iş yurtları kurulmaktadır.

Hükümlüler-tutuklular, günlük yaşamlarında kullanılacakları yaşamsal becerilerin öğretileceği sosyal eğitim programlarına da gereksinim duymaktadırlar. Birçok hükümlü-tutuklu, cezaevine girmeden önce dezavantajlı yaşam koşulları dolayısı ile çalışma yaşamının, insani ilişkilerin, barınma koşullarının sürekliliğini sağlayacak ve sorunlarla başa çıkmada yardımcı olacak yaşamsal becerileri öğrenememiştir (Social Exclusion Unit, 2002). Hükümlüler-tutuklular, gereksinim duydukları konularda, kendilerine uygun eğitim programlarına dâhil edilmelidir.

Cezaevinde düzenlenen akademik, mesleki ve sosyal eğitim programları, suç içerikli davranışları ve cezaevinde yaşanan disiplin sorunlarını azaltmakta, tahliye olduktan sonra eğitim yaşamlarına devam edebilmeleri için hükümlülere-tutuklulara bir fırsat sunmakta ve hükümlülerin-tutukluların yeniden suça yönelmelerini önlemektedir (Vacca, 2004: 299). Hükümlülerin-tutukluların eğitim-öğretim gereksinimlerinin karşılanması, tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama dönüş sürecinde, kendisine güvenen, güçlü bireyler olmalarına yardımcı olmaktadır.

1.5.2.5 Sosyal Etkinlikler

Hükümlüler-tutuklular, kişisel gelişimlerine katkıda bulunacak, cezaevinin kasvetli ortamından uzaklaşmalarını ve ruhsal açıdan rahatlamalarını sağlayacak etkinliklere gereksinim duymaktadırlar. Konferanslar, seminerler, bilgi yarışmaları ve münazaralara ek olarak, tiyatro, konser, sinema gösterimi ve farklı alanlarda sergilerin açılması, hükümlülerin-tutukluların kendilerini daha iyi hissetmelerine, aynı zamanda koğuş arkadaşları ve cezaevi personeli ile samimi ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır.

1.5.3 Tahliye Hazırlık ve Tahliye Sonrası Yaşama İlişkin Sosyal Hizmet Gereksinimleri

1.5.3.1 Barınma

Tahliye olduktan sonra, yeni bir yaşam düzeni oluşturmada büyük bir adım olan barınacak yer bulma, hükümlülerin-tutukluların önemli gereksinimlerindedir. Araştırmalar, hükümlülerin-tutukluların birçoğunun, cezaevine girmeden önce de evsizlik ile mücadele ettiğini, hükümlüler-tutuklular arasında barınma koşullarının devamlılığının düşük olduğunu göstermektedir. Bu duruma ek olarak, cezaevine giren hükümlü-tutuklu, mahkûmiyet dolayısı ile var olan barınma olanaklarını da yitirebilmektedir. Mahkûmiyet, hükümlülerin-tutukluların aile ilişkilerine geri dönüşü olmayan zararlar vermekte, çoğu hükümlünün-tutuklunun eşi, yaşadıkları evi terk etmekte ve çok az hükümlü-tutuklu, tahliye olduktan sonra eski barınma olanaklarına geri dönebilmektedir. (Housing Research, 1996: 2). Cezaevinden tahliye olan bir hükümlünün-tutuklunun, maddi durumu, barınacak bir yer bulmaya, kira ödemeye ya da herhangi bir yerde kalmaya yeterli değildir (Lewis ve diğerleri, 2003: 22). Eski hükümlü-tutuklu olmak, ev sahiplerinin ve o çevrede yaşayan insanların olumsuz tutumları yüzünden, hükümlülerin-tutukluların ve ailelerinin ev bulmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısı ile barınma, tahliye sonrası yaşamda karşılaşılan büyük bir sorun haline gelmektedir.

Hükümlülerin-tutukluların barınma gereksinimleri, barınacak bir yer bulmaktan öte tahliye olduktan sonra yeni bir yaşam kurmak, bir düzen oluşturmak için de desteğe gereksinim duydukları anlamına gelmektedir (Everitt ve McKeown, 2007; aktaran: Anderson ve Cairns, 2011: 10). Hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra barınma gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayabilmek için, güçlü aile bağlarına, barınma olanaklarına erişebilmek için yardıma ve maddi desteğe gereksinim duymaktadırlar. Cezaevlerinde hükümlülerin-tutukluların barınma gereksinimlerine yönelik gerçekleştirilen uygulamalar, eski barınma koşullarını devam ettirebilmelerine ya da yeni barınma olanaklarına erişebilmelerine yardımcı olmalıdır. Tahliye olduktan sonra, uygun barınma koşullarına sahip olamayan hükümlülerin-tutukluların, yeniden suça yönelme

olasılıkları yüksektir. Hükümlülerin-tutukluların barınma gereksinimlerinin karşılanması, yeniden suç işleme oranlarının azalması ve tüm toplumun iyiliği açısından önemlidir (Housing Research, 1996: 1-2).

1.5.3.2 İş Bulmak

Mahkûmiyet, hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önceki yaşamlarını alt üst ederken, işlerini kaybetmelerine de yol açmaktadır. Tahliye olduktan sonra çoğu hükümlü-tutuklu yaşamına devam edebilmesini sağlayacak bir işe gereksinim duymaktadır. Tahliye olduktan sonra bir iş bulmak ve çalışmak önemlidir; çünkü çalışan ve karşılığında para kazanan eski hükümlülerin-tutukluların, yeniden suç işleyerek cezaevine dönme olasılıkları azalmaktadır. Hükümlülerin-tutukluların genel özelliklerine bakıldığında, birçoğunun cezaevine girmeden önceki yaşamlarında da düzenli bir işe sahip olmadığı ve hatta hiç çalışmadığı görülmektedir. Bununla birlikte hükümlüler-tutuklular, cezaevinde kaldıkları zaman diliminde mesleki becerilerini kaybettiklerinden ve işverenlerin mesleki yeterliliği olmayan eski hükümlülere-tutuklara çalışma fırsatı tanımamasından dolayı iş bulmakta zorlanmaktadırlar (Visser ve diğerleri, 2008: 1). Cezaevlerinde, hükümlülerin-tutukluların gereksinimleri doğrultusunda gerçekleştirilen mesleki eğitim programları, tahliye sonrası yaşamda bir iş bulup çalışabilmeleri adına hükümlülere-tutuklulara önemli bir fırsat sunmaktadır. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde, bu mesleki eğitim programlarının öneminden bahsedilmiştir. Araştırmalar, cezaevinde mesleki eğitim programlarına katılan hükümlülerin-tutukluların, tahliye olduktan sonra çalışma yaşamında daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Hükümlüler-tutuklular cezaevine girmeden önce iyi ya da kötü bir işte çalışıp, yasal ya da yasal olmayan yollardan para kazanarak yaşamlarını sürdürseler de tahliye olduktan sonra yeni bir yaşama adım atarken, yasal ve düzenli bir işte çalışmaya gereksinim duymaktadırlar. Araştırmalar, yasal bir işte belirli bir ücret karşılığında çalışan eski hükümlülerin-tutukluların, yeniden suç işlemekten kaçındığını göstermektedir. Tahliye olduktan sonra yasal yollardan düzenli bir gelir sahibi olmak, yoksulluktan ve sosyal yaşamdaki olumsuz koşullardan kaynaklanan ve kişiyi suç işlemeye iten etmenleri ortadan kaldırdığından, eski

hükümlülerin-tutukluların suç içerikli davranışlar sergilemesini önlemektedir (Visser ve diğerleri, 2008: 1-2). Cezaevinden tahliye olduktan sonra bir iş bulup çalışan eski hükümlü-tutuklu, toplumun üretken bir üyesi olmuştur, sorumluluk almayı ve ayakları üzerinde durmayı öğrenmiştir ve kendine güven duymaktadır. Tahliyeden sonra hükümlülerin-tutukluların iş bulma gereksinimlerinin karşılanması, toplumsal yaşama geri dönüş ve uyum sağlama sürecinin önemli bir parçasıdır (Visser ve diğerleri, 2008: 8).

Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu, düşük eğitim düzeyi, mesleki becerilerinin yetersizliği, sağlık sorunları, madde bağımlılığı vb. olumsuz özellikleri dolayısı ile tahliye olduktan sonra, çalışma yaşamına bir adım geriden başlamaktadır. İş Kanununu 30. Maddesi gereğince, kamu kurumlarının % 2 oranında eski hükümlü çalıştırma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak yeterli hukuki yaptırım olmadığından, ilgili yasa yeterli düzeyde işlerlik sağlayamamaktadır. Hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra, çalışma yaşamına girebilmek adına desteğe gereksinim duymaktadırlar. “Eski hükümlüler toplumdan dışlanma riski nedeniyle, normal insanlardan çok daha fazla korunmaya, çalışmaya ve istihdam edilmeye ihtiyaç duyarlar. Hem kendilerinin hem toplumun hem de devletin sosyal ve ekonomik sorunlara maruz kalmaması için eski hükümlülerin korunmasına ihtiyaç vardır. Buna rağmen genellikle göz ardı edilirler ve birçoğu yoksulluk içindedir. Gerek ön yargılar gerekse vasıfların yetersizliği nedeniyle dışlanmaları hem aileleri, hem toplum, hem de ekonomi için kayıptır. Kesinleşen cezasını mevcut yasalara göre tamamlamış, öğrendiği yeni bir sanatla hayatını kazanmak isteyen bu kişilerin sürekli bir biçimde toplum tarafından cezalandırılması yerine, toplumun onlara iş sağlaması gerekmektedir” (Koçak ve Altun, 2010: 96).

1.5.3.3 Ailenin ve Yakın Çevrenin Desteği

Cezaevinde geçirilen uzun mahkûmiyet sürecinden sonra, hükümlülerin-tutukluların tahliye olarak ailelerine dönüşü, savaşta gazi olup ailelerine dönen erlerin deneyimlerine benzetilmektedir. Tahliye olduktan sonra hükümlüler-tutuklular da tıpkı gaziler gibi büyük kayıplar ve ruhsal değişiklikler ile ailelerinin yanına dönmektedir (Grounds ve Jamieson, 2003; aktaran: Loucks, 2004: 19).

Mahkûmiyet, hem hükümlüleri-tutukluları hem de aile üyelerini değiştirmişken, tahliye olduktan sonra tekrar bir arada yaşamak, eş ve ebeveyn olmak ile ilgili rol ve sorumlulukları üstlenmek, hükümlüleri-tutukluları daha fazla endişelendirmektedir (McEvoy ve diğerleri, 1999; aktaran: Loucks, 2004: 20). Aile yaşamına yeniden dâhil olmak ve aile üyeleri ile sağlıklı ilişkiler kurabilmek, tahliye olduktan sonra, hükümlülerin-tutukluların çokça gereksinim duyduğu, bir o kadar da zorlandığı konulardır.

Tahliye olduktan sonra, aile yaşamına ve toplumsal yaşama uyum sağlama sürecinde başarılı olmak, aile desteği ile birebir ilgilidir. Aileler, tahliye olan hükümlünün-tutuklunun, barınma, yiyecek, maddi destek gibi ayni ve nakdi gereksinimlerinin karşılanmasına ve aile üyeleri ve toplum tarafından kabul gördüklerini hissetmelerine yardımcı olacak duygusal desteğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Nelson ve diğerleri, 1999: 8).

Hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra barınma, iş bulma ve para kazanma gibi gereksinimlerini karşılamaya çalışırken, bir yandan da denetimli serbestlik ve şartlı tahliye gereklerini yerine getirmektedir. Bu süreçte, madde bağımlılığı, psikolojik sorunlar, kronik sağlık sorunları ve ekonomik yetersizlikler, başarılı bir tahliye sürecinin önündeki engellerdir (Luther ve diğerleri, 2001: 475). Ailelerin maddi ve manevi desteği, hükümlülerin-tutukluların, tahliye sonrası gereksinimlerini karşılayabilmelerine, sorunları ile başa çıkabilmelerine ve başarılı bir tahliye gerçekleştirebilmelerine yardımcı olurken, madde bağımlılığı tedavilerini sürdürmelerinde ve psikiyatrik tedavilerinin gerçekleştirilmesinde motive edici olmaktadır (Shanahan ve Agudelo, 2012: 17).

Tahliye olduktan sonra hükümlüler-tutuklular, iş ve barınacak yer bulmak için yardımdan sonra destekleyici ve kabullenici aile ilişkilerine gereksinim duyduklarını ifade etmektedir (Charkoudian ve diğerleri, 2012: 94). Hükümlüler-tutuklular için, tahliye olduktan sonra aileleri tarafından kabul görmenin anlamı büyüktür. Aileleri tarafından kabul gördüklerini hisseden hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra yeni ilişkiler kurabilmek ve geleceğe dair planlar yapabilmek için kendilerine güven duymakta, bununla birlikte iş ve barınacak yer bulma, alkol ve madde kullanımından uzak durma olasılıkları artarken,

yeniden suç işleme olasılıkları azalmaktadır (Nelson ve diğeri, 1999: 11). “Aile, hükümlülerin-tutukluların tahliye sonrası yaşamlarının tamamlayıcı bir parçasıdır çünkü aile üyeleri suçun engellenmesinde hem sosyal kontrol, hem de sosyal destek unsurudur” (Charkoudian, 2012: 94).

Hükümlüler-tutuklular ve arkadaşları arasındaki ilişkilerde tahliye sonrasında çoğunlukla uyum sorunu yaşanmaktadır. Tüm suç türleri ile birlikte özellikle madde kullanımı ve ticareti ile ilgili suçlarda, arkadaşlık ilişkileri yeniden suça yönelme açısından bir risk faktörüdür. Cezaevine girmeden önce, hükümlünün-tutuklunun, suça karışmış kişilerden oluşan bir arkadaş çevresi var ise tahliye olduktan sonra aynı arkadaş çevresine dönmek, kişinin cezaevine tekrar dönme olasılığını arttırmaktadır. Tahliye olduktan sonra çoğu hükümlü-tutuklu, yalnız kalmamak adına bu ilişkileri devam ettirmektedir. Şartlı tahliye görevlileri ve sosyal hizmet uzmanları, tahliye olduktan sonra hükümlüyü-tutukluyu, olumsuz arkadaş çevresinden uzak tutmaya çalışmaktadır (Nelson ve diğeri, 1999: 12).

1.5.3.4 Toplumsal Yaşama Uyum

Hükümlülerin-tutukluların toplumsal yaşama uyum süreci, biri dizi sorunu beraberinde getirmektedir. Tahliye sonrası toplumsal yaşama dönen, şiddet eğilimine sahip, madde kullanan ve cezaevi alt kültürüne dâhil olmuş hükümlüler-tutuklular, toplum güvenliği açısından risk oluşturmaktadır. Uzun yıllar cezaevinde kalan, bu süre boyunca eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan, aile ilişkilerinden ve sosyal yaşamdan kopmuş hükümlülerin-tutukluların, toplumsal yaşama uyum sağlaması, daha da zorlaşmakta, toplumlar uyum sürecine bağlı sorunlarla başa çıkmak durumunda kalmaktadır (Lynch ve Sabol, 2001: 14).

Toplum odaklı ıslah çalışmaları, tahliye sonrası toplumsal yaşama uyum sürecinde yaşanan sorunların azaltılmasında etkin role sahiptir. Toplum odaklı bakış açısına göre, cezaevinden tahliye olan hükümlülerin-tutukluların uyum süreci, ait oldukları toplumun yapısına ve özelliklerine göre değerlendirilmelidir. Tahliye planı, bu doğrultuda hazırlanmalıdır. Böylelikle hem hükümlünün-

tutuklunun hem de toplumun kapasitesinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Borzycki, 2005: 18). Sosyal hizmet mesleği, her müracaatçının, kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yönüyle toplum odaklı ıslah çalışmaları, sosyal hizmet mesleğinin bakış açısına sahiptir.

Tahliye sonrasında günlük yaşama ait basit etkinlikler, hükümlülere-tutuklulara karmaşık ve zor görünmektedir. Toplu taşıma araçlarını kullanmak, fatura yatırmak, resmi kurumlarda işlerini halletmek, işe gidip gelmek, günlük yaşamda insanlarla sosyal ilişkiler kurmak, uzun süre cezaevinde kalmış birisi için alışması zor eylemlerdir. Hükümlülerin-tutukluların, cezaevinin dışındaki yaşam ile ilgili bilgileri eski tarihlidir. Tahliye sonrası hükümlüler-tutuklular, ekmeğin fiyatından, teknolojik yeniliklere kadar sosyal yaşama ilişkin birçok yeniliği öğrenmek durumundadır. (Stewart, 2003; aktaran: Loucks, 2004: 19).

Türkiye’de, Avrupa Birliği ile işbirliği içinde yürütülmekte olan “Yargının Modernizasyonu ve Cezaevi Reformu Projesi Salıverilme Öncesi Mahkûm Geliştirme Programı” kapsamında, tahliyesine bir yıldan az zaman kalmış hükümlülere-tutuklulara tahliye sonrası süreçte gündelik yaşamda karşılaşılabilecekleri olası sorunlar hakkında bilgi verilmektedir. Böylelikle tahliye olan mahkûmun sosyal yaşamda karşılaşılabileceği her durum hakkında bilgi sahibi olması, toplumsal yaşama uyum sürecinin sağlanması ve yeniden suç işleme oranının azaltılması hedeflenmektedir. On iki seanstan oluşan programda, alkol, uyuşturucu, kumar, iletişim, başkalarıyla ilişkiler, barınma, maddi konular, hakların savunulması, pratik bilgiler, boş zamanların değerlendirilmesi, mahkûmların HIV/AIDS konusunda bilgilendirilmesi gibi konular ele alınmaktadır (T. C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Yetişkin İyileştirme Şubesi, 2009; aktaran: Yayak, 2009: 31-38).

Toplumun, hükümlülere-tutuklulara yönelik damgalayıcı bakış açısı, tahliye sonrası başarı oranını azaltırken, toplumsal yaşama uyum sürecini de yavaşlatmaktadır. Tahliye olduktan sonra, toplum tarafından dışlanan eski hükümlülerin-tutukluların, yeniden suça yönelerek cezaevine dönme olasılığı artmaktadır. Toplum desteği, hükümlülerin-tutukluların, tahliye olduktan sonra yeni bir başlangıç yapmalarına ve suçtan uzaklaşmalarına yardımcı olmaktadır.

Hükümlüler-tutuklular, toplum tarafından verilen ikinci bir şansa gereksinim duymaktadır.

Hükümlüler-tutuklular, cezaevine girdikleri ilk andan, tahliye olacakları zamana kadar sosyal hizmete gereksinim duymaktadır. Bu gereksinimler, hükümlülerin-tutukluların hem cezaevinden önceki yaşamlarıyla, hem cezaevinde hem de tahliye sonrası yaşamlarıyla ilgili olabilir. Sosyal hizmet gereksinimleri, nakdi yardım, aile ilişkileri, sağlık hizmetleri, eğitim-öğretim etkinlikleri, sosyal etkinlikler, barınma, iş bulma, aileye ve toplumsal yaşama dönüşü de içerir, karşılanması halinde hükümlünün – tutuklunun yaşamında olumlu değişiklikler yaratır. Hükümlülerin-tutukluların, suç içerikli davranışlar sergilemekten uzaklaşması ve tahliye olduktan sonra kendi ayakları üzerinde durabilen topluma yararlı bireyler olabilmeleri açısından sosyal hizmet gereksinimlerinin karşılanması önemlidir.

1.6 ARAŞTIRMANIN SORUNU

Suç kavramı, geçmişten günümüze farklı bakış açılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. İnsanların neden suç işlediğini açıklayan bireysel, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik kuramlar bulunmaktadır. Günümüzde sosyal yaşam koşullarının suç içerikli davranışlar üzerindeki etkisi kesin olarak bilinmektedir. Yoksulluk, eğitimsizlik, işsizlik, parçalanmış aile yapısı, hizmetlerden faydalanamama, kaynaklara erişememe gibi sosyal yaşamda sıkça karşılaşılan sorunlar, kişiyi suç işlemeye itebilmektedir.

Bir suç işleyerek cezaevine giren hükümlüler-tutuklular, kendilerini suç işlemeye iten cezaevinden önceki yaşam koşullarının olumsuz etkilerini, cezaevi yaşantısında da hissetmektedirler. Hükümlülerin-tutukluların genel özelliklerine bakıldığında, sorunlu aile ilişkilerine, düşük eğitim düzeyine sahip oldukları, olumsuz yaşam koşulları ve yetersiz sağlık hizmetleri nedeniyle kronik sağlık sorunlarının yaygın olduğu, ruhsal sağlık sorunlarına bağlı olarak kendine ve çevreye zarar verme davranışları ile alkol ve madde bağımlılığına sıkça rastlandığı, mesleki becerilerin yetersiz, çalışma yaşamının düzensiz olması nedeniyle işsizlik ve buna bağlı olarak yoksulluk oranının yüksek olduğu ve

birçoğunun elverişsiz koşullarda barındığı görülmektedir (Stewart, 2008). Söz konusu sosyal sorunların her biri hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerini ortaya koymaktadır.

Hiçbir ek cezalandırma ya da insan hakları ihlali olmasa da cezaevi sürecinin kendisi başlı başına travmatik bir süreçtir ve bu süreç, bireylerin gelişimini olumsuz etkilemektedir. Suç işleyerek cezaevine giren bireylerde, her şeyin kısıtlanması, beton duvarlar, demir kapılar, mazgal delikleri, parmaklıklar, yatış-kalkış ve yemek saatlerinin değişmezliği, özetle içinde bulunulan cezaevi ortamı, hükümlüleri-tutukluları tekdüze bir yaşama mahkûm etmektedir. Hükümlüler-tutuklular, etkileşim halinde olmaları gereken eşlerinden, çocuklarından, sosyal çevrelerinden ve toplumsal yaşamdan uzaktır, dış dünya ile ilişkileri ve iletişimleri oldukça sınırlıdır. Bu iletişimsizlik, hükümlüler-tutuklular ve aileleri arasındaki bağları giderek azaltmaktadır. Mahkûmiyet süresince hükümlüler-tutuklular, aileleri ile olan bağlarını sürdürmeye ve eşlerinin çocuklarının ve akrabalarının sosyal desteğine gereksinim duymaktadırlar (Ronald, 2011: 101).

Maddi yoksunluklar, cezaevinde karşılaşılan bir diğer önemli sorundur. Çoğu hükümlünün-tutuklunun cezaevinden önceki yaşantısında yoksulluk ile mücadele ettiği göz önüne alınırsa, mahkûmiyet, hem hükümlüler-tutuklular hem de aileleri için maddi sorunları da beraberinde getirmektedir. Dışarıda ayakta kalmaya çalışan aile üyeleri, hükümlü-tutuklu yakınları, maddi gereksinimlerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde temel gereksinimlerini karşılayabilmek adına sosyal yardımlara gereksinim duymaktadırlar (Phillips, 1985; aktaran: Loucks: 2004: 9).

Hükümlülerde-tutuklularda, genel nüfusa oranla fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarına ve alkol ve madde bağımlılığına daha sık rastlanmaktadır. Cezaevi yaşantısına, kötü fiziksel koşullar, besin kısıtlamaları gibi psiko sosyal risk etmenleri eklenince ortaya çıkan durum, bireylerin fiziksel ve psiko-sosyal sağlığını olumsuz etkilemektedir. Cezaevinde hükümlüler-tutuklular, normal yaşamda kolaylıkla ulaşabilecekleri her türlü hizmetten, kısıtlı olanaklar ve uzun

süren prosedürler sonucunda faydalanabilmektedirler. Sağlık sorunları söz konusu olduğunda, tıbbi tedavi ve bakım almaları bir dizi formalite içerisinde gerçekleşmektedir. Bu duruma ek olarak, cezaevi idaresi tarafından sunulan sağlık ve psiko-sosyal yardım hizmetleri yeterli düzeyde değildir. Hükümlülerin-tutukluların sağlık hizmetlerine olan gereksinimleri yaşa ve cinsiyete göre değişmekle birlikte cezaevlerinde fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarına yönelik koruyucu, önleyici ve destekleyici sağlık hizmetleri sunulmalıdır (Harris ve diğerleri, 2006: 64).

Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun ilkökul diplomasına sahip, eğitim düzeyi düşük kimseler olduğu bilinmektedir (İçli, 1993: 49). Bir kısmı okuma-yazma ve temel aritmetik becerilerinden yoksundur ve öğrenme güçlüğü yaşamaktadır. Cezaevlerinde gerçekleştirilen rehabilitasyon etkinliklerinin amacı, hükümlülerin-tutukluların suçtan uzaklaştırılması ve yeniden topluma kazandırılması için mahkûmiyet süresince gereksinim duydukları akademik, mesleki ve sosyal becerilerin kazandırılmasıdır (Niriella, 2010: 17). Cezaevinde geçirdikleri zaman süresince hükümlüler-tutuklular, kişiliklerini besleyen, geliştiren, tahliye sonrası yaşamda büyük öneme sahip akademik, mesleki ve sosyal eğitim-öğretim programlarına gereksinim duymaktadır.

Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde değişmeyen, kapalı ve dar bir mekân içerisinde, kısıtlı olanaklar ile yaşamlarına devam etmektedirler ve sürekli aynı insanlarla iletişim kurmak durumundadırlar. Hükümlülerin-tutukluların içerisinde buldukları ortamı seçme şanslarının olmaması, anlaşmazlık çıkması halinde cezaevi çatısı altında birlikte yaşadıkları koğu arkadaşları ve cezaevi personeli ile olan ilişkilerinde zaman zaman gerilim yaşanmasına yol açmaktadır. Hükümlüler-tutuklular, boş zamanlarını verimli bir şekilde geçirmelerine yardımcı olarak, rehabilite olmalarını sağlayan, sanatsal, kültürel ve sportif etkinliklerden uzak kalmaktadır ve ayrıca özel uğraş ve hobilere sahip olma olanakları yoktur.

Cezaevinden tahliye olma zamanı geldiğinde, hükümlülerin-tutukluların tahliyeden sonraki yaşam ile ilgili gereksinimleri ortaya çıkmaktadır. Hükümlüler-

tutuklular, evsizlik ve işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Cezaevinden önceki yaşamlarında da olumsuz barınma koşulları altında yaşamlarını sürdüren hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra barınacak bir yer arayışına girmektedir. Mahkûmiyet süresince aile ile ilişkilerin devam ettirilmemesi ve aile bağlarının kopması dolayısı ile çoğu hükümlü-tutuklu ailesinin yanına dönememektedir. Bununla birlikte, maddi olanağı yetersiz olan hükümlüler-tutuklular tahliye olduktan sonra, barınma gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadırlar (Lewis ve diğerler, 2003: 23). Cezaevinden önce düzenli bir işi olmayan, mahkûmiyet süresince mesleki becerilerini kaybeden ve tahliye olduktan sonra “eski mahkûm” olduğu için etiketlenen hükümlüler-tutuklular için geçimlerini sağlayacak bir iş bulmak, işverenlerin hükümlü-tutuklu çalışanlara karşı duyduğu güven sorunu (Pavis, 2002: 148) ve eski hükümlülerin-tutukluların istihdam edilmesi ile ilgili yasal boşluklar nedeniyle (Engin, 2012: 32) neredeyse olanaksız hale gelmektedir. Olumsuz yaşam koşulları dolayısı ile geçmişte suç işleyip cezaevine girmiş bu insanların yeniden aynı kaderi yaşamaması için barınacak uygun bir yere ve hem kendilerinin hem ailelerinin geçimini sağlayacak bir işe gereksinimleri vardır.

Hükümlüler-tutuklular, tahliye sonrasında, aileye ve toplumsal yaşama dönüşte uyum sorunları yaşamaktadırlar. Hükümlüler-tutuklular ailelerinin maddi desteğine, barınma ile ilgili yardımına ve her şeyden önemlisi destekleyici aile ilişkilerine gereksinim duymaktadırlar (Charkoudian ve diğerleri, 2012: 94). Ancak mahkûmiyet dolayısı ile birbirinden ayrı kalan aile üyelerinin yeniden birleşmesi, birbirine uyum sağlaması ve tekrar bir aile olmaya çalışması uzun ve yıpratıcı bir süreçtir. Uzun süre cezaevinde kalan hükümlüler-tutuklular, tahliye olduklarında değişen zamana ayak uydurmakta zorlanmaktadırlar. Gündelik yaşama ait basit etkinlikler onlar için zor ve karmaşıktır (Stewart, 2003; aktaran: Loucks, 2004: 19). Tahliye olduktan sonra hükümlüler-tutuklular, ailelerine ve toplumsal yaşama uyum sağlayabilmek, cezaevinden sonraki yaşamlarında suçtan uzak kalabilmek ve kendi ayakları üzerinde durabilmek için birtakım sosyal becerilere ve psiko-sosyal desteğe gereksinim duymaktadırlar.

Bedene yönelik cezalardan, ıslah ve rehabilitasyon odaklı cezalandırma yöntemlerine gelinebilen adalet sistemi içerisinde cezaevleri, disiplin ve güvenliğin ön planda tutulduğu kurumlardır. Bu bakış açısı, cezaevlerinde hükümlülerin-tutukluların gereksinimlerine yönelik sosyal hizmet uygulamaları gerçekleştirilmeyi zorlaştırmaktadır. Cezaevlerinde, cezaevi idarecilerinin, ceza infaz memurlarının ve diğer cezaevi personelinin, hükümlülerin-tutukluların kronik suçlular olduğu ve bu insanların suçtan uzaklaşarak ıslah olmalarının mümkün olmadığına dair olumsuz düşüncelerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu olumsuz ve önyargılı düşünceler, sosyal hizmet mesleğinin cezaevindeki uygulamalarını değersizleştirmektedir. Araştırmacı, bu çalışma ile hükümlülerin-tutukluların olumsuz yaşam koşulları nedeniyle sosyal hizmet gereksinimlerinin bulunduğu ve bu gereksinimlerin karşılanması adına cezaevinde gerçekleştirilecek sosyal hizmet uygulamalarının önemine dikkat çekmeye çalışmıştır. Hükümlülerin-tutukluların cezaevine giriş süreci, cezaevi yaşantısı, tahliye hazırlık ve tahliye sonrası yaşama ilişkin sosyal hizmet gereksinimlerinin belirlenmesi bu çalışmanın temel sorunu olmuştur.

1.7 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet uygulamalarına olan gereksinimlerinin (need assessment) değerlendirilmesidir.

Yukarıda belirlenen ana amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. Hükümlülerin-tutukluların sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
2. Hükümlülerin-tutukluların suç işlemeye iten cezaevinden önceki yaşam deneyimleri nelerdir?
3. Hükümlülerin-tutukluların cezaevine girişteki sosyal hizmet gereksinimleri nedir?
4. Hükümlülerin-tutukluların cezaevi yaşantısındaki sosyal hizmet gereksinimleri nelerdir?

5. Hükümlülerin-tutukluların tahliye hazırlık ve tahliye sonrası yaşama ilişkin sosyal hizmet gereksinimleri nelerdir?

1.8 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Sosyal hizmet mesleğinin suçluluk alanındaki uygulamalarının odağını oluşturan hükümlüler-tutuklular, sosyal hizmet uygulamalarına gereksinim duyan önemli müracaatçı gruplarındandır. Ceza infaz kurumlarında, sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları, hükümlünün-tutuklunun ceza infaz kurumuna girişinden başlayıp, tahliye olduktan sonraki toplumsal yaşama uyum sürecine kadar uzanan oldukça kapsamlı uygulamalardır. Sosyal hizmet uzmanları, hükümlüler-tutuklular ile dış dünya arasında köprü görevi görmekte, hükümlülerin-tutukluların ceza infaz kurumu içerisindeki sorun ve gereksinimlerine yönelik gerçekleştirdiği sosyal hizmet uygulamalarına ek olarak, hükümlülerin-tutukluların gereksinim duydukları toplumsal kaynaklarla bağlantı kurmaları adına bir dizi mesleki rolü de üstlenmektedir. Ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları ile hükümlülerin-tutukluların ıslah ve rehabilitasyonunun sağlanması ve tahliye olduktan sonraki yaşamlarında suç içerikli davranışlar sergilemelerinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu araştırma ile ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin-tutukluların, sosyal hizmet gereksinimlerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla araştırma, hükümlülerin-tutukluların hangi konularda sosyal hizmet uygulamalarına gereksinim duyduğu konusunda bizlere fikir vermesi açısından önemlidir. Yapılan literatür taramasında, Türkiye’de hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerini içeren yeterli akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışma kendi alanında öncü niteliğinde olması ve daha sonra yapılacak çalışmalarda yol gösterici olması açısından bir önem taşımaktadır. Bununla birlikte, araştırma, cezaevinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarına da önemli katkılar sağlayacak niteliktedir.

1.9 ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

1. Ceza infaz kurumlarında kalmakta olan hükümlülerin-tutukluların, sosyal hizmet uygulamalarına gereksinim duyduğu varsayılmaktadır.
2. Araştırmada veri toplama aracı olarak geliştirilen görüşme formunun, hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerini belirlemek için yeterli ve uygun olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların, görüşme formunda yer alan sorulara gerçeğe uygun olarak yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

1.10 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, Türkiye'deki tüm ceza ve tutukevlerinde yapılabileseydi hükümlü ve tutukluların sorun ve gereksinimlerinin öğrenilmesi bakımından daha kapsayıcı bir çalışma ortaya çıkabilirdi. Ancak zaman ve kaynak yetersizliği nedeniyle yalnızca Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevinin, Kapalı Cezaevi bölümünde kalan hükümlüler-tutuklular ile sınırlanmıştır.

1.11 TANIMLAR

Hükümlü: Suç içerikli davranışları nedeniyle Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinde kalmakta olan cezası kesinleşmiş, hüküm giymiş kişilerdir.

Tutuklu: Suç içerikli davranışları nedeniyle Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinde kalmakta olan, cezası kesinleşmemiş kişilerdir.

Sosyal Hizmet Gereksinimi: Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinde kalmakta olan hükümlülerin-tutukluların, cezaevine giriş sürecine, cezaevi yaşantısına ve tahliye hazırlık ile tahliye sonrası yaşama ilişkin sosyal hizmet gereksinimleridir.

BÖLÜM II

2 YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve araştırma kümesi, araştırmada kullanılan veri toplama tekniği ve aracı, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması, süre ve olanaklar gibi konular ele alınacaktır.

2.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma ile Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevinin Kapalı Cezaevi bölümünde kalan hükümlülerin-tutukluların, cezaevindeki sosyal hizmet uygulamalarına olan gereksinimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2006: 79).

2.2 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, cezaevlerinde kalmakta olan hükümlüler-tutuklulardır. Araştırmanın çalışma evrenini ise Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevinin kapalı bölümünde kalmakta olan hükümlüler-tutuklular oluşturmaktadır. Açık cezaevleri, kapalı cezaevlerine göre, hükümlüleri-tutukluları sosyal yaşamdan tam olarak izole etmeyen daha koşulları daha rahat cezaevleridir. Açık cezaevlerinde kalan hükümlüler-tutuklular, cezaevine ait işyerlerinde çalışmakta, eğitim yaşamlarına devam edenler okullarına gidip gelebilmekte ve belirli aralıklarla ailelerinin yanına evci olarak çıkabilmektedirler. Bu koşullar göz önünde bulundurularak, kapalı cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların açık cezaevinde kalan hükümlülere-tutuklulara göre daha fazla sosyal hizmet gereksinimleri olduğu düşünülmüş ve araştırmanın kapalı cezaevinde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Karaman M Tipi Kapalı - Açık Cezaevinde, 03. 09. 2012 tarihi itibarıyla 310 hükümlü, 196 tutuklu olmak üzere toplam 506

hükümlü-tutuklu bulunmaktadır. Veriler, çalışma evreninden tam sayım esasına göre toplanmak istenmiştir. Araştırma kapsamında, bir hükümlünün kent dışında hastanede olması, görüşme formu uygulamasının gönüllülük esasına dayanması, cezaevi idaresi tarafından öngörülen güvenlik uygulamaları ve zaman kısıtlaması nedeniyle 222 hükümlü, 79 tutuklu olmak üzere 301 hükümlü-tutuklu ile görüşülmüştür.

2.3 ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ, VERİ TOPLAMA ARACI VE VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmada veriler, Karaman M Tipi Kapalı-Açık Cezaevi'nin Kapalı Bölümünde kalmakta olan hükümlülerden-tutuklulardan, görüşme tekniği ve araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış olan görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Bu form hükümlülerin-tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme formu, hükümlülerin-tutukluların sosyo-demografik özelliklerinin, cezaevine girmeden önceki yaşam deneyimlerinin, cezaevine giriş sürecindeki sosyal hizmet gereksinimlerinin, cezaevi sürecindeki sosyal hizmet gereksinimlerinin, tahliye hazırlık sürecindeki ve tahliye sonrası yaşamlarındaki sosyal hizmet gereksinimlerinin saptanmasına yöneliktir.

Hükümlüler-tutuklular ile yapılan görüşmeler, 03. 09. 2012 ile 07. 09. 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu aracılığı ile hükümlülerden-tutuklulardan veri toplamak için yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Ancak cezaevi idaresinin belirlediği bazı koşullara güvenlik nedeni ile girilemediğinden, bu koşullarda kalan hükümlülerle-tutuklularla, cezaevi idaresi tarafından belirlenen infaz koruma memurları aracılığıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunun nasıl doldurulması gerektiğine ilişkin infaz koruma memurlarına eğitim verilmiştir.

Kadın hükümlüler-tutuklular ile kadınlar için ayrılmış koşula ait görüşme odasında, erkek hükümlüler- tutuklular ile Sosyal Servise ait görüşme odasında görüşülmüştür. Görüşme formlarına ek olarak, araştırmanın gerçekleştirildiği Karaman M Tipi Kapalı – Açık Cezaevinde yapılan gözlemler, toplanan verilerin

anlaşılmasında, yorumlanmasında ve bulguların değerlendirilmesinde faydalı olmuştur. Araştırmacının daha önce 18 ay bu cezaevinde geğici görevle sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmış olması bu gözlemlerin edinilmesinde önemli bir katkı sağlamıştır.

2.4 VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Hükümlülerin - tutukluların görüşme formuna verdikleri yanıtlardan oluşan tüm veriler istatistiksel olarak çözümlenmiştir. Görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, "SPSS 15.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)"ile işlenip çözümlenmiş ve çizelgeler ile sunulmuştur. Verileri çözümleyerek yorumlayabilmek için frekans değerleri hesaplanmıştır. Frekans dağılımı, toplandıktan sonra üzerinde herhangi bir işlem yapılmayan verileri anlaşılır kılmak için yapılan ve her bir verinin yinelenme sayısını gösteren bir hesaplama yöntemidir (Karasar, 2006: 209). Frekans değerleri analiz edilirken, yüzde ve sıklık dağılımları esas alınmıştır. Böylelikle, okuyucuların araştırma kapsamında toplanan verileri ile ilgili anlamlı sonuçlar çıkarabilmesi sağlanmak istenmiştir.

2.5 SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırma 2010-2011 Bahar Dönemi ile 2012-2013 Bahar Dönemi arasında geçen süre zarfında tamamlanmıştır. Araştırma için gerekli olan tüm masraflar araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

BÖLÜM III

3 BULGULAR VE YORUM

Araştırmadan elde edilen bulgular, hükümlüye-tutukluya ait genel bilgiler, cezaevine girmeden önceki yaşam deneyimleri, kuruma girişteki gereksinimler, cezaevi sürecindeki gereksinimler ve tahliye hazırlık ve tahliye sonrası gereksinimler olmak üzere beş temel başlık altında toplanmaktadır.

3.1 HÜKÜMLÜLERE-TUTUKLULARA AİT GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, hükümlülerin – tutukluların, yaşı, cinsiyeti, doğum yeri, öğrenim durumu, medeni durumu, nikâh durumu, çocuk sayısı, mesleği gibi sosyo-demografik özellikleri ile birlikte infaz durumu, cezaevine girmesine sebep olan suç türü, ceza süresi, suçu hangi koşullarda işlediği ve ailedeki suçluluk öyküsüne ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Çizelge 1: Hükümlülerin-tutukluların İnfaz Durumuna Göre Dağılımı

İnfaz Durumu	Sayı	Yüzde
Hükümlü	222	73, 8
Tutuklu	79	26, 2
Toplam	301	100, 0

Çizelge 1’de hükümlülerin-tutukluların infaz durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılanların % 73, 8’i hükümlü iken % 26, 2’si tutukludur.

Çizelge 2: Hükümlülerin-tutukluların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	İstatistikler		
	Hükümlü	Tutuklu	Toplam
Aritmetik Ortalama (Mean)	34, 1486	28, 8101	32, 7475
Ortanca Değer (Median)	32, 0000	25, 0000	31, 0000
Tepe Değer (Mode)	30, 00	12, 00	25, 00 (a)
Standart Sapma (Std. Deviation)	10, 33163	11, 45904	10, 87701
Varyans (Variance)	106, 743	131, 310	118, 309
Aralık (Range)	50, 00	60, 00	60, 00
Minimum Değer	18, 00	15, 00	15, 00
Maksimum Değer	68, 00	75, 00	75, 00
Toplam	222	79	301

Çizelge 2'de hükümlülerin-tutukluların yaşa göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin yaşlarının aritmetik ortalaması 34, 1486, tutukluların yaşlarının aritmetik ortalaması 28, 8101 iken, tümünün yaşlarının aritmetik ortalaması 32, 7475'tir. Hükümlülerin-tutukluların yaşlarının ortanca değeri 31, tepe değeri 25, standart sapması 10, 87701, varyansı 118, 309 ve yaş aralığı 60'tır. Araştırmaya katılan en küçük hükümlü-tutuklu 15, en yaşlı hükümlü-tutuklu ise 75 yaşındadır.

Suç türleri ve oranları ile yaş değişkeni arasında ilişki olduğu genel olarak kabul gören bir yaklaşımdır. Literatüre bakıldığında, tüm suçların önemli bir oranının genç insanlar tarafından işlendiği dile getirilmektedir. Isparta Cezaevinde yapılan bir araştırmada hükümlülerin en çok 23-27 yaş arasında toplandığı tespit edilmiştir (Dinler ve İçli, 2009: 6). Suçlular ile yapılan başka bir araştırmada cinsiyete göre suç işleme dağılımları incelenmiş ve her iki cinsiyette de en sık suç işlenen yaş grubu 21-30 yaş olarak belirlenmiştir (Maner ve diğerleri, 1991: 9). KKTC Cezaevinde gerçekleştirilen çalışmada da 26-35 yaş arasındaki kişilerin cezaevindeki oranının % 42, 8 olduğu ifade edilmiştir (Karakaş Doğan, 2012: 106). Kapkaç suçuna yönelen hükümlülerin sosyo – demografik özellikleri incelenmiş, kapkaç suçunun genellikle 20 – 30 yaş arasına denk gelen genç yetişkinler tarafından işlendiği belirlenmiştir (Gökçearsan Çiftçi, 2008: 98). Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün 2011 yılı ekim ayı istatistiklerine göre tutuklu, hükmen tutuklu ve hükümlüler, en çok 21-39 yaş aralığında (genç-orta yetişkin) dağılım göstermektedir ([http:](http://)

//www.cte.adalet.gov.tr). Görüldüğü gibi bu araştırma ile elde edilen veriler de yukarıdaki bulgularla örtüşmektedir

Çizelge 3: Hükümlülerin-tutukluların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kadın	8	3, 6	4	5, 1	12	4, 0
Erkek	214	96, 4	75	94, 9	289	96, 0
Toplam	222	100, 0	79	100, 0	301	100,0

Çizelge 3'te hükümlülerin-tutukluların cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 96'sı erkek, % 4'ü kadındır. Hükümlüler-tutuklular ayrı ayrı değerlendirildiklerinde de erkek nüfusu yoğunluk göstermektedir.

Cinsiyet, suç işleme oranlarını etkileyen önemli belirleyicilerdendir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, her suç türünde erkeklerin kadınlardan daha fazla suç işlediği görülebilmektedir. KKTC'de yapılan bir araştırmada, cezaevinde bulunan hükümlülerin % 93, 1'inin erkek, % 5, 8'inin kadın olduğu (Karakaş Doğan, 2012: 109), Isparta Cezaevinde yapılan bir araştırmada ise % 91, 7'sinin erkek, % 8, 3'ünün kadın olduğu tespit edilmiştir (Dinler ve İçli, 2009: 6). İçli (1993: 146) tarafından yapılan çalışmada, tüm suç türlerinde erkek suçlu oranlarının kadın suçlu oranlarından belirgin şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Türkiye'nin suçlu profilini çıkarmak için hazırlanan bir proje doğrultusunda görüşülen hükümlüler, "cana karşı suç işleyenler", "cinsel suç işleyenler" ve "mala karşı suç işleyenler" olarak 3'e ayrılmış ve toplanan veriler ışığında her suç grubunda, erkeklerin daha yoğun yer aldıkları tespit edilmiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 68, 70, 72). Bu bulgulara koştut olarak Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün istatistiklerine göre 2011 yılı içerisinde cezaevine giren 127.042 hükümlünün – tutuklunun % 96, 5'i erkek, % 3, 5'i ise kadındır (<http://www.cte.adalet.gov.tr>). Araştırmadan elde edilen bulguların da benzer yönde olduğu görülmektedir.

Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinin fiziki koşulları, kadın hükümlülerin-tutukluların erkek hükümlüler-tutuklular ile birlikte kalabilmelerine uygun

olmamakla birlikte, kadın hükümlüler-tutuklular için ayrılmış tek bir koğuş bulunmaktadır. Bu durum, araştırmaya katılan kadın hükümlülerin-tutukluların sayısının azlığını açıklamaktadır.

Çizelge 4: Hükümlülerin-tutukluların Doğum Yerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İl merkezi	117	52,7	61	77,2	178	59,1
İlçe merkezi	49	22,1	7	8,9	56	18,6
Köy	51	23,0	11	13,9	62	20,6
Yurtdışı	5	2,3	0	0	5	1,7
Toplam	222	100,0	79	100,0	301	100,0

Çizelge 4'te hükümlülerin-tutukluların doğum yerlerine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 52,7'si il merkezinde, % 22,1'i ilçe merkezinde, % 23'ü köyde ve % 2,3'ü yurtdışında doğarken, tutukluların % 77,2'si il merkezinde, % 8,9'u ilçe merkezinde ve % 13,9'u köyde doğmuştur. Yurtdışında doğan tutuklu bulunmamaktadır.

Çizelge 5: Hükümlülerin-tutukluların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	9	4,1	2	2,5	11	3,7
Okur-yazar	6	2,7	3	3,8	9	3,0
İlkokul mezunu	75	33,8	35	44,3	110	36,5
İlköğretim/Ortaokul mezunu	81	36,5	29	36,7	110	36,5
Lise mezunu	46	20,7	8	10,1	54	17,9
Üniversite mezunu	5	2,3	2	2,5	7	2,3
Toplam	222	100,0	79	100,0	301	100,0

Çizelge 5'te hükümlülerin-tutukluların öğrenim durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 36,5'i ilköğretim/ortaokul, % 33,8'i ilkokul, % 20,7'si lise, % 2,3'ü üniversite mezunu olmasına karşın % 4,1'i okur-yazar, % 2,7'si okur-yazar değildir. Araştırmaya katılan tutukluların % 44,3'ü ilkokul, % 36,7'si ilköğretim/ortaokul, % 10,1'i lise, % 2,5'i ise üniversite mezunu iken %2,5'i okur-yazar ve % 3,8'i okur-yazar değildir. Hükümlülerin-tutukluların ağırlıklı öğrenim düzeyi, ilkokul ve ilköğretimdir.

Öğrenim düzeyi, suç işleme oranına etki eden önemli belirleyicilerden biridir. Bu konudaki genel görüş eğitim düzeyi düştükçe suç işleme oranının arttığı yönündedir. Araştırmalar incelendiğinde, hükümlülerin-tutukluların büyük oranda ilköğretim düzeyinde eğitim aldığı ve birçoğunun eğitim-öğretim yaşamını yarıda bırakmak durumunda kaldığı tespit edilmiştir. TÜİK'in 2010 yılı istatistiklerine göre cezaevine giren hükümlülerin % 29,5'i ilkokul, % 28,7'si ilköğretim, % 22,1'i lise ve dengi meslek okulu, % 9,5'i ortaokul ve dengi meslek okulu ve % 4,9'u yükseköğretim mezunu iken, % 4,9'u okur-yazardır (TÜİK, 2010: 24). Cezaevlerindeki hükümlülerin-tutukluların öğrenim düzeyine ilişkin bu istatistikler, ülkemizdeki genel durum ile de büyük oranda örtüşmektedir. Milli Eğitim Bakanlığında edinilen istatistikî bilgilere göre, 1997 yılından 2012 yılının ilk yarısına kadar her dönemde okullaşma oranı ilköğretim düzeyinde (8 yıllık zorunlu eğitim) en yüksek düzeye ulaşmıştır (MEB, 2012: 1). Bu araştırma ile de hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun ilkokul ve ortaokul düzeyinde eğitim gördüğü tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular ile yukarıdaki bilgiler birbirini destekler niteliktedir.

Çizelge 6: Hükümlülerin-tutukluların Medeni Duruma Göre Dağılımı

Medeni Durum	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Evli	88	39,6	36	45,6	124	41,2
Hiç evlenmemiş	86	38,7	33	41,8	119	39,5
Boşanmış	39	17,6	7	8,9	46	15,3
Eşi ölmüş	7	3,2	0	0	7	2,3
Ayrı yaşıyor	2	0,9	3	3,8	5	1,7
Toplam	222	100,0	79	100,0	301	100,0

Çizelge 6'da hükümlülerin-tutukluların medeni durumlarına göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 39,6'sının evli, % 38,7'sinin hiç evlenmemiş, % 17,6'sının boşanmış, % 3,2'sinin eşi ölmüş ve % 0,9'unun eşiyle yaşıyor olduğu, tutukluların % 45,6'sının evli, % 41,8'inin hiç evlenmemiş, % 8,9'unun boşanmış ve % 3,8'inin eşiyle ayrı yaşıyor olduğu görülmektedir.

Kriminoloji alanında yapılan çalışmalar, evli kişilerin bekâr kişilere oranla daha az suç işlediğini göstermektedir (Kızmaz, 2010: 579). Suçluluk oranı açısından

evlileri, dulların ve bekârların takip ettiği ve eşinden boşanmış kimselerin yüksek suçluluk oranına sahip olduğu tespit edilmiştir (Dönmezer, 1984; aktaran: Demirbaş; 2012: 218). Bu araştırmada da evli olan hükümlüler-tutuklular, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 41, 2'sini oluştururken, geri kalan % 58, 8'lik oranı evli olmayan (hiç evlenmemiş, eşi ölmüş, eşinden boşanmış, eşiyle ayrı yaşam) hükümlüler-tutuklular oluşturmaktadır.

Çizelge 7: Hükümlülerin-tutukluların Nikâh Durumuna Göre Dağılımı

Nikâh Durumu	Hükümlü				Nikâh Durumu	Tutuklu			
	Resmi Nikâh		Dini Tören			Resmi Nikâh		Dini Tören	
Evlilik sayısı	S	%	S	%	Evlilik sayısı	S	%	S	%
Birinci Evlilik (136)	128	94, 2	8	5, 8	Birinci Evlilik (46)	41	89, 1	5	10, 9
İkinci Evlilik (14)	12	85, 7	2	14, 3	İkinci Evlilik (2)	0	0	2	12, 5
Üçüncü Evlilik (1)	0	0	1	0	Üçüncü Evlilik	0	0	0	0

Çizelge 7'de hükümlülerin-tutukluların birinci evlilik, ikinci evlilik ve üçüncü evliliklerindeki nikâh durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerden birinci evliliğini gerçekleştirenlerin % 5, 8'i yalnızca dini törenle evlenmişken, bu oran tutuklularda % 10, 9'dur. İkinci evliliğini yalnız dini törenle gerçekleştirenlerin oranı her iki grupta da belirgin bir şekilde (hükümlülerde % 14, 3; tutuklularda % 12, 5) artmaktadır.

Çizelge 8: Hükümlülerin-tutukluların Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

Çocuk Sayısı	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1 çocuk	36	26, 5	11	23, 4	47	30, 1
2 çocuk	41	30, 1	12	25, 5	53	33, 9
3 çocuk	20	14, 7	9	19, 1	29	18, 5
4 çocuk	6	4, 4	3	6, 4	9	5, 7
5 çocuk	5	3, 7	3	6, 4	8	5, 1
6 çocuk	4	2, 9	0	0	4	2, 5
7 çocuk	3	2, 2	0	0	3	1, 9
8 çocuk	2	1, 5	0	0	2	1, 2
9 çocuk	1	0, 7	0	0	1	0, 6
Toplam	118	100, 0	38	100, 0	156	100,0

Ortalama: 3, Min: 1, Max: 9

Araştırmada resmi nikâh ya da dini törenle evli olan hükümlülerin - tutukluların % 14, 2'si (26 kişi) çocuk sahibi değildir. Çocuk sahibi olduğunu belirtenlerin (%85, 8 = 156 kişi) çocuk sayıları dağılımları ise şöyledir: Araştırmaya katılan

hükümlülerin-tutukluların ortalama çocuk sayısı üç, en az bir, en çok dokuz çocuk sahibidirler. Bir başka deyişle hükümlü ve tutukluların % 82,5'i üç ve daha az çocuk sahibidir.

TÜİK'in 2011 yılı istatistiklerine göre, toplam doğurganlık hızı, yani bir kadının doğurgan olduğu dönem süresince doğurabileceği ortalama çocuk sayısı 2'dir. Bu ortalama, araştırmanın yapıldığı cezaevinin bulunduğu Orta Anadolu Bölgesinde ve İç Anadolu Bölgesinin genelinde de 2'dir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10923>). Araştırma ile elde edilen hükümlülerin-tutukluların çocuk sayılarına ilişkin bulgular, Türkiye istatistiklerine yakındır.

Çizelge 9: Hükümlülerin-tutukluların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Serbest Meslek	48	24, 8	17	22, 6	65	24, 2
Çiftçi	17	8, 8	4	5, 3	21	7, 8
Şoför	10	5, 18	4	5, 3	14	5, 22
İşçi	9	4, 6	3	4	12	4, 47
İnşaat Sektörü	10	5, 18	1	1, 3	11	4, 10
Elektrik Ustası	4	2, 07	5	6, 6	9	3, 35
Garson	4	2, 07	3	4	7	2, 61
Kaynakçı	5	2, 59	2	2, 6	7	2, 61
Ev Hanımı	3	1, 55	3	4	6	2, 23
Aşçı	3	1, 55	2	2, 6	5	1, 86
Berber	4	2, 07	1	1, 3	5	1, 86
Mobilyacı	4	2, 07	1	1, 3	5	1, 86
Öğrenci	3	1, 55	2	2, 6	5	1, 86
Esnaf	2	1, 03	2	2, 6	4	1, 49
Hurdacı	3	1, 55	1	1, 3	4	1, 49
Oto Galerici	2	1, 03	2	2, 6	4	1, 49
Doğalgaz Ustası	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Emekli	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Fırıncı	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Kasap	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Kuaför	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Muhasebeci	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Pastacı	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Sepetçi	0	0	3	4	3	1, 11
Tamirci	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Terzi	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Turizmcilik	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Diğer	39	20, 2	12	16	51	19, 02
Toplam	193	100, 0	75	100, 0	268	100,0

*Çizelgenin tamamı ekler bölümünde yer almaktadır.

Hükümlülerin % 13,1'ü, tutukluların ise % 5,1'i bir meslek sahibi olmadığını bildirmişlerdir. Diğer hükümlü ve tutukluların tamamı toplamda 66 farklı meslek bildirmişlerdir. En çok ifade edilen her iki grupta da serbest meslektir. Bunu sırasıyla izleyen, çiftçilik, şoförlük, işçilik, inşaat sektöründe işçilik ve elektrik ustalığıdır.

Literatüre bakıldığında kişilerin icra ettikleri mesleklerin, suça karışma ya da suç işleme üzerinde doğrudan bir etkisi olmasa da öğrenim düzeyi, gelir düzeyi, ait olunan sosyal çevre vb. değişkenler nedeniyle dolaylı bir etkisinin olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'nin suçlu profilini ortaya çıkarmak adına hazırlanan bir projede, 27 açık ve kapalı cezaevinde 2778 hükümlü ile görüşülmüş, her suç türünde hükümlü olan kişilerin çoğunlukla zanaatkârlık, esnafılık, çiftçilik ve işçilik gibi belirli bir düzeyde öğrenim görmeyi gerektirmeyecek meslekleri icra ettiği belirlenmiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 16, 29). İçli (1993: 68), suçluların özelliklerini ortaya koymak adına yaptığı araştırmada, adam öldürenlerin çoğunlukla serbest meslek veya tarım ile uğraştığını, bununla birlikte serbest meslek sahipleri tarafından çoğunlukla adam öldürme, hırsızlık ve cinsel suçların işlendiğini tespit etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, bu bilgileri destekler niteliktedir.

Çizelge 10: Hükümlülerin-tutukluların Tutukluluk/Hükümlülük Süresine Göre Dağılımı

Mahkûmiyet Süresi	Hükümlü	Tutuklu
Aritmetik Ortalama (Mean)	54, 8108	11, 0633
Ortanca Değer (Median)	48, 0000	5, 0000
Tepe Değer (Mode)	60, 00	1, 00
Standart Sapma (Std. Deviation)	39, 58015	17, 29039
Varyans (Variance)	1566, 588	298, 957
Aralık (Range)	215, 00	95, 00
Minimum Değer	1, 00	1, 00
Maksimum Değer	216, 00	96, 00
Toplam	222	79

Çizelge 10'da hükümlülerin-tutukluların, tutukluluk ve hükümlülük sürelerine göre dağılımı yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan 222 hükümlünün, hükümlülük sürelerinin aritmetik ortalaması 54, 8108 ay, iken ortanca değeri 48

ay, tepe değeri ise 60 aydır. Araştırmaya katılan hükümlülerden en kısa süre cezaevinde kalanı 1 ay, en uzun süre cezaevinde kalanı ise 216 ay kalmıştır.

Araştırmaya katılan 79 tutuklunun, tutukluluk sürelerinin aritmetik ortalaması 11, 0633 ay iken ortanca değeri 5 ay, tepe değeri ise 1 aydır. Araştırmaya katılan tutuklulardan en kısa süre cezaevinde kalanı 1 ay, en uzun süre cezaevinde kalanı ise 96 ay kalmıştır.

Hükümlü olmak ve tutuklu olmak ile birlikte hükümlülük süresi ve tutukluluk süresi, cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların ruh hallerini, cezaevine ve dışarıdaki yaşama bakış açılarını, aile ilişkilerini, cezaevinde yaşadıkları sorunları ve sosyal hizmet gereksinimlerini belirleyen etmenlerdir. Cezaevinde 15 yıldır kalan bir hükümlü ile 9 aydır kalan ve hala tahliye olma umudu taşıyan bir tutuklunun psikolojik durumunun ve beklentilerinin benzer olduğu söylenemez.

Çizelge 11: Hükümlülerin Aldıkları Toplam Ceza/Kalan Ceza Süresine Göre Dağılımı

İstatistikler	Toplam Ceza Süresi	Kalan Ceza Süresi
Aritmetik Ortalama (Mean)	228, 1486	101, 1486
Ortanca Değer (Median)	156, 0000	60, 0000
Tepe Değer (Mode)	120, 00	48, 00
Standart Sapma (Std. Deviation)	222, 59537	114, 56054
Varyans (Variance)	49548, 697	13124, 118
Aralık (Range)	1090, 00	1110, 00
Minimum Değer	21, 00	1, 00
Maksimum Değer	1111, 00	1111, 00
Toplam	222	222

Çizelge 11’de hükümlülerin, toplam ceza ve kalan ceza sürelerine göre dağılımı yer almaktadır. Araştırmaya katılan 222 hükümlünün, toplam ceza sürelerinin aritmetik ortalaması 228, 1486 ay iken ortanca değeri 156 ay, tepe değeri ise 120 aydır. Araştırmaya katılan hükümlülerden toplamda en az ceza süresine sahip olanı 21 ay cezaevinde kalacakken, en fazla ceza süresine sahip olan hükümlüler müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.

Araştırmaya katılan 222 hükümlünün, tahliye zamanına kadar kalan ceza sürelerinin aritmetik ortalaması 101, 1486 ay iken ortanca değeri 60 ay, tepe

değeri ise 48 aydır. Araştırmaya katılan hükümlülerden tahliye zamanına kadar en az ceza süresi kalan bir ay sonra tahliye olacakken en çok ceza süresi kalanlar müebbet hapis cezası ile cezalandırılmıştır.

Hükümlülerin ceza sürelerinin uzunluğu, cezaevinde daha fazla sorun yaşamalarına yol açmakla birlikte sosyal hizmet gereksinimlerini de arttırmaktadır. Hükümlülerin aldıkları toplam ceza sürelerinin ortalaması 228 ay (19 yıl) bulunmuştur. Hüküm giyerek 19 yıl süresince cezaevinde kalmak, hükümlülerin fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunlar yaşamasına ve buna bağlı gereksinimlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte tahliye zamanı yaklaştıkça, tahliye sonrası yaşama ilişkin gereksinimler su yüzüne çıkmaktadır. İl (1990: 152), tahliye üç yıla yakın zaman kalması halinde, tahliye sonrası yaşama yönelik planlar yapılması gerektiğinden bahsetmektedir. Tahliye kadar kalan ceza süresi azaldıkça, geleceğe dair sorunların çözümü ve gereksinimlerin karşılanması gündeme gelmektedir.

Çizelge 12: Hükümlülerin Suç Türüne Göre Dağılımı

	Hükümlü				Toplam	
	Evet		Hayır			
Suç Türü	S	%	S	%	S	%
Öldürme	76	34, 2	146	65, 8	222	100.0
Yağma (Gasp)	54	24, 3	168	75, 7	222	100.0
Yaralama	47	21, 2	175	78, 8	222	100.0
Cinsel Suçlar	23	10, 4	199	89, 6	222	100.0
Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma	22	9, 9	200	90, 1	222	100.0
Hırsızlık	16	7, 2	206	92, 8	222	100.0
Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma, satma	15	6, 8	207	93, 2	222	100.0
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	9	4, 1	213	95, 9	222	100.0
Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti	5	2, 3	217	97, 7	222	100.0
Hakaret	5	2, 3	217	97, 7	222	100.0
Sahtecilik	2	0, 9	220	99, 1	222	100.0
Dolandırıcılık	2	0, 9	220	99, 1	222	100.0
Trafik Suçları	1	0, 5	221	99, 5	222	100.0
Askeri Ceza Kanuna muhalefet	1	0, 5	221	99, 5	222	100.0
Diğer	5	2, 3	217	97, 7	222	100.0

Çizelge 12'de hükümlülerin cezaevine girmelerine neden olan suç türüne göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlüler ağırlıklı olarak öldürme, yağma (gasp), yaralama, cinsel suçlar, kişiyi hürriyetinden

yoksun bırakma, hırsızlık ve uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma ve satma suçlarından hüküm giymişlerdir.

Çizelge 12: Tutukluların Suç Türüne Göre Dağılımı

	Tutuklu				Toplam	
	Evet		Hayır		S	%
Suç Türü	S	%	S	%	S	%
Öldürme	19	24, 1	60	75, 9	79	100.0
Yaralama	14	17, 7	65	82, 3	79	100.0
Hırsızlık	14	17, 7	65	82, 3	79	100.0
Cinsel Suçlar	13	16, 5	66	83, 5	79	100.0
Yağma (Gasp)	9	11, 4	70	88, 6	79	100.0
Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma, satma	5	6, 3	74	93, 7	79	100.0
Trafik Suçları	3	3, 8	76	96, 2	79	100.0
Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti	2	2, 5	77	97, 5	79	100.0
Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
Hakaret	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
Sahtecilik	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
Dolandırıcılık	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
Kaçakçılık	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0
İcra İflas Kanuna muhalefet	1	1, 3	78	98, 7	79	100.0

Çizelge 12'de tutukluların cezaevine girmelerine neden olan suç türüne göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan tutuklular ağırlıklı olarak öldürme, yaralama, hırsızlık, cinsel suçlar ve yağma (gasp) suçlarından tutuklanmıştır.

Suç türlerini etkileyen etmenlerin çözümlenmesinin yapıldığı bir çalışmada, ekonomik nedenlerle daha fazla mala karşı suç işlendiği tespit edilmiştir. (Aytaç, Aytaç ve Bayram, 2007: 6). Bununla birlikte dolandırıcılık suçlarının kişilerin yaşadıkları ekonomik sorunlarla ilişkili olmadığı düşünülmektedir (İçli ve diğerleri, 2007: 75). Duruma cinsiyet odaklı bakıldığında; kadınların, adam öldürme ve yaralama suçlarını kendilerini korumak amacıyla işledikleri, genellikle organize suçlara katılmadıkları, daha çok tek başına suç işledikleri belirlenmiştir (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009: 6).

Bu bilgiler ışığında, hükümlülerin-tutukluların işledikleri suçların, içerisinde buldukları sosyal koşullardan etkilendiği ve bu koşullar tarafından

şekillendirildiği söylenebilir. Görüşme süresince hükümlüler-tutuklular, cezaevinden önceki olumsuz yaşam koşullarından sıkça söz etmiştir.

Çizelge 13: Hükümlülerin-tutukluların Suçu Tek Başına İşleme Durumu

Hükümlü	Suçu Tek Başına İşleme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	111	50,0	111	50,0	222	100,0
Tutuklu	32	40,5	47	59,5	79	100,0

Çizelge 13'te hükümlülerin-tutukluların suçu tek başına işleme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin yarısı cezaevine girmesine neden olan suçu tek başına işlerken, tutuklularda bu oran % 40,5'tir.

Suç türlerini etkileyen etmenlerin istatistiksel çözümlemesinin yapıldığı bir çalışmada, şahsa karşı işlenen suçlarda, suça karışan kişi sayısının daha fazla olduğu belirlenmiştir (Aytaç, Aytaç ve Bayram, 2007: 6). İçli (1993: 90), hükümlülerin-tutukluların, hırsızlık ve çoklu suçlulukta arkadaşları ile birlikte suç işlediğini ancak adam öldürme, uyuşturucu ile ilgili suçlar, kız kaçırma, cinsel suçlar ve gasp suçlarının çoğunlukla yalnız işlendiği ortaya koymuştur. Bazı durumlarda kişiler suçu yalnız işleseler de aileleri ya da yakın çevreleri tarafından suça teşvik edilmekte ve suçlu davranışları desteklenmektedir. Özellikle adam öldürme ve hırsızlık suçlarında, hükümlülerin-tutukluların, yakın çevreleri tarafından teşvik edildiği ve yakın çevrelerinden yardım aldığı tespit edilmiştir. Adam öldürmede anne-baba, kardeş ve yakın akrabaların, hırsızlıkta ise yakın akraba ve aile dışındaki başka kişilerin teşvik ve yardımda bulunduğu belirlenmiştir (İçli, 1993: 89). Bu araştırmada adam öldürme suçundan hükümlü-tutuklu olmuş 95 kişiden 49'u, suçu tek başına işlediğini ifade ederken, hırsızlık suçundan hükümlü-tutuklu olmuş 30 kişiden 21'i, suçu tek başına işlemediğini belirtmiştir. Araştırma bulguları yukarıdaki bilgileri destekler niteliktedir.

Çizelge 14: Aynı Suçtan Yargılanan Başka Kimse Olma Durumu

Hükümlü	Aynı Suçtan Yargılanan Başka Kimse					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	120	54, 1	102	45, 9	222	100, 0
Tutuklu	53	67, 1	26	32, 9	79	100, 0

Çizelge 14'te hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmesine neden olan suçtan dolayı yargılanan başka bir kimsenin olup olmadığına ilişkin dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, hükümlülerin % 54, 1'i kendileri ile birlikte aynı suçtan başka kimselerin de yargıldığını ifade ederken, tutukluların % 67, 1'i kendileri ile birlikte aynı suçtan başka kimselerin de yargıldığını ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından çoğu cezaevine girmelerine neden olan suçtan dolayı başkaları ile birlikte yargılanmaktadır.

Çizelge 15: Hükümlülerin-tutukluların Ailesinde ya da Yakın Çevresinde Suça Yönelen Başka Tutuklu-Hükümlü Olma Durumu

Hükümlü	Çevresinde Suça Yönelen Kimse					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	60	27, 0	162	73, 0	222	100, 0
Tutuklu	31	39, 2	48	60, 8	79	100, 0

Çizelge 15'te hükümlülerin-tutukluların ailesinde ya da yakın çevresinde suça yönelen başka hükümlü-tutuklu kimselerin olup olmadığına ilişkin dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 27, 0'si ailelerinde ya da yakın çevrelerinde suça yönelen bir kimsenin olduğunu ifade ederken, tutukluların % 39, 2'si ailelerinde ya da yakın çevrelerinde suça yönelen bir başka kimsenin var olduğunu belirtmiştir.

Suç davranışını açıklayan kuramlardan öğrenme kuramı, suçun öğrenilerek işlendiğini savunmaktadır. Bu kurama göre, kişinin ailesinde veya yakın çevresinde suç işleyen kimselerin olması, o kişinin suç işleme olasılığını arttırmaktadır. Hırsızlık suçu faileri ile yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan suçluların % 30, 6'sının kardeşlerinin, suç kaydı olduğu tespit edilmiştir ve kardeşlerin suç kayıtları incelendiğinde % 59'unun hırsızlık suçundan dolayı sabıkası olduğu belirlenmiştir (Sevim ve Soyaslan, 2009: 34). Aynı araştırmada, hırsızlık suçu şüphelilerinin arkadaşlarının suç kayıtları incelenmiş ve % 77,

8'inin suç kaydının olduğu ve bunların % 85, 7'sinin hırsızlık suçundan kaydının bulunduğu görülmüştür (Sevim ve Soyaslan, 2009: 34). Suç işleyen psikiyatrik hastalar ile yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan hükümlülerin % 21, 9'unun soyunda suç işleyen kimselerin bulunduğu ve bunların 2/3'ünün birinci dereceden akraba olduğu tespit edilmiştir (Maner ve diğerleri, 1991: 12). Türkiye'nin suçlu profilini ortaya çıkarmak adına hazırlanan bir projede görüşülen hükümlüler, çoğunlukla arkadaş çevrelerinde suç işlemiş kimselerin bulunduğunu ifade etmişlerdir (İçli ve diğerleri, 2007: 18, 30, 42). Aynı projede mala karşı suçlardan hükümlü olanların ailelerindeki suçluluk incelenmiş ve ailesinde kendisinden başka suç işlemiş hükümlülerin dörtte bir oranda olduğu belirlenmiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 72). Bu araştırma ile elde edilen bulgular da öğrenme kuramını ve konu ile ilgili yapılan diğer araştırmaları destekleyici niteliktedir.

Çizelge 16: Suça Yönelen Hükümlü-Tutuklu Yakınlarının, Yakınlık Dereceleri

Hükümlü-Tutuklu Yakın	Hükümlü (60)				Tutuklu (31)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	S	%	S	%	S	%	S	%
İkinci derece (dede, babaanne, aneanne, kardeş, torun)	27	45	33	55	12	38,7	19	61,3
Birinci derece (baba, anne, çocuk)	18	30	42	70	9	29,03	22	70,97
Üçüncü derece (amca, dayı, hala, teyze, yeğen)	8	13,3	52	86,7	4	12,9	27	87,1
Yakın arkadaş	4	6,7	56	93,3	8	25,8	23	74,2
Diğer tanıdık	8	13,3	52	86,7	4	12,9	27	87,1
Dördüncü derece (amca-dayı-hala-teyze çocukları)	8	13,3	52	86,7	1	3,3	30	96,7
Eş	5	8,3	55	91,7	0	0	31	100

Çizelge 16'da hükümlülerin-tutukluların ailelerinde ve yakın çevrelerinde suça yönelen hükümlü-tutuklu başka kimselerin olma durumuna göre dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin suça yönelen yakınları arasında ikinci dereceden yakınlar (dede, babaanne, aneanne, kardeş, torun) ve birinci dereceden yakınlar (baba, anne, çocuk) ilk sıralarda yer almaktadır ve tutuklular için de aynı sıralama söz konusudur.

2.2 CEZAEVİNE GİRMEYEN ÖNCEKİ YAŞAM DENEYİMLERİ

Bu bölümde, hükümlülerin – tutukluların cezaevinden önceki yaşamlarında, bir iş sahibi olma, işsizlik süresi, aylık gelir, sosyal güvence durumu, eş, çocuklar, akrabalar ve arkadaşlar ile olan ilişkiler, fiziksel ve ruhsal sağlık durumu, madde bağımlısı olma, eğitim-öğretim yaşamı ve adli sürece dâhil olmalarına ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Çizelge 17: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Bir İş Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı

Hükümlü	Bir İş Sahibi Olma				Toplam	%
	Evet	%	Hayır	%		
	161	72, 5	61	27, 5	222	100, 0
Tutuklu	66	83, 5	13	16, 5	79	100, 0

Çizelge 17’de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce bir iş sahibi olma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 72, 5’i cezaevine girmeden önce bir iş sahibiyken, tutukluların % 83, 5’i cezaevine girmeden önce bir iş sahibidir. Hükümlülerin-tutuklularının dörtte üçü, cezaevine girmeden önce bir iş sahibidir. İş olmayan hükümlü-tutuklulara üç öğrenci, altı ev hanımı olmak üzere dokuz kişi de dâhildir ancak bu kişiler ev hanımı ve öğrenci olmanın getirdiği özel durumdan dolayı işsizlik süresi ile ilgili istatistiklere dâhil edilmeyecektir.

TÜİK’in 2010 yılı istatistiklerine göre, Türkiye genelindeki işsizlik oranı % 11,9 iken bu oran kentsel bölgelerde % 14,2, kırsal bölgelerde % 7,3 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10761>) ve Karaman ilinde % 8,5 (<http://planlama.mevka.org.tr/dosya/istatistiklerle-Karaman.pdf>) olarak belirlenmiştir. TÜİK’in 2011 yılı istatistiklerinde ise Türkiye genelindeki işsizlik oranı % 9,8 iken bu oranın kentsel bölgelerde % 11,9, kırsal bölgelerde % 5,8 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10761>) ve Karaman ilinde % 6,8 (http://izka.org.tr/files/planlama/5_bolgesel_istatistikler/SayilarlaTurkiyeizmir_Subat.pdf) olduğu tespit edilmiştir.

Suçluluk üzerine yapılan araştırmalar, sosyo-ekonomik koşulların kişinin suça yönelmesinde büyük bir etkisinin olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle hırsızlık, gasp, yağma, kaçakçılık vb. suç türlerinin, gelir durumunun düşük olması veya işsiz olma gibi koşullarla doğrudan ilişkisinin olduğu ifade edilmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde ve ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, ekonomik değişkenler ile suç işleme arasındaki ilişkiyi net olarak ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bazı araştırmalar işsizlik, yoksulluk ve eşitsizlik gibi etmenlerin suç üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu yönünde bulgular ortaya koyarken, bazı araştırmalar bu ilişkinin negatif veya oldukça zayıf olduğunu göstermektedir. (Kızmaz, 2003: 297). Bu bilgiler doğrultusunda, işsizliğin, yoksulluğun ve diğer ekonomik değişkenlerin tek başına suç işlemede etkisinin olmadığı, aksi takdirde işsiz ve yoksul olan herkesin suç işleyebileceği ve bu açıdan bakıldığında ekonomik koşulların yanında ekonomik olmayan çok sayıda başka etkenin kişiyi suç işlemeye yöneltebileceği görüşü savunulmaktadır (Kızmaz, 2003: 298).

Çizelge 18: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önceki İşsizlik Süresine Göre Dağılımı

İşsizlik Süresi	İstatistikler		
	Hükümlü	Tutuklu	Toplam
Aritmetik Ortalama (Mean)	98, 8070	84, 3750	97, 0308
Ortanca Değer (Median)	60, 0000	30, 0000	48, 0000
Tepe Değer (Mode)	12, 00	12, 00	12, 00
Standart Sapma (Std. Deviation)	108, 43043	120, 90130	109, 12879
Varyans (Variance)	11757, 159	14617, 125	11909, 093
Aralık (Range)	417, 00	345, 00	417, 00
Minimum Değer	3, 00	3, 00	3, 00
Maksimum Değer	420, 00	348, 00	420, 00
Toplam	57	8	65

Çizelge 18'de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce ne kadar süre işsiz kaldıklarına ilişkin dağılım yer almaktadır. Bu dağılıma 3'ü öğrenci, 6'sı ev hanımı olmak üzere sabit bir işi olmayan 9 kişi dâhil edilmemiştir. Ayrıca cezaevine girdiği zamana kadar hiç çalışmamış olan hükümlülerin-tutukluların işsizlik süresi 18 yaş temel alınarak hesaplanmıştır. Buna göre hükümlülerin işsizlik sürelerinin aritmetik ortalaması 98, 8070 ay, ortanca değer 60 ay ve tepe değer 12 aydır. Tutukluların işsizlik sürelerinin aritmetik ortalaması 84,

3750 ay, ortanca değeri 30 ay ve tepe değeri 12 aydır. Araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların en kısa süre işsiz kalanı üç ay, en uzun süre işsiz kalanı ise 420 ay işsiz kalmıştır.

Çizelge 19: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sahip Oldukları Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Aylık Gelir	İstatistikler		
	Hükümlü	Tutuklu	Toplam
Aritmetik Ortalama (Mean)	1512, 1518	1254, 2714	1437, 2488
Ortanca Değer (Median)	10000, 0000	910, 0000	1000, 0000
Tepe Değer (Mode)	10000, 00	10000, 00	1000, 00
Standart Sapma (Std. Deviation)	1897, 78534	933, 66153	1677, 948
Varyans (Variance)	3601589, 199	871723, 860	2815509
Aralık (Range)	9890, 20	4600, 00	9890, 20
Minimum Değer	109, 80	400, 00	109, 80
Maksimum Değer	10000, 00	5000, 00	10000, 00
Toplam	171	70	241

Çizelge 19'da hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce sahip oldukları aylık gelir durumuna ait dağılım yer almaktadır. Aylık gelirini asgari ücret olarak belirten hükümlülerin-tutukluların, çalıştıkları yıla göre ne kadar asgari ücret aldıkları tespit edilerek istatistikî hesaplamalar yapılmıştır. Buna göre araştırmaya katılan ve cezaevine girmeden önce belirli bir miktar aylık gelire sahip olan hükümlülerin aylık gelirlerinin aritmetik ortalaması 1512, 1518 TL, ortanca değeri ve tepe değeri 10000 TL'dir. Tutukluların aylık gelirlerinin aritmetik ortalaması 1254, 2714 TL, ortanca değeri 910 TL ve tepe değeri 10000 TL'dir. Araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların en az aylık gelire sahip olanı 109, 80 TL, en fazla aylık gelire sahip olanı ise 10000, 00 TL kazanmaktadır.

TÜİK tarafından 2011 yılında yapılan "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması"na göre, Türkiye nüfusunun % 16,1'i yoksulluk sınırı altında yaşarken kentsel yerlerde bu oran % 13,9, kırsal yerlerde ise % 15,7'dir. Ayrıca sürekli yoksulluk sınırı altında bulunanların oranı % 18,5'tir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10902>). Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından yapılan araştırma sonucunda 2012 yılı Eylül ayı itibariyle aylık sınırının 949,14 TL ve yoksulluk sınırının 3.091.65 TL olduğu

belirlenmiştir (<http://www.turkis.org.tr/?wapp=52521E5F-FCA5-4BDD-940D-A284DA6F151D>). Araştırma bulguları doğrultusunda, hükümlülerin-tutukluların sahip oldukları aylık gelirin tepe değerinin 1000 TL olduğu göz önüne alınırsa, büyük çoğunluğunun yoksulluk sınırında yaşadığı ve açlık sınırına çok yakın olduğu görülmektedir. Bu durum yoksulluk ve suçluluk arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

Konu ile ilgili yapılan araştırmalar doğrultusunda, hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önceki ekonomik durumlarına bakıldığında çoğunluğunun zor koşullarda yaşamına devam ettiği ve maddi sorunlarının olduğu görülmektedir. Özellikle mala karşı işlenen suçlarda, hükümlülerin-tutukluların ekonomik durumları daha da belirleyici olmaktadır. Türkiye'nin suçlu profilini ortaya çıkarmak adına hazırlanmış bir projede, hükümlülerin en son yaptıkları işten elde ettikleri gelir düzeyleri ile suç türleri karşılaştırılmış ve hırsızlık suçu işleyenlerin geçimlerini güçlükle sağladıkları tespit edilmiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 75). Suç ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi değerlendirmek adına Isparta E Tipi Cezaevinde bulunan çeşitli suçlardan hükümlü 120 kişiyle görüşülmüş ve tüm suç türleri arasında para gereksinimi nedeniyle suç işleme oranının % 26, 5 ve para gereksinimi nedeniyle suç işleyen hükümlülerin % 73, 3'ünün yoksul olduğu belirlenmiştir (Dinler ve İçli, 2009: 14). Görüldüğü üzere kişilerin gelir düzeyleri suça yönelme açısından belirleyici özelliğe sahiptir. Bu araştırma ile de benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 20: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sosyal Güvenceye Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımı

Hükümlü	Sosyal Güvence Durumu					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	94	42, 3	128	57, 7	222	100, 0
Tutuklu	50	63, 3	29	36, 7	79	100, 0

Çizelge 20'de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce sosyal güvenceye sahip olma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 57, 7'sinin cezaevine girmeden önce sosyal güvencesi bulunmazken, tutukluların % 36, 7'sinin cezaevine girmeden önce

sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlası cezaevine girmeden önce sosyal güvenceye sahip değildir.

Sosyal güvencenin olmama hali özellikle psikiyatrik hastalığı olan kişilerin suça yönelmesinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir; çünkü sosyal güvencesi olmadığı için yeterli tedavi göremeyen hastanın psikiyatrik rahatsızlığının etkisiyle suç işleme olasılığı artmaktadır. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Adli Psikiyatri Biriminde yatarak tedavi gören suç işlemiş psikiyatri hastaları ile yapılan bir araştırmada, suç işlemiş kişilerin % 48,6'sının herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir (Öncü ve diğerleri, 2007: 10). Konuyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmalarda da, suç işlemiş kimselerin % 30'unun sosyal güvencesinin olmadığı ve yineleyici suçu olanların da çoğunlukla sosyal güvencesinin bulunmadığı belirlenmiştir (Öncü ve diğerleri, 2007: 10). Cezaevine girmeden önce sosyal güvencesi olmadığı için sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamayan hükümlülerin-tutukluların, cezaevinde sunulan sağlık hizmetlerine olan gereksinimi kaçınılmaz bir gerçektir.

Sosyal Güvenlik Reformu başlığı altında, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda yapılan değişiklikler doğrultusunda, 01. 01. 2012 tarihinden itibaren, sosyal güvencesi olmayan vatandaşlar da genel sağlık sigortası kapsamına alınmıştır. Bu değişiklik özellikle yukarıda bahsi geçen psikiyatri hastaları gibi kronik hastalığı olan kişilerin tıbbi tedavilerinin sürekliliğinin sağlanması ve böylelikle psikiyatrik hastalığı dolayısı ile suça yönelen kişilerin suçluluk oranının azaltılması açısından önemli bir adımdır.

Çizelge 21: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Eşleri İle İlişkisini Nasıl Değerlendirdikleri

Eş İle İlişki Durumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	66	38,1	32	74,4	98	55,4
İyi	51	49,3	8	18,6	59	33,3
Kötü	8	6,0	1	2,3	9	5,1
Çok Kötü	9	6,7	2	4,7	11	6,2
Toplam	134	100,0	43	100,0	177	100,0

Çizelge 21’de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce eşleri ile ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 49, 3’ü cezaevine girmeden önce eşleri ile ilişkilerinin “iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 74, 4’ü cezaevine girmeden önce eşleri ile ilişkilerinin “çok iyi”, olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlasının cezaevine girmeden önce eşleri ile ilişkileri “çok iyi”dir.

Çizelge 22: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Çocuklar İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri

Çocuklar İle İlişki Durumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	71	58,7	32	82,1	103	64,4
İyi	46	38,0	6	15,4	52	32,5
Çok Kötü	4	3,3	1	2,6	5	3,1
Toplam	121	100,0	39	100,0	160	100,0

Çizelge 22’de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce çocukları ile ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 58, 7’si cezaevine girmeden önce çocukları ile ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 82, 1’i cezaevine girmeden önce çocukları ile ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından fazlasının cezaevine girmeden önce çocukları ile ilişkileri “çok iyi”dir.

Çizelge 23: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Akrabalar İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri

Akrabalar İle İlişki Durumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	85	38,3	49	62,0	134	44,5
İyi	105	47,3	26	32,9	131	43,5
Kötü	25	9,5	1	1,3	22	7,3
Çok Kötü	11	5,0	3	3,8	14	4,7
Toplam	222	100,0	79	100,0	301	100,0

Çizelge 23’te hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce akrabaları ile ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 47, 3’ü cezaevine girmeden önce akrabaları ile ilişkilerinin “iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 62’si cezaevine girmeden önce akrabaları ile

ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarıya yakınının cezaevine girmeden önce akrabaları ile ilişkileri “iyi”dir.

Çizelge 24: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce İş Arkadaşları İle İlişkilerini Nasıl Değerlendirdikleri

İş Arkadaşları İle İlişki Durumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	76	47, 2	43	65, 2	119	52, 4
İyi	76	47, 2	21	31, 8	97	42, 7
Kötü	6	3, 7	1	1, 5	7	3, 1
Çok Kötü	3	1, 9	1	1, 5	4	1, 8
Toplam	161	100, 0	66	100, 0	227	100,0

Çizelge 24’te hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce iş arkadaşları ile ilişkilerini nasıl değerlendirdikleri yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 47, 2’si cezaevine girmeden önce iş arkadaşları ile ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 65, 2’si cezaevine girmeden önce iş arkadaşları ile ilişkilerinin “çok iyi” olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarıdan az fazlası cezaevine girmeden önce iş arkadaşları ile ilişkileri “çok iyi”dir.

Çizelge 25: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Kendilerini “Sosyal Bir İnsan” Olarak Düşünme Durumu

Hükümlü	Sosyal Bir İnsan Olduğunu Düşünme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	186	83, 8	36	16, 2	222	100, 0
Tutuklu	64	81, 0	15	19, 0	79	100, 0

Çizelge 25’te hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce “sosyal bir insan” olup olmadığını düşünme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin % 83, 3’ü cezaevine girmeden önce “sosyal bir insan” olduğunu düşünürken, tutukluların % 81’i cezaevine girmeden önce “sosyal bir insan” olduğunu düşünmektedir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevine girmeden önce “sosyal bir insan” olduğunu düşünmektedir.

Suç işlemiş ve böylelikle hükümlü-tutuklu olmuş kişilerin, diğer insanlara göre da az sosyal ve insani ilişkiler konusunda yetersiz oldukları düşüncesi akıllara gelebilir; ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde bu durumu ispat edecek bir bilgiye rastlanılmamıştır. Cana ve mala karşı suç işlemiş hükümlülerle yapılan görüşmeler sonucunda, hükümlülerin genel olarak geniş bir arkadaş çevresine sahip oldukları ve arkadaşlarıyla iyi geçinen insanlar oldukları belirlenmiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 69, 73). Duruma başka bir pencereden bakılacak olursa, kişilerin sosyal ilişkilerinin de suça karışma ya da suç işleme açısından bir risk etmeni olduğu söylenebilir. Kişinin ait olduğu sosyal çevrede suç işlemiş kimselerin olması ya da bulunduğu ortamda suç işleme davranışının yaygın oluşu, onu suç işlemeye yöneltebilir.

Çizelge 26: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Kronik Bir Sağlık Sorununa Sahip Olma Durumu

Hükümlü	Kronik Bir Sağlık Sorununa Sahip Olma					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	51	23, 0	171	77, 0	222	100, 0
Tutuklu	8	10, 1	71	89, 9	79	100, 0

Çizelge 26'da hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce kronik herhangi bir sağlık sorununa sahip olma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 23'ü cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorununun olduğunu ifade ederken, tutukluların % 10, 1'i, cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorununun olduğunu ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorunu yoktur.

Çizelge 27: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Sahip Oldukları Kronik Sağlık Sorunları

Sağlık Sorunu	Hükümlü (51)				Tutuklu (8)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Psikiyatrik Sorunlar	11	21,5	40	78,5	2	25	6	75
Astım	8	15,6	43	84,4	0	0	8	100,0
Epilepsi	4	7,8	47	92,2	2	25	6	75
Kaza Sonrası Sağlık Sorunu	3	5,8	48	94,2	1	12,5	7	87,5
Bel Fıtığı	3	5,8	48	94,2	0	0	8	100,0
Kalp Rahatsızlığı	3	5,8	48	94,2	0	0	8	100,0
Tansiyon	2	3,9	49	96,1	1	12,5	5	87,5
Bronşit	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
Diyabet	1	1,9	50	98,1	1	12,5	7	87,5
Farenjit	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
İç Hastalıklar	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
Nefes Darlığı	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
Romatizma	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
Varis	2	3,9	49	96,1	0	0	8	100,0
Akdeniz Anemisi	0	0	51	100,0	1	12,5	7	87,5
Ankilozan Spondilit	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Bağırsak Rahatsızlıkları	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Behçet Hastalığı	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Böbrek Rahatsızlığı	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Burun Kırığından Kaynaklanan Sorunlar	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Eklemler Rahatsızlığı	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Sinüzit	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Guatr	0	0	51	100,0	1	12,5	7	87,5
İşitme Kaybı	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Kasık Fıtığı	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Migren	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Reflü	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0
Venöz Yetmezlik	1	1,9	50	98,1	0	0	8	100,0

Çizelge 27'de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce sahip oldukları kronik sağlık sorunlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin cezaevine girmeden önce sahip oldukları sağlık sorunları arasında psikiyatrik sorunları sırasıyla astım ve epilepsi takip ederken, tutukluların cezaevine girmeden önce sahip oldukları sağlık sorunları arasında psikiyatrik sorunları sırasıyla epilepsi ve geçmişte geçirilen kazalara bağlı gelişen sağlık sorunları takip etmektedir. Hükümlülerin-tutukluların, cezaevine girmeden önce sahip oldukları kronik sağlık sorunları arasında psikiyatrik sorunlar birinci sıradadır.

Çizelge 28: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Psikiyatrik Tedavi Görme Durumuna Göre Dağılımı

Hükümlü	Psikiyatrik Tedavi					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	44	19, 8	178	80, 2	222	100, 0
Tutuklu	16	20, 3	63	79, 7	79	100, 0

Çizelge 28'de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce herhangi bir nedenden psikiyatrik tedavi görme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 19, 8'i cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi gördüğünü ifade ederken, tutukluların % 20, 3'ü cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi gördüğünü ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görmemiştir.

Türkiye'de psikiyatrik hastalıklara ne sıklıkla rastlandığına bakıldığında, Türkiye Ruh Sağlığı Profili Çalışması, ülkemiz nüfusunun % 18'inin yaşam boyu bir ruhsal hastalık geçirdiği bilgisini sunmaktadır (Erol ve diğerleri, 1998; aktaran, Sağlık Bakanlığı, 2011: 5). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planına göre, batı ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de psikiyatrik hastalıklar sıklıkla görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2011: 5). Refik Saydam Hıfzıssıhha Mektebi tarafından 2006 yılında Türkiye Hastalık Yüku Çalışması yapılmış ve ulusal düzeyde hastalık yükü nedenlerinin temel hastalık gruplarına göre dağılımı yapıldığında, tüm hastalıklar arasında psikiyatrik hastalıklar grubu % 19 ile ikinci sırada yer almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2006: 17). Buna karşın Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılı verilerine göre, Türkiye'de 10.000 kişiye 1,3 psikiyatri yatağı düşerken 100.000 kişiye 1 psikiyatrist, 1 psikolog, 3 psikiyatri hemşiresi ve 1 sosyal hizmet uzmanı düşmektedir (WHO, 2005: aktaran, Ulaş, 2008: 3). Bu bilgiler ışığında, ülkemizde psikiyatrik hastalıklar yaygın şekilde görülmesine karşın ruh sağlığı alanındaki alt yapı çalışmalarının yetersizliğinden, psikiyatrik hastalıkların teşhis ve tedavisinin yeterli ölçüde sağlanamadığı sonucu çıkarılabilir. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilen bulgular, Türkiye'deki durum ile koşutluk göstermektedir.

Çizelge 29: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Psikiyatrik Tedavi Görme Nedenleri

	Hükümlü (44)				Tutuklu (16)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
Psikiyatrik Tedavi Nedeni	S	%	S	%	S	%	S	%
Depresyon	18	40,9	26	59,1	4	25	12	75
Madde Bağımlılığı	6	13,6	38	86,4	2	12,5	14	87,5
Antisosyal Kişilik Bozukluğu	7	15,9	37	84,1	0	0	16	100,0
Asabiyet	4	9,1	40	90,9	1	6,25	15	93,75
Askerlik Süreci	1	2,27	43	97,73	3	18,75	13	81,25
Panik Atak	1	2,27	43	97,73	2	12,5	14	87,5
Ailevi Sorunlar	2	4,6	42	95,4	0	0	16	100,0
Paranoid Düşünceler	2	4,6	42	95,4	0	0	16	100,0
Alkol Bağımlılığı	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Anksiyete Bozukluğu	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Denetimli Serbestlik	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Epilepsi	0	0	44	100,0	1	6,25	15	93,75
Hiperaktivite	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Kendine Zarar Verme	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Nevroz	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Psikosomatik Bozukluk	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Psikoz	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Şizofreni	1	2,27	43	97,73	0	0	16	100,0
Tecavüz	0	0	44	100,0	1	6,25	15	93,75
Uyum Sorunları	0	0	44	100,0	1	6,25	15	93,75
Yalnızlık Korkusu	0	0	44	100,0	1	6,25	15	93,75

Çizelge 29’da hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görme nedenlerine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin psikiyatrik tedavi görme nedenleri arasında depresyon ilk sırada yer alırken bunu sırasıyla anti sosyal kişilik bozukluğu, madde bağımlılığı, asabiyet, ailevi sorunlar ve paranoid düşünceler takip etmektedir. Tutukluların psikiyatrik tedavi görme nedenleri arasında depresyon, ilk sırayı alırken bunu sırasıyla askerlik sürecinde yaşanan sorunlar ve panik atak ve madde bağımlılığı takip etmektedir. Hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görme nedenleri arasında depresyon birinci sıradadır.

Literatüre bakıldığında, psikiyatrik hastalığı bulunan kişilerin suç işleme oranlarının daha yüksek olduğuna dair bulgular içeren araştırmalar görmek olanaklıdır. Kuzey Amerika çalışmalarında, mahkûmların % 10- 15’inde herhangi bir psikotik bozukluk veya duygudurum bozukluğu olduğu rapor

edilmiştir (Hermann ve diğeri, 1991; aktaran: Kaya, Güler ve Çilli, 2004: 86). Avrupa cezaevi çalışmalarında ise mahkûmların % 5'inde herhangi bir psikotik bozukluk, yaklaşık dörtte birinde herhangi bir duygu durum veya anksiyete bozukluğu, % 40'ında maddeyle ilişkili bozukluk ve % 63'ünde herhangi bir psikiyatrik bozukluk olduğu bildirilmiştir (Blaauw, Roesch ve Kerkhof, 2000; aktaran: Kaya, Güler ve Çilli, 2004: 86). Mahkûmlarda psikiyatrik bozuklukların yaşam boyu yaygınlığını araştıran bir çalışmada, psikiyatrik bozuklukların yaygınlığı genel topluma göre iki kat daha fazla bulunmuştur (Bland ve diğeri, 1990; aktaran: Kaya, Güler ve Çilli, 2004: 86). Şiddet davranışı sıklığı, ciddi psikiyatrik hastalığı olanlarda (şizofreni, duygu durum bozukluğu) sağlıklı bireylerden beş kez daha yüksek bulunmuştur (Swanson, Holzer ve Ganju, 1990; aktaran: Yumru ve diğeri, 2005: 31). Başka bir araştırmada ise suç işlemiş kişilerde, genel topluma göre şizofreni yedi kat, majör depresyon iki kat ve bipolar bozukluk dört kat fazla bulunmuştur (Jemelka, Trupin ve Chilles, 1989; aktaran: Kaya, Güler ve Çilli, 2004: 86). Gaziantep Üniversitesinde adli psikiyatrik olguların değerlendirildiği bir çalışmada, olguların % 92'sine psikiyatrik tanı konmuştur (Yumru ve diğeri, 2005: 32). Suç türlerini etkileyen etmenleri ortaya çıkarmak adına yapılan bir çalışmada, psikolojik nedenlerle yaklaşık 17 kat daha fazla mala karşı, altı kat daha fazla kamu güvenine karşı suç işlendiği tespit edilmiştir (Aytaç, Aytaç ve Bayram, 2007: 6). Şiddet suçu işleyen kadın hükümlüler ile yapılan bir çalışmada ise hükümlülerin % 17, 8'inde şizofreni, % 4, 4'ünde bipolar affektif bozukluk, % 4, 4'ünde hafif mental retardasyon ve % 2, 2'sinde hezeyanlı bozukluk olduğu belirlenmiştir (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009: 1). Görüldüğü üzere kişinin psikiyatrik hastalığının bulunması, suç işlemesi açısından bir risk etmenidir. Araştırmadan elde edilen bulgular da bu sonucu destekler niteliktedir. Tıbbi tedavi gerektiren psikiyatrik hastalıklara ek olarak, kişinin ruhsal durumunu etkileyen olumsuz yaşam olaylarının da bireylerin suça yönelmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Çizelge 30: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Madde Bağımlısı Olma Durumu

Madde Bağımlılığı	Hükümlü				Tutuklu			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	S	Y	S	Y	S	Y	S	Y
Sigara	177	79, 7	45	20, 3	57	72, 2	22	27, 8
Alkol	76	34, 2	146	65, 8	18	22, 8	61	77, 2
Uyuşturucu Madde	54	24, 3	168	75, 7	12	15, 2	67	84, 8
Uçucu Madde	18	8, 1	204	91, 9	7	8, 9	72	91, 1
Diğer	2	0, 9	220	99, 1	0	0	0	0

Çizelge 30'da hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce kullandıkları maddelere göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 79, 7'si sigara, % 34, 2'si alkol kullanırken bunu sırasıyla uyuşturucu ve uçucu maddeler takip etmektedir. Tutukluların % 72, 2'si sigara, % 22, 8'i alkol kullanırken bunu sırasıyla uyuşturucu ve uçucu maddeler takip etmektedir. Hükümlüler-tutuklular arasında sigara bağımlılığı birinci sırada, alkol bağımlılığı ikinci sırada ve uyuşturucu madde bağımlılığı üçüncü sırada yer almaktadır.

Literatüre bakıldığında, Türkiye genelinde madde kullanım yaygınlığını içeren bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Buna karşın Türk Psikologlar Derneği tarafından 2002 yılında yapılan bir araştırmada, ömür boyunca en az bir kez madde kullanımı % 1,3, alkol ve sigara dışında kalan bağımlılık yapıcı madde kullanımı %0,3 (binde üç) olarak belirlenirken, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisinin Madde Kullanımı Üzerine Ulusal Değerlendirme Çalışmasında, Türkiye'den Adana, Ankara, Diyarbakır, İstanbul, İzmir, Samsun illeri örneklem olarak alınmış ve afyon ve türevlerinin kullanım oranı % 0, 05 (on binde beş), uçucu maddelerin kullanım oranı % 0, 06 (on binde altı) olarak bulunmuştur (http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/genc_nufus.pdf). Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM) tarafından hazırlanan 2010 yılı Türkiye Uyuşturucu Raporunda, Türkiye'de madde kullanımına ilişkin bazı bulgular ortaya konmuştur. Buna göre, kişilerin madde kullanımına başlama aşamasında ilk sırayı sigara alırken, onu sırayla alkol ve esrar takip etmektedir. Sigara dışında en yaygın kullanılan madde esrar ve eroin'dir. 2010 yılı Mayıs ayı verilerine göre, cezaevindeki suç türlerinde uyuşturucuyla bağlantılı suçlar ilk

sırada yer almaktadır ve 2000 yılından 2010 yılı Mayıs ayına kadar geçen sürede, cezaevinde madde ile ilişkili suçlardan bulunan hükümlü – tutuklu sayısı yükseliş göstermiştir (http://www.kom.gov.tr/Tr/Dosyalar/ulusal_rapor_tr.pdf).

Gerek suç öncesi madde kullanım öyküsü, gerekse suç anında madde etkisinde olmanın, suç ve suça yönelimi arttırdığı bilinmektedir (Akcan ve diğerleri, 2000: 9). Araştırmalar da bu bilgiyi destekler nitelikte bulgulara sahiptir. İngiltere’de 1988 yılında yapılan bir çalışmada, kadın mahkûmların yaklaşık üçte birinin tutuklanmadan önce psikoaktif madde bağımlısı olduğu (Brooke ve diğerleri, 1988; aktaran: Akcan ve diğerleri, 2000: 9), Amerika’da 1995 yılında yapılan bir çalışmada ise kadın mahkûmların % 83’ünün madde kötüye kullanım sınırında olduğu belirlenmiştir (Singer ve diğerleri, 1995; aktaran: Akcan ve diğerleri, 2000: 9). Ülkemizde yapılan bir çalışmada, cinsiyet farklılığı olmaksızın cezaevine girmeden önce mahkûmların % 6, 3’ünün alkol ve % 1, 6’sının esrar bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. (Akgün, 1987; aktaran: Akcan ve diğerleri, 2000: 9). AMATEM tarafından yapılan retrospektif bir çalışmada, madde bağımlılarının 2/3’ünün suç işlediği (Çakmak ve diğerleri, 1996; aktaran: Akcan ve diğerleri, 2000: 9) ve Bakırköy Kadın ve Çocuk Tutukevinde gerçekleştirilen bir çalışmada, suç işleme tarihinden önce kullanılan alkol ve/veya madde tipleri incelendiğinde hükümlülerin % 34, 1’inin alkol, % 14, 6’sının esrar, % 14, 6’sının hap, % 7, 3’ünün kokain ve % 2, 4’ünün eroin kullandığı belirlenmiştir (Akcan ve diğerleri, 2000: 11). Araştırma bulguları, yukarıda bilgilerle örtüşmekte ve Türkiye genelindeki madde kullanım özelliklerini büyük ölçüde yansıtmaktadır.

Çizelge 31: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Bir Eğitim-Öğretim Kurumuna Devam Etme Durumu

Hükümlü	Eğitim-Öğretim Kurumuna Devam Etme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	12	5, 4	210	94, 6	222	100, 0
Tutuklu	7	8, 9	72	91, 1	79	100, 0

Çizelge 31’de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 94, 6’sı cezaevine

girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmediğini belirtirken, tutukluların % 91, 1' cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmediğini, belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların tamamına yakını cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmemektedir.

Çizelge 32: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine Girmeden Önce Devam Edilen Eğitim-Öğretim Kurumu

Devam Edilen Eğitim-Öğretim Kurumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlköğretim	3	25, 0	0	0	3	15, 8
Ortaöğretim (Lise ve dengi)	7	58, 3	6	85, 7	1	68, 4
Ön lisans	1	8, 3	0	14, 3	1	5, 3
Lisans	1	8, 3	1	0	2	10, 5
Toplam	12	100, 0	7	100, 0	19	100,0

Çizelge 32'de hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce devam ettiği eğitim-öğretim kurumuna göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, cezaevine girmeden önce araştırmaya katılan hükümlülerin % 58, 3'ü ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmekte olduğunu belirtirken, tutukluların % 85, 7'si ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmekte olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarıdan fazlası cezaevine girmeden önce ortaöğretim (lise ve dengi) bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmektedir.

Konu ile ilgili çalışmalar, eğitim düzeyi ile suça yönelme arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve eğitim düzeyi düştükçe, kişilerin suç işleme oranının arttığına dair bulgular ortaya koymaktadır. Daha önce, çizelge 5'te ifade edildiği gibi ülkemizde okullaşma oranı ilköğretim düzeyinde (8 yıllık zorunlu eğitim) seyretmektedir (MEB, 2012: 1). Bu araştırmada da hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun ilkokul ve/veya ilköğretim mezunu olduğu ve cezaevine girmeden önce, hükümlülerin-tutukluların % 6,3'ünün bir eğitim-öğretim kurumuna devam ettiği ve devam edilen bu kurumun yüksek oranda ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 33: Hükümlülerin-tutukluların Daha Önce Bir Suç Şüphesi İle Gözaltına Alınma/ Tutuklanma/ Hüküm Giyme/ İfade Verme Durumu

	Hükümlü				Tutuklu			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
Adli Sürece Dâhil Olma	S	%	S	%	S	%	S	%
İfade Verme	103	46, 4	119	53, 6	31	39, 2	48	60, 8
Gözaltına Alınma	106	47, 7	116	52, 3	24	30, 4	55	69, 6
Tutuklanma	90	40, 5	132	59, 5	17	21, 5	62	78, 5
Hüküm Giyme	57	25, 7	165	74, 3	8	10, 1	71	89, 9

Çizelge 33'te hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce herhangi bir suç şüphesi ile gözaltına alınma, tutuklanma, hüküm giyme ve ifade verme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, cezaevine girmeden önce, araştırmaya katılan hükümlülerin % 47, 7'si gözaltına alınmış, tutukluların % 39, 2'si ifade vermiştir.

Araştırmaya katılan hükümlülere-tutuklulara sorulan bu soru ile cezaevine girmeden önce suça yönelmenin ya da herhangi bir adli sürece dâhil olmanın sonraki zaman diliminde kişinin suç işlemesinde etkisinin olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Verilen yanıtlar göz önüne alındığında, hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce bir şekilde suça yöneldiği ya da adli bir sürece dâhil olduğu görülmektedir. Hırsızlık suçu faileri ile yapılan bir araştırmada, deneklerin % 58,3'ünün daha önce cezaevinde bulunduğu tespit edilmiştir (Sevim ve Soyaslan, 2009: 36). Uludağ Üniversitesi ve Bursa Emniyet Müdürlüğü tarafından ortaklaşa yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan sanıkların % 72'sinin daha önce gözaltına alındığı, % 66'sının daha önce gözaltına alınma nedeninin şimdiki ile aynı olduğu, % 41'inin daha önce cezaevinde yattığı belirlenmiştir (Aytaç, Aytaç ve Bayram, 2007: 4). Bu araştırma ile elde edilen bulgular da alanda yapılan diğer çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.

2.3 KURUMA GİRİŞTEKİ GEREKSİNİMLER

Bu bölümde, hükümlülerin – tutukluların cezaevinde görev yapan bir SHU olduğu ve ne iş yaptığı hakkında bilgi sahibi olma, cezaevine ilk girdiklerinde SHU ile görüşme ve aileleri ile iletişim kurmak adına SHU'dan yardım alma durumlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 34: Hükümlülerin - Tutukluların Cezaevinde Bir SHU'nun Görev Yapması Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu

Hükümlü	Bilgi Sahibi Olma				Toplam	%
	Evet	%	Hayır	%		
	121	54, 5	101	45, 5	222	100, 0
Tutuklu	38	48, 1	41	51, 9	79	100, 0

Çizelge 34'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığı konusunda bilgi sahibi olup olmaması durumuna göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 54, 5'i cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtirken, tutukluların % 48, 1'i cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığı konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlası cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığı konusunda bilgi sahibidir.

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün 2012 yılı Ekim ayı verilerine göre, Türkiye genelindeki ceza ve tevkif evlerinde, 1500 sosyal hizmet uzmanı kadrosu bulunmaktadır ancak bu kadroların yalnızca 211'i doludur (<http://www.cte.adalet.gov.tr>). Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinde de 2011 yılı itibariyle bir adet sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen çoğu hükümlü-tutuklu, cezaevinde görev yapan SHU'yu, sosyal çalışmacı, sosyolog ya da psikolog olarak tanımlamaktadır. Sosyal hizmet uzmanı kavramı, ilk etapta onlara yabancı gelse de görüşme sürecinde açıklama yapılarak SHU'nun, sosyolog ve psikolog ile aynı işe yapmadığı ve sosyal çalışmacıdan farklı bir mesleki unvan olmadığı açıklanmıştır. Araştırma bulguları doğrultusunda, cezaevinde görev yapan SHU'nun mesleki kimliğinin hükümlüler-tutuklular arasında tam olarak tanındığı söylenemez.

Çizelge 35: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Çalışan Bir SHU'nun Ne İş Yaptığı Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu

Hükümlü	SHU'nun Ne İş Yaptığı Konusunda Bilgi					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	60	27, 0	162	73, 0	222	100, 0
Tutuklu	8	10, 1	71	89, 9	79	100, 0

Çizelge 35'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde görev yapan SHU'nun yaptığı iş konusunda bilgi sahibi olma durumuna göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 73'ü cezaevinde görev yapan SHU'nun yaptığı iş hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtirken, tutukluların % 89, 9'u cezaevinde görev yapan SHU'nun yaptığı iş hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu, cezaevinde görev yapan SHU'nun ne iş yaptığını bilmemektedir.

Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük (1967) kapsamında, psiko-sosyal yardım servisinde görev yapan sosyal hizmet uzmanının görev tanımı, hükümlülerin suç ve suçluluk nedenleri üzerinde durarak ve suç işleme nedenlerinin kökenine inerek, çeşitli psiko-sosyal iyileştirme yöntemleriyle bu nedenleri ortadan kaldırmaya, onları eğitip islah etmeye, salıverilmelerinden önce yeni bir yaşama, toplumda karşılaşılabilecekleri olaylara karşı hazırlamaya, olumsuz duygularını gidermeye çalışmak olarak belirlenmiştir. Cezaevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının ne iş yaptığına dair sorulan soruya, hükümlülerin-tutukluların verdikleri yanıtlar şu şekildedir; etkinlik düzenlemek, hükümlüleri-tutukluları tahliye sonrasında toplumsal yaşama hazırlamak, hükümlülerin-tutukluların ailevi konuları/sosyal yaşamlarındaki sorunları ile ilgilenmek, cezaevine uyum sağlama konusunda bilgi vermek ve yönlendirmek, hükümlülerin-tutukluların sorunlarının giderilmesi ve sorunlarının çözülmesine yardımcı olmak, hükümlülerin-tutukluların psikolojik durumu/hastalıkları ve bağımlılıkları ile ilgilenmek, hükümlülerin-tutukluların bireysel yardım taleplerini karşılamak, hükümlülerin-tutukluların derdini dinleyip onlara moral vermek, hükümlülere-tutuklulara maddi yardım sağlamak, hükümlülere-tutuklulara psikolojik ve sosyolojik destek sağlamak, hükümlüler-tutuklular ile cezaevi idaresi arasında köprü görevi görmek, cezaevine ilk girişte hükümlüler-tutuklular ile görüşmek,

cezaevi kurulunda yer almak, hükümlülere-tutuklulara sosyal hakları ve devletin sunduğu olanaklar ile ilgili bilgi vermek, insanları topluma kazandırmak, insan ilişkilerinin düzene girmesine yardımcı olmak, cezaevinde çocuğu olan hükümlüler-tutuklular ile ilgilenmek. Hükümlülerin-tutukluların verdikleri yanıtlar ışığında, cezaevinde görev yapan bir SHU'nun ne iş yaptığını bilenlerin yaptıkları açıklamaların doğruyu yansıttığı söylenebilir. Bunun yanında az sayıda da olsa, cezaevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının ne iş yaptığı sorusuna, psikolog, sosyolog, psikiyatri uzmanı, doktor ve infaz koruma memurunun yaptığı işe karşılık gelen görev tanımlarını söyleyen hükümlüler-tutuklular da olmuştur.

Çizelge 36: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine İlk Girişte Kurumda Görevli SHU İle Görüşme Durumu

Hükümlü	Kurumda Görevli SHU İle Görüşme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	89	40, 1	133	59, 9	222	100, 0
Tutuklu	44	55, 7	35	44, 3	79	100, 0

Çizelge 36'da hükümlülerin-tutukluların cezaevine ilk girişlerinde kurumda görev yapan SHU ile görüşme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 59, 9'u cezaevine ilk girdiğinde kurumda görev yapan SHU ile görüşmediğini ifade ederken, tutukluların % 44, 3'ü cezaevine ilk girdiğinde kurumda görev yapan SHU ile görüşmediğini ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlası cezaevine ilk girişlerinde kurumda görev yapan SHU ile görüşmemiştir.

Cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının, cezaevine giren her yeni hükümlü-tutuklu ile bir görüşme yaparak "Hükümlü ve Tutuklu Tanıma/Takip Formu"nu doldurması gerekmektedir. Buna ek olarak, her yeni hükümlüye-tutukluya cezaevine ilişkin tanıtıcı bilgileri aktarmak durumundadır. Yukarıdaki çizelgede, sosyal hizmet uzmanının, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların yaklaşık yarısı ile cezaevine ilk girişinde görüşmediği görülmektedir. Bu durum kurumda görev yapan sosyal hizmet uzmanının yaklaşık olarak iki yıldır Karaman M Tipi Kapalı Cezaevinde görev yapması ve öncesinde de

kurumda görev yapan başka bir sosyal hizmet uzmanının olmaması ile açıklanabilir.

Çizelge 37: Hükümlülerin-tutukluların SHU İle Gerçekleştirdiği Görüşmenin İçeriği

Görüşmenin İçeriği	Hükümlü (89)				Tutuklu (44)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması	51	57,3	38	42,7	30	68,2	14	31,8
Hükümlü ve Tutuklu Tanıma/Takip Formunun doldurulması	35	39,3	54	60,7	16	36,4	28	63,6
Kuruma ilişkin tanıtıcı bilgilerin aktarılması	11	12,3	78	87,7	6	13,6	38	86,4
Diğer	6	6,7	83	93,3	1	2,2	43	97,8

Çizelge 37’de hükümlülerin-tutukluların cezaevine ilk geldiklerinde SHU ile yaptıkları görüşmenin içeriğine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan hükümlülerin yarısından çoğu, kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması dolayısı ile SHU ile görüşürken, tutukluların yarıya yakını kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması dolayısı ile SHU ile görüşmüştür. Hükümlüler-tutuklular cezaevine ilk geldiklerinde çoğunlukla kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması dolayısı ile SHU görüşmüştür.

Çizelge 38: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevine İlk Girişte Aile ile İletişim Kurmak ve Aileyi Bilgilendirmek Adına SHU’dan Yardım Alma Durumu

Hükümlü	SHU’dan Yardım Alma					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	15	6,8	207	93,2	222	100,0
Tutuklu	7	8,9	72	91,1	79	100,0

Çizelge 38’de hükümlülerin - tutukluların cezaevine ilk girişlerinde aileleri ile iletişim kurmak ve ailelerini bilgilendirmek adına SHU’dan yardım alma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 93,2’si SHU’dan yardım almadığını belirtirken, tutukluların % 91,1’i SHU’dan yardım almadığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların tamamına yakını, cezaevine ilk girişlerinde aileleri ile iletişim kurmak ve ailelerini bilgilendirmek adına SHU’dan yardım almamıştır.

Hükümlülerin-tutukluların cezaevine ilk girişlerinde aileleri ile iletişim kurmak ve ailelerini bilgilendirmek adına SHU'dan yardım alma oranlarının azlığı, cezaevine ilk girdiğinde sosyal hizmet uzmanı ile görüşen hükümlü-tutuklu sayısının azlığına bağlanabilir. Hükümlüler-tutuklular, sosyal hizmet uzmanının aileleri ile iletişim kurmak için kendilerine yardımcı olabileceği konusunda bilgi sahibi değildir.

2.4 CEZAEVİ SÜRECİNDEKİ GEREKSİNİMLER

Bu bölümde, hükümlülerin-tutukluların cezaevindeki maddi durumu, ailelerinden ya da bir sosyal yardım kuruluşundan maddi destek alma durumu, eşi, çocukları ve akrabaları ile olan ilişkileri, eşinin, çocuklarının ve akrabalarının cezaevine ziyaret gelme durumu ve sıklığı, eşini, çocuklarını ve akrabalarını ve arkadaşlarını sosyal destek olarak görme durumu, eşi, çocukları, akrabaları ve arkadaşları ile arasında meydana gelen ilişki değişimi, koğuş arkadaşları ve cezaevi personeli ile olan ilişkileri, sahip oldukları fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, sağlık sorunlarına yönelik yeterli tedavi ve destek görme durumu, madde bağımlısı olma ve tedavi görme durumu, eğitim – öğretim yaşamı, meslek edindirme kurslarına ve sosyal etkinliklere katılım durumu, sosyal hizmet kurumunda kalan aile bireyi olma durumu ve ilişkileri, sosyal hizmet uzmanına başvuruda bulunma durumu ve başvurunun içeriği, sosyal hizmet uzmanı yeterli bulup bulmadıklarına ilişkin bulgular mevcuttur.

Çizelge 39: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Gereksinimlerini Karşılama Yetecek Maddi Olanağa Sahip Olma Durumu

Hükümlü	Maddi Olanağa Sahip Olma				Toplam	%
	Evet	%	Hayır	%		
	92	41, 4	130	58, 6	222	100, 0
Tutuklu	33	41, 8	46	58, 2	79	100, 0

Çizelge 39'da hükümlülerin-tutukluların cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya yetecek maddi olanağa sahip olma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 58, 6'sı cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya yetecek maddi olanağının olmadığını belirtirken, tutukluların % 58, 2'si cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya

yetecek maddi olanağının olmadığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından fazlasının cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya yetecek maddi olanağı yoktur.

Maddi olanakların yetersizliği, hükümlülerin-tutukluların cezaevinde karşılaştıkları önemli sorunlardandır. Konu ile ilgili çalışmalar ve bu araştırma dolayısı ile yapılan görüşmeler içerisinde söylenebilir ki, cezaevinde olup da maddi yoksunluk çekmeyen veya ekonomik kaygısı bulunmayan hükümlü-tutuklu sayısı yok denecek kadar azdır. Cezaevindeki çoğu hükümlü-tutuklu, eşinin, ailesinin, çocuklarının veya yakınlarının maddi yardımları aracılığıyla gereksinimlerini karşılayabilmektedir. Bazı hükümlüler-tutuklular, cezaevinde el sanatları ile uğraşmakta ve hazırladıkları ürünleri satarak kendilerine bir ekonomik kaynak yaratmaktadır. Bununla birlikte iyi hal gösteren ve cezaevi idaresinin belirlediği koşulları taşıyan hükümlüler-tutuklular da cezaevi idaresinin belirleyeceği birimlerde çalışarak gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Ayrıca Karaman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda, Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanmış genelgeler doğrultusunda hükümlüler-tutuklular, koğuş içerisinde kullandıkları elektriğin faturasını da kendileri ödemektedirler. Hükümlüler-tutuklular ile yapılan görüşmelerde, elektrik faturasını ödeyebilecek maddi olanaklarının olmamasından, koğuştaki çay yapabilmek için su ısıtmaya yaran semaveri bile kullanamadıkları öğrenilmiştir.

Çizelge 40: Hükümlülerin-tutukluların Dışarıdaki Aile Üyelerinden ya da Yakınlarından Maddi Destek Alma Durumu

Hükümlü	Maddi Destek Alma Durumu					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	152	68,5	70	31,5	222	100,0
Tutuklu	55	69,6	24	30,4	79	100,0

Çizelge 40'ta hükümlülerin-tutukluların dışarıdaki aile üyelerinden ya da yakınlarından maddi destek alma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 68,5'i aile üyelerinden ya da yakınlarından maddi destek aldığını ifade ederken, tutukluların % 69,6'sı aile üyelerinden ya da yakınlarından maddi destek aldığını ifade etmiştir.

Hükümlülerin-tutukluların yarısından fazlası dışarıdaki aile üyelerinden ya da yakınlarından maddi destek almaktadır.

Cezaevine girdikten sonra çoğu hükümlü-tutuklu, az da olsa ailelerinin ya da yakınlarının maddi destekleri ile gereksinimlerini karşılayabilmektedir ancak aile üyelerinden birinin cezaevine girmesi geride kalan aile üyelerinin de maddi yoksunluk yaşamasına neden olabilmektedir. Özellikle de ailenin geçimini sağlayan kişi cezaevine girmişse, durum hem dışarıda kalan aile üyeleri hem de cezaevindeki hükümlü-tutuklu açısından içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Isparta Cezaevinde yapılan çalışmada, cezaevine girdikten sonra, hükümlülerin % 39,5'inin kendi ailesi ya da eşinin ailesi tarafından ailelerinin geçiminin sağlandığı, % 10,9'unun eşinin, % 16'sının çocuklarının çalıştığı belirlenmiştir. Hükümlülerin % 6,7'sinin kardeşi aileye maddi destek sağlarken, % 26,9'unun ailesinin akraba, komşu, arkadaş gibi aile dışından gelen yardımlarla ayakta kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Dinler ve İçli, 2009: 12). Bu durumda, hali hazırda ekonomik sıkıntılar yaşayan ailelerin, cezaevinde kalan hükümlü-tutuklu üyelerine maddi destek sağlaması oldukça zor görünmektedir.

Çizelge 41: Hükümlülerin-tutukluların Herhangi Bir Sosyal Yardım Kuruluşundan Ayni/Nakdi Yardım Alma Durumu

Hükümlü	Ayni/Nakdi Yardım Alma					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	13	5,9	209	94,1	222	100,0
Tutuklu	2	2,5	77	97,5	79	100,0

Çizelge 41'de hükümlülerin-tutukluların herhangi bir sosyal yardım kuruluşundan ayni/nakdi yardım alma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 94, 1'i herhangi bir sosyal yardım kuruluşundan ayni/nakdi yardım almadığını ifade ederken, tutukluların % 97, 5'i herhangi bir sosyal yardım kuruluşundan ayni/nakdi yardım almadığını ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların tamamına yakını, herhangi bir sosyal yardım kuruluşundan ayni/nakdi yardım almamaktadır.

Cezaevlerinde ayni ve nakdi yardıma gereksinimi olan hükümlülere-tutuklulara büyük ölçüde il, ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından

yardım sağlanmaktadır. Adalet Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı arasında imzalanan bir protokol ile cezaevinde açık ilköğretim okulu, açık öğretim lisesi ve açık öğretim fakültesinde okuyan hükümlülerin-tutukluların sınav ücretleri, buldukları illerdeki SYDV'ler tarafından karşılanmaktadır. Buna ek olarak hükümlüler-tutuklular, SYDV'lerden kıyafet yardımı ve kendi özel durumları için nakdi yardım da talep edebilmektedir. Cezaevlerinde SYDV'den yardım talebi süreci şu şekilde işlemektedir: Hükümlü-tutuklu ilgili talebine istinaden cezaevi idaresine bir dilekçe yazar, cezaevi idaresi tarafından uygun görülmesi halinde, dilekçe SYDV'ye iletilir ve SYDV tarafından yapılan değerlendirmeler doğrultusunda hükümlüye-tutukluya aynı ya da nakdi yardım sağlanır.

Çizelge 42: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Eşi ile Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği

Eş İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	33	28,4	21	51,2	54	34,4
İyi	41	35,3	10	24,4	51	32,5
Kötü	24	20,7	7	17,1	31	19,7
Çok Kötü	18	15,5	3	7,3	21	13,4
Toplam	116	100,0	41	100,0	157	100,0

Çizelge 42'de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde eşleri ile aralarındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde araştırmaya katılan hükümlülerin % 35, 3'ü eşleri ile aralarındaki ilişkinin "iyi" olduğunu belirtirken, tutukluların % 51, 2'si eşleri ile aralarındaki ilişkinin "çok iyi" olduğunu belirtmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde eşleri ile aralarındaki ilişkiyi çoğunlukla "çok iyi" olarak değerlendirmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi, eşleri ile olan ilişkileri değerlendirildiğinde, hükümlüler ile tutuklular arasında fark bulunmaktadır. Tutuklular, eşleri ile aralarındaki ilişkinin "çok iyi" olduğunu, hükümlülere oranla daha fazla ifade etmiştir. Cezaevinde tutuklu olanların eşleri başta olmak üzere dışarıdaki aile yakınları,

yargılama süreci devam ettiği, tahliye olasılığı olduğu veya yargılama sonrası beraat umudu bulunduğu için cezaevi sürecinde tutuklu eşleri veya yakınları ile daha iyi ilişkiler kurmaktadır. Tutukluluk süresi adalet sisteminden veya yargılama sürecinden kaynaklanan aksaklıklardan dolayı yasal sürenin üzerine çıksa da henüz kesinleşmiş bir cezanın olmaması ilişkilerin sürdürülebilmesi için bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Hükümlülük eşler ve diğer aile üyeleri ile olan ilişkilerde daha yıkıcı etkiye sahiptir. Tahliye ya da beraat umudu kalmayan aile üyeleri, zamanla durumu kabul etmekte, uzun hükümlülük süreleri hükümlüler ile aile üyeleri ile arasında cezaevinin zor koşullarında kısıtlı olanaklarla sürdürülen ilişkilerini bitme noktasına getirmektedir. Mahkûmiyet sonrasında evin geçimini tek başına üstlenen, maddi ve manevi yalnızlık çeken eşler, hükümlü eşe tepki olarak da görüşmeyi reddedebilmektedir. Bununla birlikte, özellikle erkeğin hükümlü-tutuklu olması halinde, kadınların ailelerinin, cezaevinde kalan eşinden boşanması, çocuklarını göstermesini engellemesi, ilişkilerini sonlandırması yönünde baskı uyguladığı bilinmektedir.

Çizelge 43: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Çocukları İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği

Çocukları İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	46	38, 0	23	59, 0	69	43, 1
İyi	49	40, 5	10	25, 6	59	36, 9
Kötü	19	15, 7	5	12, 8	24	15, 0
Çok Kötü	7	5, 8	1	2, 6	8	5, 0
Toplam	121	100, 0	39	100, 0	160	100,0

Çizelge 43'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde çocukları ile aralarındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiğine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 40, 5'i cezaevinde buldukları zaman dili içerisinde çocukları ile aralarındaki ilişkinin "iyi" olduğunu belirtirken, tutukluların % 59'u cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde çocukları ile aralarındaki ilişkinin "çok iyi" olduğunu belirtmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde çocukları ile aralarındaki ilişkiyi çoğunlukla "çok iyi" olarak değerlendirmektedir.

Hükümlü-tutuklu bir ebeveyne sahip olmak çocuklar açısından bir travma sebebidir. Özellikle işledikleri sabit olan suçun türüne göre haklarında kesinleşmiş mahkûmiyetleri bulunan hükümlülerin, diğer aile üyelerine göre çocukları üzerinde daha derin etkileri bulunmaktadır. Ebeveynler, çocukları için rol modelidir. Yüz kızartıcı bir suç işleyen ebeveynin mahkûm olmasından dolayı akran grubunda ve okul çevresinde içerisinde dışlanan çocuk, hükümlü ebeveyni reddederek tepki olarak görüşmeyi kesebilmektedir.

Çizelge 44: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Sürecinde Akrabaları ile Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği

Akrabaları İle Arasındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdiği	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	50	22, 5	28	35, 4	78	25, 9
İyi	92	41, 4	37	46, 8	129	42, 9
Kötü	56	25, 2	9	11, 4	65	21, 6
Çok Kötü	24	10, 8	5	6, 3	29	9, 6
Toplam	222	100, 0	79	100, 0	301	100,0

Çizelge 44'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde akrabaları ile aralarındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiğine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 41, 4'ü cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde akrabaları ile aralarındaki ilişkinin "iyi" olduğunu belirtirken, tutukluların % 46, 8'i cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde akrabaları ile aralarındaki ilişkinin "iyi" olduğunu belirtmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde buldukları zaman dilimi içerisinde akrabaları ile aralarındaki ilişkiyi çoğunlukla "iyi" olarak değerlendirmektedir.

Cezaevine girmeden önceki akrabaları ile aralarındaki ilişkilerini "çok iyi" olarak değerlendiren hükümlülerin-tutukluların, cezaevinde bu ilişkileri "iyi" olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Görüşmeler süresince hükümlüler-tutuklular çoğunlukla, cezaevine girdikten sonra akrabalarının kendilerine olan tutumlarının olumsuz yönde değiştiğini, hükümlü-tutuklu oldukları için kendileri ile görüşmek istemediklerini, arayıp sormadıklarını ve ziyarete çok sık gelmediklerini ifade etmiştir.

Çizelge 45: Hükümlülerin-tutukluların Eşinin/Çocuklarının/Akrabalarının Ziyarete Gelme Durumu

Hükümlü Ziyarete Gelme	Evet		Tutuklu Ziyarete Gelme	Evet	
	S	%		S	%
Eş (90)	68	75, 5	Eş (39)	32	82, 05
Çocuklar (118)	89	75, 4	Çocuklar (38)	35	92, 1
Akrabalar (222)	152	68, 5	Akrabalar (79)	65	82, 3

Çizelge 45'te hükümlülerin-tutukluların eşlerinin, çocuklarının ve akrabalarının ziyarete gelme durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 75, 5'inin eşi, % 75, 4'ünün çocukları ve % 68, 5'inin akrabaları ziyaret gelirken, tutukluların % 82, 5'inin eşi, % 92, 1'inin çocukları ve % 82, 3'ünün akrabaları ziyaret gelmektedir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu eşi, çocukları ve akrabaları tarafından ziyaret edilmektedir.

Hükümlülerin-tutukluların, koşullar elverdikçe eşleri, çocukları, aileleri ve akrabaları tarafından ziyaret edilmesi, ilişkilerin sürekliliği açısından büyük önem arz etmektedir. Aileleri ile görüşme olanağı olmayan hükümlüler-tutuklular, psikolojik olarak olumsuz yönde etkilendiklerini ve kendilerini yalnız hissettiklerini ifade etmektedirler. "Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik" gereğince, hükümlüler-tutuklular, haftada bir kez olacak şekilde, üçü kapalı, biri açık olmak üzere ayda dört kez eşi, annesi, babası, büyükanne ve büyükbabası, çocuğu, torunu, kardeşi, gelini, damadı, kayınbiraderi, baldızı yengesi, eniştesi, görümcesi, kayınvalidesi, kayınpederi, kayınvalidesinin annesi ve babası, kayınpederinin anne ve babası, eşinin başkasından olma çocuğu, büyükanne ve büyük babasının anne ve babaları, torun çocuğu, kardeş çocuğu, eşi, amcası, halası, dayısı, teyzesi ve bunların eşleri ile vasisi ve kayyımıyla görüşebilir. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile hükümlü olanlar ise on beş günde bir kez olmak üzere, biri açık, diğeri kapalı görüş biçiminde, ayda iki kez yalnızca eşi, çocukları, torunları, torunlarının çocukları, annesi, babası, büyükannesi, büyükbabası, büyükannesi ve büyükbabasının anne ve babaları, kardeşleri ve vasisi ile görüşebilir.

Ziyaret saatleri hem hükümlüler-tutuklular hem de aileleri için kimi zaman bir stres kaynağı olabilmektedir. Görüşmeler süresince hükümlüler-tutuklular, kendilerini ziyarete gelen eşlerinin özellikle de kadınların infaz koruma memurları tarafından detaylı bir şekilde aranmasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmiştir. Bununla birlikte, ailelerin maddi olanaklarının yetersizliği ve cezaevinin ailenin ikamet ettiği kentin dışında bir yerde olması, hükümlülerin-tutukluların aileleri ve akrabaları tarafından ziyaret edilmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çizelge 46: Hükümlülerin-tutukluların Eşinin Ziyarete Gelme Sıklığı

Eşin Ziyarete Gelme Sıklığı	Hükümlü (68)		Tutuklu (32)	
	Sayı	%	Sayı	%
Her açık ve kapalı görüşte	28	42, 9	26	81, 8
Yalnızca açık görüşlerde	21	30, 0	4	12, 1
Daha Seyrek	19	27, 1	2	6, 1

Çizelge 46'da hükümlülerin-tutukluların eşlerinin ziyarete gelme sıklığına göre dağılımları yer almaktadır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 42, 9'unun eşi her açık ve kapalı görüşe gelirken, tutukluların % 81, 8'inin eşi her açık ve kapalı görüşe gelmektedir.

Çizelge 47: Hükümlülerin-tutukluların Çocuklarının Ziyarete Gelme Sıklığı

Çocukların Ziyarete Gelme Sıklığı	Hükümlü (89)		Tutuklu (35)	
	Sayı	%	Sayı	%
Her açık ve kapalı görüşte	34	37, 8	23	65, 7
Yalnızca açık görüşlerde	25	28, 9	10	28, 6
Daha Seyrek	30	33, 3	2	5, 7

Çizelge 47'de hükümlülerin-tutukluların çocuklarının ziyarete gelme sıklığına göre dağılımları yer almaktadır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 37, 8'inin çocuğu/çocukları her açık ve kapalı görüşe gelirken, tutukluların % 65, 7'sinin çocuğu/çocukları her açık ve kapalı görüşe gelmektedir.

Çizelge 48: Hükümlülerin-tutukluların Akrabalarının Ziyarete Gelme Sıklığı

Akrabaların Ziyarete Gelme Sıklığı	Hükümlü (152)		Tutuklu (65)	
	Sayı	%	Sayı	%
Her açık ve kapalı görüşte	46	29, 3	39	60, 0
Yalnızca açık görüşlerde	33	21, 0	9	13, 8
Yalnızca kapalı görüşlerde	2	1, 3	2	3, 1
Daha Seyrek	71	48, 4	15	23, 1

Çizelge 48’de hükümlülerin-tutukluların akrabalarının ziyarete gelme sıklığına göre dağılımları yer almaktadır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 48, 4’ünün akrabaları seyrek zaman aralıklarında ziyarete gelirken, tutukluların % 60’ının akrabaları her açık ve kapalı görüşe gelmektedir.

Çizelge 49: Hükümlülerin-tutukluların Eşinin / Çocuklarının / Akrabalarının/ Arkadaşlarının Bir Sosyal Destek Mekanizması Olduğunu Düşünme Durumu

Hükümlü	Evet		Tutuklu	Evet	
	S	%		S	%
Eş (90)	81	90	Eş (39)	31	79, 4
Çocuklar (118)	68	57, 6	Çocuklar (38)	31	81, 5
Akrabalar (222)	110	49, 5	Akrabalar (79)	49	62, 0
Arkadaşlar (222)	82	36, 9	Arkadaşlar (79)	38	48, 1

Çizelge 49’da hükümlülerin-tutukluların eşlerini, çocuklarını, akrabalarını ve arkadaşlarını bir sosyal destek mekanizması olarak düşünmelerine göre dağılımları yer almaktadır. Araştırmaya katılan hükümlülerin % 90’ı eşinin, % 57, 6’sı çocuğunun/çocuklarının, % 49, 5’i akrabalarının, % 36, 9’u ise arkadaşlarının kendileri için bir sosyal destek mekanizması olduğunu; tutukluların % 79, 4’ü eşinin, % 81, 5’i çocuğunun/çocuklarının, % 62’si akrabalarının, % 48, 1’i ise arkadaşlarının kendileri için bir sosyal destek mekanizması olduğunu düşünmektedir.

Kadın hükümlüler ile yapılan bir çalışmada, hükümlülerin yarıya yakını sosyal desteğe gereksinim duyduklarını ifade etmiştir (Akgün, 2012: 64). Eş, çocuklar ve akrabalar, hükümlüler-tutuklular açısından enformel sosyal destek kaynaklarıdır (Duyan, 2001; aktaran: İçağasıoğlu Çoban ve Akgün, 2011: 67). Cezaevinde hükümlüler-tutuklular, başlarına gelen her ne olursa olsun,

aileleri ve yakın çevreleri tarafından anlaşılmaya, maddi ve manevi destek görmeye ve tahliye sonrası yaşamda yeniden kabul görmeye gereksinim duymaktadırlar. Hükümlüler-tutuklular, aileleri ve yakın çevreleri tarafından gösterilmesini bekledikleri sosyal desteğin yetersiz olması haline, cezaevinin olumsuz koşullarından hem fiziksel hem de psikolojik olarak daha fazla etkilenmektedirler (İçağasioğlu Çoban ve Akgün, 2011: 67). Aileler ve yakın çevre tarafından gösterilen sosyal destek, hükümlünün-tutuklunun hala sevildiğini ve değer verildiğini hissetmesine yardımcı olurken, tahliye sonrası yaşam için de bir umut kaynağıdır.

Çizelge 50: Cezaevine Girdikten Sonra Hükümlülerin-tutukluların Eşi/Çocukları/Akrabaları/Arkadaşları ile Aralarındaki İlişkinin Değişmesi Durumu

Hükümlü İlişki Değişimi	Evet		Tutuklu İlişki Değişimi	Evet	
	S	%		S	%
Eş (90)	61	67, 7	Eş (39)	15	38, 4
Çocuklar (118)	55	46, 6	Çocuklar (38)	9	23, 6
Akrabalar (222)	123	55, 4	Akrabalar (79)	33	41, 8
Arkadaşlar (222)	146	65, 8	Arkadaşlar (79)	38	48, 1

Çizelge 50’de cezaevine girdikten sonra hükümlülerin-tutukluların eşi, çocukları, akrabaları ve arkadaşları ile arasındaki ilişkinin değişimine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 67, 7’si eşi, % 46, 6’sı çocukları, % 55, 4’ü akrabaları, % 65, 8’i arkadaşları arasındaki ilişkinin değiştiğini; tutukluların % 38, 4’ü eşi, % 23, 6’sı çocukları, % 41, 8’i akrabaları, % 48, 1’i ise arkadaşları arasındaki ilişkinin değiştiğini ifade etmiştir.

Hükümlülerin-tutukluların eşleri, çocukları, akrabaları ve arkadaşları ile olan ilişkilerini cezaevine girmeden önce nasıl değerlendirdiklerini ifade eden Çizelge 21, 22, 23, 24 ve cezaevinde nasıl değerlendirdiklerini ifade eden Çizelge 42, 43 ve 44 karşılaştırıldığında, eşleri ve çocukları ile olan ilişkilerini hala “çok iyi” olarak değerlendirdikleri, akrabalar ile olan ilişkilerin “çok iyi”den “iyi”ye düştüğü görülmektedir. Mahkûmiyet, başta aile ilişkileri olmak üzere hükümlünün-tutuklunun akrabaları ve arkadaş çevresi ile olan ilişkilerine büyük zararlar vermektedir. Mahkûmiyet sonrasında hükümlüler-tutuklular eşleri ve çocukları

ile olan ilişkilerinin çok fazla değişmediğini buna rağmen akrabaların hükümlü-tutuklu oldukları için kendileri ile görüşmek istemediklerini, iletişim kurmayı kestiklerini ifade etmektedirler. Hükümlüler-tutuklular, suç işlemelerinde arkadaş çevrelerinin etkili olduğunu, çok değer verdikleri arkadaş ilişkilerinin kendilerine zarar verdiğini, cezaevine girdikten sonra çoğu arkadaşlarının kendileri ile iletişimi kestiğini ve tahliye olduktan sonra geçmişte iletişim kurdukları arkadaşları ile yeniden görüşmek istemediklerini ifade etmektedirler.

Çizelge 51: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Birlikte Yaşadığı Koşuş Arkadaşları ile Aralarındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdikleri

Koşuş Arkadaşları İle Arasındaki İlişki	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	84	37, 8	38	48, 1	122	40, 5
İyi	133	59, 9	40	50, 6	173	57, 5
Kötü	2	0, 9	0	0	2	0, 7
Çok Kötü	3	1, 4	1	1, 3	4	1, 3
Toplam	222	100, 0	79	100, 0	301	100,0

Çizelge 51’de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde birlikte yaşadığı koşuş arkadaşları ile aralarındaki ilişki durumuna göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 59, 9’u koşuş arkadaşları ile aralarındaki ilişkinin “iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 50, 6’sı koşuş arkadaşları ile aralarındaki ilişkinin “iyi” olduğunu belirtmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde birlikte yaşadıkları koşuş arkadaşları ile aralarındaki ilişkiyi çoğunlukla “iyi” olarak değerlendirmektedir.

Hükümlüler-tutuklular, koşuş arkadaşları ile aralarındaki ilişkiyi “iyi” olarak değerlendirirler de görüşmeler süresine koşuşta zaman zaman tartışma yaşadıklarını, konuşmadıkları koşuş arkadaşlarının bulunduğunu, bu tartışmaların sebebinin temizlik, banyo sırası, gürültü yapma, yüksek sesle müzik dinleme, yemek paylaşımı vb. günlük yaşam içerisinde koşuşta gerçekleşen olaylar dolayısı ile yaşandığını ifade etmişlerdir. İl (1990: 126-135), kadın hükümlülerin koşuşta, başkasının yatağına oturma, radyonun sesini fazla açma, temizlik sorunları gibi “sudan sebepler” yüzünden haftada bir ya da birkaç kez şiddetli kavgalar yaşandığını, buna rağmen, kadın hükümlülerin yarıya yakınının koşuş arkadaşları ile iletişim halinde olduğunu ve cezaevindeki

sorunlarını koğuş arkadaşları ile paylaşmaya değer gördüğünü tespit etmiştir. Kapalı bir ortamda, belirli kişilerle uzun süre yaşamak, koğuş içerisinde zaman zaman ilişki sorunlarına yol açsa da, koğuş arkadaşları, hükümlülerin-tutukluların cezaevinde iletişim kurabildikleri tek sosyal çevreleridir. Bu açıdan bakıldığında, maddi ve manevi sorunların paylaşıldığı, yeri geldiğinde ailenin yerini tutan koğuş arkadaşlığının cezaevindeki önemi büyüktür.

Çizelge 52: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevi Personeli ile Aralarındaki İlişkiyi Nasıl Değerlendirdikleri

Cezaevi Personeli İle Arasındaki İlişki	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Çok İyi	65	29,3	28	35,4	93	30,9
İyi	129	58,1	40	50,6	169	56,1
Kötü	17	7,7	6	7,6	23	7,6
Çok Kötü	11	5,0	5	6,3	16	5,3
Toplam	222	100,0	79	100,0	301	100,0

Çizelge 52’de hükümlülerin-tutukluların cezaevi personeli (idari personel, sağlık birimi, sosyal servis ve infaz koruma memurları) ile arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendirdiklerine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 58, 1’i cezaevi personeli ile arasındaki ilişkinin “iyi” olduğunu belirtirken, tutukluların % 50, 6’sı cezaevi personeli ile arasındaki ilişkinin “iyi” olduğunu belirtmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevi personeli ile aralarındaki ilişkiyi çoğunlukla “iyi” olarak değerlendirmektedir.

Cezaevi personelleri arasında, hükümlülerin-tutukluların en çok yüz yüze iletişim kurdukları kişiler infaz koruma memurlarıdır. Cezaevi idaresi ile hükümlüler-tutuklular arasında köprü görevi gören infaz koruma memurları, yeri geldiğinde hükümlülerin-tutukluların sorunlarını paylaştığı, maddi ve manevi destek aldığı kimselerdir. Ancak görüşmeler süresince hükümlüler-tutuklular, bazı infaz koruma memurlarının laf getirip götürerek, koğuşdaki arkadaşları ile aralarında sorun çıkmasına sebep olduklarını, bazılarının kendilerine gelen mektupları açıp okuduğunu ve kimi zaman anlayışsız olabildiklerini ifade etmişlerdir. İnfaz koruma memurlarının, cezaevinin olumsuz koşulları ve suçlu kimseler ile sürekli ilişki halinde olunması dolayısı ile mesleki tükenmişlik yaşama olasılığı yüksektir. Cezaevi idaresi tarafından, infaz koruma

memurlarına, suçlu kimselerle nasıl iletişim kurulması gerektiği, öfke kontrolü vb. konular ile ilgili eğitimler verilmeli ve ayrıca mesleğin olumsuz etkilerine karşı psikolojik destek sağlanmalıdır.

Çizelge 53: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Yeni Bir Sağlık Sorunu ile Karşılaşma Durumu

Hükümlü	Cezaevinde Yeni Bir Sağlık Sorunu					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	105	47,3	117	52,7	222	100,0
Tutuklu	18	22,8	61	77,2	79	100,0

Çizelge 53'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman diliminde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 47,3'ü yeni bir sağlık sorunu ile karşılaştığını belirtirken; tutukluların % 22,8'i yeni bir sağlık sorunu karşılaştığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarıya yakını cezaevinde buldukları zaman diliminde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşmıştır.

Hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorununa sahip olma durumuna göre dağılımlarının yer aldığı Çizelge 25'te de görüldüğü üzere, hükümlülerin-tutukluların % 19,6'sı cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorunu olduğunu söylerken bu oranın cezaevine girdikten sonra % 40,9'a yükseldiği görülmektedir. Bu durum, cezaevi yaşantısının hükümlü-tutuklular üzerinde yarattığı olumsuz etkilere ilişkin önemli bir bulgudur. Hükümlüler-tutuklular hareketsizlikten, güneş ışınlarından yeterince faydalanamamaktan, karanlık, rutubetli yeterli oksijen bulunmayan ortamlarda yaşamaktan ve sürekli kapalı yerde kalmaya bağlı olarak fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları yaşadıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca cezaevlerinde psikosomatik hastalıklar da sıklıkla görülmektedir. Hükümlüler-tutuklular, sürekli baş ağrılarından, ülser ve gastrit yakınlarından, boyun, omuz ve sırt ağrılarından bahsetmektedirler.

Çizelge 54: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Karşılaştıkları Yeni Sağlık Sorunları

Yeni Sağlık Sorunu	Hükümlü (105)				Tutuklu (18)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Psikiyatrik Sorunlar	24	22,8	81	77,2	7	38,8	11	61,2
Mide Rahatsızlığı	16	15,2	89	84,8	0	0	18	100,0
Diş Sorunları	10	9,5	95	90,5	3	16,6	15	83,4
Bel Rahatsızlığı	8	7,6	97	92,4	2	11,1	16	88,9
Böbrek Rahatsızlığı	8	7,6	97	92,4	0	0	18	100,0
Astım	6	5,7	99	94,3	1	5,5	17	94,5
Eklemler Rahatsızlıkları	6	5,7	99	94,3	1	5,5	17	94,5
Göz Sorunları	6	5,7	99	94,3	1	5,5	17	94,5
Kalp Rahatsızlığı	5	4,7	100	95,3	1	5,5	17	94,5
Tansiyon	6	5,7	99	94,3	0	0	18	100,0
Cilt Sorunları	4	3,8	101	96,2	1	5,5	17	94,5
Boyun Fıtığı	2	1,9	103	98,1	1	5,5	17	94,5
Hemoroit	3	2,8	102	97,2	0	0	18	100,0
Kulak Sorunları	3	2,8	102	97,2	0	0	18	100,0
Nefes Darlığı	3	2,8	102	97,2	0	0	18	100,0
Prostat	3	2,8	102	97,2	0	0	18	100,0
Strese Bağlı Baş Ağrısı	2	1,9	103	98,1	1	5,5	17	94,5
Apandisit	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Bronşit	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Diyabet	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Göğüs Ağrısı	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Kansızlık	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Kas Rahatsızlıkları	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Kireçleme	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Sindirim Sorunları	1	0,9	104	99,1	1	5,5	17	94,5
Tüberküloz	2	1,9	103	98,1	0	0	18	100,0
Alerji	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Bilek Kırığı	0	0	0	0	1	5,5	17	94,5
Burun Ameliyatı	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Damar Tıkanıklığı	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Epilepsi	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Felç	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Fıtık	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Guatr	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
İştahsızlık	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Kanser	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Parkinson	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Sedef Hastalığı	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Sinüzit	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Uyku Sorunları	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0
Vitaminsizlik	1	0,9	104	99,1	0	0	18	100,0

Çizelge 54'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde karşılaştıkları yeni sağlık sorununa göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, cezaevine girdikten sonra hükümlüler psikiyatrik sorunlar, mide rahatsızlıkları, diş sorunları, bel ve böbrek rahatsızlıkları, astım ve eklem rahatsızlıkları yaşadıklarını ifade ederken,

tutuklular psikiyatrik sorunlar, diş sorunları, bel rahatsızlıkları, ve astım ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Hükümlüler-tutuklular arasında cezaevinde karşılaşılan yeni sağlık sorunları içerisinde psikiyatrik sorunlar ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge 55: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Ortaya Çıkan Sağlık Sorununa Yönelik Yeterli Tedavi ve Destek Görme Durumları

Hükümlü	Yeterli Tedavi ve Destek Görme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	39	37, 1	66	62, 9	222	100, 0
Tutuklu	5	27, 8	13	72, 2	79	100, 0

Çizelge 55'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde yeni ortaya çıkan sağlık sorunlarına yönelik yeterli tedavi ve destek alma durumlarına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 62, 9'u yeterli tedavi ve destek almadığını belirtirken, tutukluların % 72, 2'si, yeterli tedavi ve destek almadığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından fazlası cezaevinde yeni ortaya çıkan sağlık sorunlarına yönelik yeterli tedavi ve destek almadığını düşünmektedir.

Görüşmelerde, tek böbrek ile yaşayan ve dalağı olmayan bir hükümlü, yeterli tedavi görmediğini, sağlık sorunlarının cezaevindeki yaşamını zorlaştırdığını ifade etmiştir. Bel fıtığı rahatsızlığı dolayısı ile sol bacağı felç olan bir hükümlü, eski sağlığına kavuşabilme adına gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerine erişemediğini, tam teşekküllü hastanelerde tedavi olmak istediğini belirtmiştir. Bununla birlikte cezaevinin olumsuz koşulları sonucunda ortaya çıkan tüberküloz, astım, nefes darlığı vb. hastalıkların tedavisi için hükümlülerin-tutukluların içerisinde buldukları cezaevi koşullarından uzaklaştırılması ve kapsamlı sağlık hizmetleri alabilecekleri üniversite ya da dal hastanelerine sevk edilmeleri gerekmektedir.

Çizelge 56: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Psikiyatrik Tedavi Görme Durumu

Hükümlü	Cezaevinde Psikiyatrik Tedavi Görme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	29	13, 1	193	86, 9	222	100, 0
Tutuklu	2	2, 5	77	97, 5	79	100, 0

Çizelge 56'da hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman diliminde psikiyatrik tedavi görme dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 86, 9'u cezaevinde psikiyatrik tedavi görmezken, tutukluların % 97, 5'i cezaevinde psikiyatrik tedavi görmemiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde buldukları zaman diliminde psikiyatrik tedavi görmemiştir.

Çizelge 28'de, hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun (% 80, 1) cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görmediği görülmektedir. Cezaevinde buldukları zaman diliminde de psikiyatrik tedavi görmeyen hükümlü-tutuklu oranlarının yüksek oluşu, hükümlülerin-tutukluların psikiyatrik sorunlarına yeterince ilgi gösterilmediği, gereksinim duydukları psikolojik desteği alamadıkları sonucunu ortaya koymaktadır. Görüşmeler süresince, hükümlüler-tutuklar, psikolojik yardıma gereksinim duyduklarını ifade etmişlerdir. Mahkûmiyet, hükümlü-tutuklu için bir travmadır. Kronik psikiyatrik hastalığı olmasa bile, cezaevinin yaşam koşulları ile birlikte aileden ve toplumsal yaşamdan uzak kalmak, hükümlülerin-tutukluların ruhsal durumlarını etkilemektedir. Cezaevinde psikiyatri alanında deneyimli bir sağlık görevlisinin bulunması, bu tür mahkûmların tespiti ve tedavisi için önemlidir.

Çizelge 57: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Psikiyatrik Tedavi Görme Nedeni

	Hükümlü (29)				Tutuklu (2)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
Psikiyatrik Tedavi Nedeni	S	%	S	%	S	%	S	%
Depresyon	14	48,3	15	51,7	1	50	1	50
Madde Bağımlılığı	2	6,9	27	89,6	1	50	1	50
Öfke Patlaması	3	10,4	26	89,6	0	0	0	0
Anti sosyal Kişilik Bozukluğu	2	6,9	27	93,1	0	0	0	0
Kapalı Yerlerde Kalmaya Bağlı Sorunlar	2	6,9	27	89,6	0	0	0	0
Panik Atak	2	6,9	27	89,6	0	0	0	0
Paranoid Bozukluk	2	6,9	27	89,6	0	0	0	0
Uyku Sorunları	2	6,9	27	89,6	0	0	0	0
Ailevi Sorunlar	1	3,4	28	96,6	0	0	0	0
Kendine Zarar Verme	1	3,4	28	96,6	0	0	0	0
Obsesif Kompulsif Bozukluk	1	3,4	28	96,6	0	0	0	0

Çizelge 57’de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde psikiyatrik tedavi görme nedenine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin cezaevinde psikiyatrik tedavi görme nedenleri arasında depresyon, öfke patlaması, madde bağımlılığı, anti sosyal kişilik bozukluğu, kapalı yerlerde kalmaya bağlı sorunlar ve panik atak ilk sıralarda yer alırken, tutukluların cezaevinde depresyon ve madde bağımlılığı dolayısı ile psikiyatrik tedavi gördüğü görülmektedir. Hükümlülerin-tutukluların cezaevinde psikiyatrik tedavi görme nedenleri arasında depresyon birinci sırada yer almaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü ve Kızılhaç (2005: 1)’a göre; kalabalık, fiziksel ve psikolojik şiddet, yalnızlık, mahremiyet eksikliği, anlamlı etkinliklerin azlığı, sosyal ilişkiler uzak kalma, barınma, iş, ilişki konularında gelecek ile ilgili umutsuzluk ve sağlık hizmetlerinin özellikle de ruh sağlığı hizmetlerinin yetersizliği dolayısı ile hükümlüler-tutuklular ruhsal sağlık sorunları yaşamaktadırlar. Hükümlüler-tutuklular çoğunlukla, düzenli uyku uyuyamamaktan, herhangi bir şey yapmak için isteksiz olduklarından, zaman zaman öfke patlamaları yaşadıklarından şikâyet etmektedirler.

Çizelge 58: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Madde Bağımlılığı Geliştirme Durumu

	Cezaevinde Madde Bağımlılığı Geliştirme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Hükümlü	29	13, 1	193	86, 9	222	100, 0
Tutuklu	6	7, 6	73	92, 4	79	100, 0

Çizelge 58'de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman diliminde yeni bir madde bağımlılığı geliştirme durumlarına göre dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 13, 1'i cezaevinde yeni bir maddeye bağımlılık geliştirirken, tutukluların % 7, 6'sı cezaevinde yeni bir maddeye bağımlılık geliştirmiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde buldukları zaman diliminde yeni bir madde bağımlılığı geliştirmemiştir.

Cezaevine yasadışı herhangi bir uyuşturucu maddenin sokulması ve/veya cezaevinde bulundurulması, bilindiği üzere suçtur ancak görüşme formundaki bu soru ile başka bir bilgi edinilmek istenmiştir. Cezaevine girmeden önce uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olan birçok hükümlü-tutuklu, cezaevinde bu maddeleri bulamadığında içinde buldukları madde yoksunluğunu, kendi yarattıkları çözümler ile gidermeye çalışmaktadırlar. Hem veri toplama sürecinde hükümlü-tutuklular ile yapılan görüşmelerden hem de cezaevi personelinden edinilen bilgilerden, cezaevinde birçok hükümlünün-tutuklunun sağlık sorunlarını gidermek adına aldıkları ilaçları adeta bir uyuşturucu madde olarak kullandıkları bilinmektedir. Birçok hükümlü-tutuklu günlük olarak içmeleri gereken ilaçları biriktirerek toplu olarak içmekte ve böylece uyuşturucu madde etkisi yaratmaya çalışmaktadır.

Çizelge 59: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Bağımlılık Geliştirdikleri Madde Türleri

Bağımlılık Geliştirilen Maddeler	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sigara	9	31, 0	1	16, 7	10	28, 6
İlaç	20	69, 0	5	83, 3	25	71, 4
Toplam	29	100, 0	6	100, 0	35	100,0

Çizelge 59'da hükümlülerin-tutukluların cezaevinde bağımlılık geliştirdikleri maddelere yönelik dağılım yer almaktadır. Buna göre, cezaevinde araştırmaya katılan hükümlülerin yarısından fazlası cezaevinde ilaç, % 31'i sigara kullanmaya başlarken, tutukluların % 83, 3'ü cezaevinde ilaç % 16, 7'si de sigara kullanmaya başlamıştır. Hükümlülerin-tutukluların cezaevinde bağımlılık geliştirdikleri maddeler arasında ilaç birinci sırada yer alırken, sigara ikinci sırada gelmektedir.

Çizelge 58'de de bahsedildiği üzere, ilaç bağımlılığı cezaevinde sık rastlanan önemli bir sağlık sorunudur. Ancak tedavi amacıyla kullanılması gereken ilaçların bağımlılık yaratan bir madde olarak kullanılması, ilaç kötüye kullanımının bir örneğidir. Cezaevinin sağlık birimi ile yapılan görüşmelerde, hem cezaevine haftada bir kere gelen pratisyen hekimlerin hem de hastanelerde hükümlüleri-tutukluları muayene eden uzman doktorların yazmak istemeseler de, hükümlülerin-tutuklular agresif tavırlarından çekindikleri için söz konusu ilaçları yazmak durumunda kaldıkları öğrenilmiştir. Hükümlüler-tutuklular özellikle nöroloji, beyin cerrahi, fizik tedavi ve rehabilitasyon polikliniklerine sevklerini isteyerek kas gevşetici ve sakinleştirici etkisi bulunan ilaçları yazdırmaktadır. Aynı türden ilaçları, cezaevine gelen pratisyen hekimlere de yazdırmak istedikleri, hekimlerin yazmayı reddetmesi durumunda zaman zaman şiddetli tartışmaların yaşandığı bilinmektedir.

Çizelge 60: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Madde Bağımlılığı Tedavisi Görme Durumu

Hükümlü	Madde Bağımlılığı Tedavisi					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	3	10,3	26	89,7	29	100,0
Tutuklu	2	33,3	4	66,7	6	100,0

Çizelge 60'da hükümlülerin-tutukluların cezaevinde madde bağımlılığına yönelik tedavi görme durumuna yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 89,7'si madde bağımlılığına yönelik tedavi görmezken, tutukluların % 66,7'si madde bağımlılığına yönelik tedavi görmemiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde madde bağımlılığına yönelik tedavi görmemektedir.

Cezaevinden önceki yaşamında madde bağımlısı olup da madde bağımlılığı tedavisi görmeyen hükümlüler-tutuklular için cezaevleri, madde bağımlılığına yönelik ıslah ve rehabilitasyon programlarında yararlanabilecekleri önemli bir fırsattır. Cezaevleri, hükümlülere-tutuklulara madde kullanımından uzak, temiz bir çevre sunmalıdır. Mahkûmiyet süresince, hükümlülerin-tutukluların madde kullanımından uzaklaşmaları için madde bağımlılığı tedavisi gerçekleştirilmeli, bunun için ilgili hastanelere ve kliniklere sevkleri yapılmalıdır. Karaman'da madde bağımlılığı tedavisinin gerçekleştirildiği herhangi bir kuruluş ya da Karaman Devlet Hastanesi bünyesinde hizmet veren bir klinik yoktur. Madde bağımlılığı tedavisi için hükümlüler-tutuklular, Adana'ya, mahkûm koğuşu bulunan hastanelere sevk edilmektedir. Çizelgeden anlaşıldığı gibi madde bağımlılığı tedavisi gören hükümlüler-tutuklular yalnızca beş kişidir ve söz konusu beş kişinin Karaman Devlet Hastanesi bünyesinde hizmet veren Sigara Bırakma Polikliniğine başvuruda bulunduğu öğrenilmiştir.

Çizelge 61: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Eğitim Yaşamına Devam Etme Durumu

Hükümlü	Cezaevinde Eğitim Yaşamı					
	Evvel	%	Hayır	%	Toplam	%
	79	35,6	143	64,4	222	100,0
Tutuklu	8	10,1	71	89,9	79	100,0

Çizelge 61’de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde eğitim yaşamlarına devam etme durumlarına yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 64, 4’ü cezaevinde eğitim yaşamına devam etmemişken/etmezken, tutukluların % 89, 9’u cezaevinde eğitim yaşamına devam etmemiştir/etmemektedir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde eğitim yaşamlarına devam etmemiştir/etmemektedir.

Çizelge 62: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Devam Ettiği Eğitim-Öğretim Kurumu

Eğitim-Öğretim Kurumu	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
İlköğretim	20	27,0	3	37,5	23	63,5
Ortaöğretim (Lise ve dengi)	47	63,5	5	62,5	52	28
Lisans	7	9,5	0	0	7	8,5
Toplam	74	100,0	8	100,0	82	100,0

Çizelge 62’de cezaevinde eğitimine devam eden hükümlülerin-tutukluların devam ettikleri eğitim-öğretim kurumuna göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 63, 5’i ortaöğretim (lise ve dengi), düzeyinde eğitim yaşamına devam etmişken/etmekteyken, tutukluların % 62, 5’i ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde eğitim yaşamına devam etmiştir/etmektedir. Çizelge 61’de eğitim yaşamına devam etmiş/eden 79 hükümlü olduğu görülürken, araştırmanın devam ettiği zaman diliminde eğitim yaşamına devam eden hükümlülerin-tutukluların dağılımlarının incelendiği Çizelge 62’de bu rakam 74’e düşmektedir. İki tablo arasında bu beş kişilik fark, araştırmadan önce eğitim yaşamına devam etmiş ancak araştırmanın yapıldığı zaman diliminde herhangi bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmeyen hükümlülere işaret etmektedir. Cezaevinde eğitimine devam eden hükümlüler-

tutuklular arasında, ilköğretim düzeyinde eğitim-öğretim kurumuna devam edenler yoğunluk göstermektedir.

Çizelge 63: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Eğitim-Öğretime Devam Etmeme Nedeni

Eğitime-Öğretime Devam Etmeme Nedeni	Hükümlü (143)		Tutuklu (71)	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gereksinim hissetmemek	88	62	45	63, 4
Maddi olanaksızlık	21	14, 6	5	7, 0
Cezaevinin olumsuz koşulları	9	6, 2	1	1, 4
Sağlık sorunları	5	3, 4	3	4, 4
İlerleyen süreçte devam etme düşüncesi	4	2, 7	4	5, 6
Yaş itibarıyla geç olduğunu düşünmek	7	4, 8	0	0
Eğitime devam edip belirli bir noktada sonlandırmak	0	0	5	7, 0
Tutuklu olmak-Ceza süresinin az olması	2	1, 4	2	2, 8
İdare ile ilgili sorunlar	2	1, 4	1	1, 4
Aile ile ilgili sorunlar	0	0	2	2, 8
Cezaevine uyum sağlama sürecinde olmak	0	0	2	2, 8
Uzun süre cezaevinde kalmayacağını düşünmek	2	1, 4	0	0
Atılmak	0	0	1	1, 4
Hükümlülük süresinin uzun olması	1	0, 7	0	0
Cezaevinde çalışmak	1	0, 7	0	0
Cezaevinde çocuğu ile birlikte olmak	1	0, 7	0	0

Çizelge 63'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde neden eğitim yaşamlarına devam etmediklerine ilişkin dağılımlar yer almaktadır. Araştırmaya katılan hükümlülerin yarıdan fazlası gereksinim hissetmediği için cezaevinde eğitim yaşamına devam etmezken, maddi olanaksızlıklar ve cezaevinin olumsuz koşulları öne çıkan diğer nedenlerdir. Tutukluların cezaevinde eğitim yaşamına devam etmeme nedenleri arasında gereksinim hissetmemek ilk sırada yer alırken, maddi olanaksızlıklar ve eğitim yaşamını bir noktada sonlandırmak bu sırayı takip etmektedir.

Hükümlülerin-tutukluların, cezaevinde eğitim yaşamlarına devam etme konusunda isteksiz oldukları gözlemlenmiştir. Belirli bir yaşa kadar düşük eğitim düzeyine sahip olan hükümlüler-tutuklular, belirli bir yaştan sonra eğitim yaşamına devam etmeyi gereksiz görmektedir. Cezaevinden tahliye olduktan sonra sabıka kaydından dolayı iş bulmakta zorlanacaklarını düşünen hükümlüler-tutuklular, okullar bitirip, diplomalar almanın kendilerine yardımcı olmayacağını ifade etmektedir. Maddi olanakları yetersiz olan hükümlülerin-

tutukluların, eğitim yaşamlarına devam edebilmelerinin tek yolu SYDV tarafından yapılan eğitim yardımlarıdır. Bu yardımlar sayesinde hükümlüler-tutuklular okul harçlarını yatırılabilmektedir. Görüşmeler süresince hükümlüler-tutuklular, SYDV yardımlarının, eğitim masraflarını karşılayabilmelerinde tek kaynak olduğu ve kendileri için ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmuştur.

Çizelge 64: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Açılan Meslek Edindirme ve Beceri Kurslarına Katılma Durumu

Hükümlü	Meslek Edindirme ve Beceri Kurslarına Katılım					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	92	41,4	10	58,6	222	100,0
Tutuklu	7	8,9	72	91,1	79	100,0

Çizelge 64'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde açılan meslek edindirme ve beceri kurslarına katılımlarına yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 58, 6'sı meslek edindirme ve beceri kurslarına katılmazken, tutukluların % 91, 1'i meslek edindirme ve beceri kurslarına katılmamaktadır. Hükümlülerin-tutukluların yarısından fazlası cezaevinde açılan meslek edindirme ve beceri kurslarına katılmamaktadır.

Meslek edindirme ve beceri kursları, hükümlülerin-tutukluların tahliye sonrası yaşamlarına devam edebilmeleri için önemli bir fırsattır. Açılan her meslek edindirme kursuna katılmaya çalıştığını ifade eden hükümlülerden biri, "İnsanın buradaki yaşam biçimi dışı için zemin hazırlıyor" diyerek, katıldığı bu kursların tahliye olduktan sonraki yaşamında kendisine olan yararının önemine değinmiştir. Çoğu hükümlünün-tutuklunun, cezaevine girene kadar bir meslek sahibi olmadığı, düzenli bir işte çalışmadığı bilinmektedir. Cezaevlerinde açılan arıcılık, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, aşçılık, marangozluk, kalorifer tesisatçılığı vb. kurslar, hükümlülerin-tutukluların cezaevinden tahliye olurken bir meslek sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır. Ancak hükümlüler-tutuklular, cezaevinde bu gibi kursların çok sık düzenlenmediğini, düzenlenmesi halinde de genellikle aynı kişilerin seçildiğini ifade etmektedir. Kurslara katılacak hükümlüler-tutuklular seçilirken, koğuştan girerken ve çıkarken sorun çıkarmayacak, kurs ortamında huzursuzluk çıkarmayacak, başka koğuşlarda

hasımları bulunmayan genel itibariyle iyi hal gösteren hükümlüler-tutuklular tercih edilmektedir. Bu durum genellikle aynı hükümlülerin-tutukluların seçilmesi sonucunu ortaya koyabilir. Güvenliğin cezaevinin olmazsa olmazlardan olduğu bilinmekle birlikte hizmetlerin sunumunda eşitlik ilkesi unutulmamalıdır.

Çizelge 65: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde Gerçekleşen Sosyal Etkinliklere Katılım Durumu

Hükümlü	Sosyal Etkinliğe Katılım				Toplam	%
	Evet	%	Hayır	%		
	137	61,7	85	38,3	222	100,0
Tutuklu	41	51,9	38	48,1	79	100,0

Çizelge 65'te hükümlülerin-tutukluların cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere katılma durumlarına ait dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 61,7'si sosyal etkinliklere katılım gösterirken, tutukluların % 51,9'u sosyal etkinliklere katılım göstermektedir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlası cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere katılım göstermektedir.

Hükümlüler-tutuklular, cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklerin, olumsuz düşüncelerden uzaklaşmalarına yardımcı olduğunu, farklı bir yerdeymiş gibi hissetmelerini sağladığını ancak bu gibi etkinliklerin cezaevinde çok az gerçekleştirildiğini ifade etmektedirler. Cezaevlerinde genellikle belirli gün ve haftalarda konferanslar, resmi bayramlarda kutlama programları, şiir dinletileri, zaman zaman tiyatro gösterileri ve müzik dinletileri gerçekleştirilmektedir. Güvenlik önlemleri, sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesinde de etkili olmakta, etkinliklerde yer alan hükümlüler-tutuklular belirli kriterlere göre seçilmekte dolayısı ile bütün hükümlülerin-tutukluların sosyal etkinliklere katılımı sağlanamamaktadır.

Çizelge 66: Hükümlülerin-tutukluların Sosyal Hizmet Kuruluşunda Kalan Yaşlı, Çocuk, Özürlü, Bakıma Muhtaç Aile Bireyi Olması Durumu

Araştırmaya katılan 301 hükümlüden-tutukludan yalnızca yedi hükümlü, sosyal hizmet kuruluşunda kalan aile bireyi olduğunu belirtmiştir. Buna göre,

araştırmaya katılan hükümlülerin üçü çocuğunun/çocuklarının ve biri kardeşinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Sevgi Evlerinde, biri annesinin, bir huzurevinde, biri annesinin ve biri kayınvalidesinin özel yatılı özürlü bakım merkezinde kaldığını belirtmiştir. Çocuğu/çocukları sosyal hizmet kuruluşunda kalan hükümlüler, çocuklarının bakım gereksiniminin kendilerinin hükümlü olma süreci sonrasında geliştiğini belirtirken, diğer hükümlüler sosyal hizmet kuruluşunda kalan aile bireylerinin bakım gereksiniminin kendilerinin cezaevine girmesi ile bir ilgisinin olmadığı ifade etmiştir. Yukarıda bahsi geçen sosyal hizmet kuruluşlarında kalan aile bireyleri ile görüşme olanağına sahip dört hükümlü, ne sıklıkla görüştükleri sorusuna haftada bir ya da iki haftada bir telefon aracılığı ile görüşebildiklerini ifade ederken, üç hükümlü görüşme olanaklarının olmadığını söylemiştir. Ayrıca hükümlülerin ikisi sosyal hizmet kuruluşunda kalan aile bireyleri ile ilişkisinin “çok iyi”, üçü “iyi” ve ikisi “kötü” olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal hizmet kuruluşunda kalan aile bireyi olanların yalnızca hükümlüler arasından olması, hükümlü olmak ile tutuklu olmak arasında aile yaşamı üzerindeki etkileri açısından farklar bulunduğunun bir göstergesidir. Tutukluluk halinde, geleceğe dair bir tahliye umudu olduğundan, bakıma muhtaç aile üyelerinin bakımı, diğer aile üyeleri ve yakın akrabalar tarafından karşılanabilmektedir. Hükümlülük kesinleşmiş ceza ve uzun bir süre eve, ailenin yanına dönememek anlamına geldiğinden, aile üyelerinden bakıma muhtaç olanların, gereksinim duydukları bakımı alabilecekleri ilgili sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Aile, hükümlü olan aile üyelerinin ardından yaşamına devam etmek zorundadır. Çalışma, para kazanma ve evi geçindirme sorumluluğuna sahip aile üyeleri için evde bakıma muhtaç bir kimsenin bakımı artı bir yük demektir. Hükümlüler bakıma muhtaç aile üyeleri için endişe duyduklarını, infaz sürecinden bütün aile üyelerinin etkilendiğini, kendilerine verilen cezayı aslında aile üyelerinin çektiğini düşünmektedirler.

Aile üyelerinden birinin suç işleyerek hükümlü-tutuklu olması, korunmaya ve bakıma muhtaç aile üyeleri ile ilgili bakım sorunlarının ortaya çıkmasına yol

açmaktadır. Ailede, korunma ve bakım gereksinimi olan aile üyelerinin, bakımını sağlayıp gereksinimlerini karşılamalarına yardımcı olabilecek başka bir aile üyesi yoksa bu kişilerin durumlarına uygun sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu durum, korunma ve bakım gereksinimi içerisinde olan aile üyesi açısından olumlu olmakla birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Hükümlüler-tutuklular ile sosyal hizmet kuruluşunda kalan aile üyeleri arasında yeterli ölçüde iletişim sağlanamaması bu sorunlardan bir tanesidir. Bu kapsamda, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumundan sorumlu devlet bakanlığı ve Adalet Bakanlığı işbirliği ile 2002 yılında bir protokol imzalanmıştır ve hükümlülerin-tutukluların, sosyal hizmet kuruluşlarında kalan çocukları ile iletişim kurmalarına yönelik bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Çizelge 67: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde SHU'ya Başvuru Yapma Durumu

Hükümlü	SHU'ya Başvuru Yapma					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	40	18, 0	182	82, 0	222	100, 0
Tutuklu	7	8, 9	72	91, 1	79	100, 0

Çizelge 67'de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde buldukları zaman dilimde SHU'ya herhangi bir konu hakkında başvuruda bulunma durumlarına ait dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 82'si herhangi bir konu hakkında SHU'ya başvuruda bulunmazken, tutukluların % 91, 1'i herhangi bir konu hakkında SHU'ya başvuruda bulunmamıştır. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde buldukları zaman dilimde SHU'ya herhangi bir konu hakkında başvuruda bulunmamıştır.

Araştırmacının 1, 5 yıllık cezaevi görevlendirmesi süresince edindiği gözlemler ve hükümlüler-tutuklular ile yapılan görüşmeler neticesinde, hükümlülerin-tutukluların cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanına hangi sorunları için, ne gibi durumlarda başvuruda bulunmaları gerektiği konusunda bilgi eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Çoğu hükümlü-tutuklu, cezaevinde görevli sosyal hizmet uzmanının, cezaevindeki gereksinimlerinin karşılanmasında ve sorunlarının çözülmesinde kendisine yardımcı olabilecek bir meslek elemanı

olduğunda habersizdir. Bununla birlikte bazı hükümlüler-tutuklular, cezaevi idaresine sosyal hizmet uzmanı ile görüşmek istediklerine dair dilekçe yazdıkları halde görüşemediklerinden ve başvurularına karşılık bir cevap alamadıklarından şikâyet etmektedir. İl (1990: 139) çalışmasında, hükümlü kadınların infaz sürecindeki sorunları infaz koruma memurları ve müdürlerden sonra üçüncü sırada sosyal servis çalışanları ile paylaştığını belirtmiş ve bu duruma sebep olarak sosyal servis çalışanlarının azlığından ve görüşebilmek için izlenen resmi sürecin zorluğundan bahsetmiştir. Cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanının sayıca yetersiz oluşu ve sosyal hizmet uzmanı ile görüşebilmek adına takip edilmesi gereken resmi süreç, hükümlerin-tutukluların sosyal hizmet uzmanına başvuruda bulunma isteklerini azaltan engellerdendir.

Çizelge 68: Hükümlülerin-tutukluların SHU'ya Başvuru Nedeni

Başvuru Nedeni	Hükümlü (40)		Tutuklu (7)	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Aynı ve nakdi yardım sağlama	13	32, 5	2	28, 6
Hükümlü/tutuklu ile psiko-sosyal çalışma	6	15, 0	2	28, 6
Hükümlünün/tutuklunun ailesi ile psiko-sosyal çalışma	7	17, 5	1	14, 3
Yasal konular ile ilgili bilgilendirme	7	17, 5	1	14, 3
Hükümlüler/tutuklular ile grup çalışması	2	5, 0	0	0
Diğer	5	12, 5	1	14, 3

Çizelge 68'de hükümlülerin-tutukluların cezaevinde görev yapan SHU'ya başvuru içeriklerine ait dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin SHU'ya başvuruda bulunma nedenleri arasında aynı ve nakdi yardım talebini sırasıyla aile ile psiko-sosyal çalışma ve yasal konularda bilgilendirme takip etmektedir. Tutukluların SHU'ya başvuruda bulunma nedenleri arasında aynı ve nakdi yardım talebini sırasıyla psiko-sosyal çalışma, aile ile psiko-sosyal çalışma ve yasal konularda bilgilendirme takip etmektedir. Hükümlülerin-tutukluların cezaevinde görev yapan SHU'ya başvuruda bulunma nedenleri arasında aynı ve nakdi yardım sağlama birinci sırada yer almaktadır.

Çizelgeden elde edilen sonuç doğrultusunda, hükümlülerin-tutukluların cezaevinde sosyal hizmet algılarının aynı ve nakdi yardım sağlama düzeyinde olduğu söylenebilir. Cezaevinde sunulan sosyal hizmet uygulamalarının tam

olarak ne olduğunun yeterince anlaşılmadığı ve klinik uygulamaların eksik kaldığı sonucu çıkarılabilir.

Çizelge 69: Hükümlülerin-tutukluların Cezaevinde SHU'nun Yeterli Çalışmalar Yaptığını Düşünme Durumu

Hükümlü	SHU'nun Yeterli Çalışmalar Yaptığını Düşünme					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	46	20,7	176	79,3	222	100,0
Tutuklu	31	39,2	48	60,8	79	100,0

Çizelge 69'da hükümlülerin-tutukluların cezaevinde görev yapan SHU'nun sorunların çözümü, gereksinimlerin karşılanması konusunda yeterli çalışmalar yapma durumuna yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 79,3'ü SHU'nun yeterli olmadığını düşünürken, tutukluların % 60,8'i SHU'nun yeterli olmadığını düşünmektedir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğu cezaevinde görev yapan SHU'nun sorunların çözümü, gereksinimlerin karşılanması konusunda yeterli çalışmalar yapmadığını düşünmektedir.

Görüşmeler süresince hükümlüler-tutuklular, cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanını yeterli bulmadıklarını, kendisi ile iletişim kurmakta zorlandıklarını, sosyal hizmet uzmanının kendilerini yalnızca dinlemesinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Ancak sosyal hizmet uzmanının mesleki uygulamalarının yetersiz kalışında cezaevi koşullarının da etkisinin bulunduğu söylenebilir. Cezaevleri, güvenliğin ön planda tutulduğu, disiplin kuralları ile idare edilen kurumlardır. Dolayısı ile cezaevinde görev yapan bir sosyal hizmet uzmanının mesleki uygulamalar gerçekleştirmesi zaman zaman olanaksız hale gelmektedir. Sosyal hizmet uzmanı ile bireysel görüşme yapmak için görüşme odasına getirilmesi gereken bir hükümlünün-tutuklunun, koğuştan çıkarılması bile büyük bir sorun haline gelebilmektedir. Özellikle ziyaret günlerinde, güvenlik ile ilgili sorun yaşamak istemeyen cezaevi idaresi, bütün infaz koruma memurlarını ziyaret alanında görevlendirmekte ve hükümlülerin-tutukluların diğer bütün işlemleri için koğuşa giriş-çıkışını durdurabilmektedir. Sosyal hizmet uygulamaları, çoğu cezaevi idarecisi ve infaz koruma memuru tarafından

gereksiz ve yalnızca kendilerine iş çıkaran uygulamalar olarak görülmektedir. Bu durum, cezaevinde gerçekleştirilmesi planlanan mesleki uygulamaları engellemekle birlikte, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki tükenmiş yaşamasına yol açmaktadır.

2.5 TAHLİYEYE HAZIRLIK VE TAHLİYE SONRASI GEREKSİNİMLER

Bu bölümde hükümlülerin – tutukluların tahliye olduktan sonra nereye dönmeyi düşündüğü, barınacak yerinin, işinin olma durumu, eğitim yaşamına devam etmek isteyip istemediği, eş, çocuklar, akrabalar, yakın çevre ile ve toplumsal yaşama ilişkin uyum sorunu yaşayıp yaşamayacağı, iş bulmak, kalacak yer bulmak, eğitim olanaklarına erişmek ve aile ile sağlıklı iletişim kurmak için SHU ile görüşmek isteyip istemediğine ilişkin bulgular bulunmaktadır.

Çizelge 70: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Dönmeyi Düşündükleri Yer

Tahliye Sonrası Dönmeyi Düşündükleri Yer	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Kendi evi, ailesinin yanı	112	50, 5	52	65, 8	164	54, 5
Hükümlü-tutuklu olmadan önce yaşadığı yerleşim yeri	54	24, 3	16	20, 3	70	23, 3
Yeni bir yerleşim yeri	8	3, 6	2	2, 5	10	3, 3
Baba evi	4	1, 8	0	0	4	1, 3
Yurtdışı	4	1, 8	0	0	4	1, 3
İş bulup para kazanabileceği bir yer	3	1, 4	0	0	3	1, 0
Kararsız	37	16, 7	9	11, 4	46	15, 3
Toplam	222	100, 0	79	100, 0	301	100,0

Çizelge 70'te hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra dönmeyi düşündükleri yere ilişkin dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin yarısı tahliye olduktan sonra kendi evine, ailesinin yanına, dönmeyi düşündüğünü ifade ederken, tutukluların yarıdan fazlası tahliye olduktan sonra kendi evine, ailesinin yanına dönmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra dönmeyi düşündükleri yerler arasında kendi evleri, ailelerinin yanı birinci sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin suçlu profilini ortaya çıkarmak adına hazırlanan bir projede, hükümlülere tahliye olduktan sonra nereye dönmeyi düşündükleri sorulmuş,

hükümlülerin yarısından fazlası cezaevine girmeden önce bulunduğu çevreye geri döneceğini ifade ederken diğer hükümlüler geçmişte yaşadıkları yerin dışında yeni bir yerleşim yerine gitmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Geçmişte yaşadığı yere dönmeyi düşünen hükümlüler neden olarak ailelerinin, çevrelerinin ve işlerinin orada bulunmasını gösterirken, geri dönmeyi düşünmeyen hükümlüler yeni bir çevre edinmeyi ve özellikle cana karşı suçlardan hükümlü olanlar mağdurun ailesinin ve yakınlarının söz konusu yerleşim yerinde yaşamasını neden olarak göstermiştir (İçli ve diğerleri, 2007: 18, 73). Bu verilere koşut olarak Isparta E Tipi Cezaevinde yapılan bir çalışmada, hükümlülerin % 55, 8'i cezaevinden tahliye olduktan sonra yaşadıkları (suç işledikleri) yere geri dönmeyi isterken, geri kalan kesim dönmek istemediğini ifade etmiştir (Dinler ve İçli, 2009: 12). Bu bilgiler, araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Çizelge 71: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Barınabilecek Bir Yer Varlığı

Hükümlü	Tahliye Sonrası Barınacak Yer					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	190	85,6	32	14,4	222	100,0
Tutuklu	74	93,7	5	6,3	79	100,0

Çizelge 71'de hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra barınabilecekleri bir yerin olmasına yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 85, 6'sı barınabilecekleri bir yerin olduğunu belirtirken, tutukluların % 93, 7'si barınabilecekleri bir yerin olduğunu belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların çoğunluğunun tahliye olduktan sonra barınabilecekleri bir yer vardır.

Çizelge 71'de görüldüğü gibi hükümlüler-tutuklular çoğunlukla tahliye olduktan sonra kendi evlerine, ailelerinin yanına döneceklerini, barınacak yer bulma konusunda sorun yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Ancak cezaevi sürecinde aile bağları kopan, ilişkileri sonlanan ve tahliye olduktan sonra gereksinimlerini karşılayabilecek maddi olanaklara sahip olmayan hükümlüler-tutuklular, barınma gereksinimlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Beş parasız sokakta

kalan eski hükümlülerin-tutukluların yeniden suça yönelmesi kaçınılmazdır. Yurtdışında, cezaevinden tahliye olan hükümlülere-tutuklulara, barınacak bir yer bulma konusunda devlet tarafından belirli bir süre maddi yardım sağlanmaktadır. Ayrıca bazı ülkelerde, tahliye olduktan sonra eski hükümlülerin-tutukluların kalabileceği pansiyon benzeri yerleşim alanları vardır. Ülkemizde bu gibi hizmetlerin varlığından söz edilememektedir.

Çizelge 72: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Bir İşinin Var Olma Durumu

Hükümlü	Tahliye Sonrası İş				Toplam	%
	Evet	%	Hayır	%		
	81	36, 5	141	63, 5	222	100, 0
Tutuklu	46	58, 2	33	41, 8	79	100, 0

Çizelge 72’de hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra yaşamlarına devam edebilmelerini sağlayacak bir işlerinin olması durumuna yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 63, 5’i tahliye olduktan sonra bir işinin olmadığını belirtirken, tutukluların % 41, 8’i tahliye olduktan sonra bir işinin olmadığını belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlasının tahliye olduktan sonra yaşamlarına devam edebilmelerini sağlayacak bir işleri yoktur.

Eski hükümlü-tutuklu olmak, tahliye olduktan sonra iş bulmanın önünde duran büyük bir engeldir ve hükümlüler-tutukluları bunun farkındadır. Hükümlülerden biri, “evsiz, işsiz, parasız cezaevinden çıkacağım, yaşamıma devam edebilmem için önce bir işe gereksinimim var” diyerek, tahliye olduktan sonra yaşayacağı çaresizliği anlatmak istemiştir. Görüşmeler boyunca hükümlülerin-tutukluların çoğu, tahliye olduktan sonra kendine ait bir iş kurmayı hayal ettiğini ifade etmiştir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevi dışındaki iş olanakları ile ilgili bilgi edinmek ve yardımcı kuruluşlar ile bağlantı kurmak istemektedir.

Çizelge 73: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Eğitim Yaşamına Devam Etme Düşüncesi

Hükümlü	Tahliye Sonrası Eğitim Yaşamına Devam					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	97	43, 7	125	56, 3	222	100, 0
Tutuklu	27	34, 2	52	65, 8	79	100, 0

Çizelge 73'te hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etme düşüncelerine ilişkin dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 56, 3'ü tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etmeyi düşünmediğini belirtirken, tutukluların % 65, 8'i tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etmeyi düşünmediğini, belirtmiştir. Hükümlülerin-tutukluların yarısından az fazlası tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etmeyi düşünmemektedir.

Hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etmek yerine, barınma ve iş bulma gibi gereksinimlerini karşılamaya daha fazla önem vermektedir. Cezaevinden tahliye olduktan sonra eğitim yaşamına devam etmek hükümlüler-tutuklular açısından bir öncelik ya da gereksinim değildir.

Çizelge 74: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Eşi/Çocukları/Akrabaları/Yakın Çevresi ile Arasında Yaşanabilecek Uyum Sorunları

Hükümlü	Evet		Tutuklu	Evet	
	S	%		S	%
Eş (90)	44	48, 8	Eş (39)	10	25, 6
Çocuklar (118)	38	32, 2	Çocuklar (38)	7	18, 4
Akrabalar (222)	76	34, 2	Akrabalar (79)	25	31, 6
Yakın Çevre (222)	83	37, 4	Yakın Çevre (79)	29	36, 7

Çizelge 74'te hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra eşi, çocukları, akrabaları ve yakın çevresi ile arasında uyum sorunu yaşanması durumuna yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin-tutukluların % 48, 8'i eşi, % 32, 2'si çocuğu/çocukları, % 34, 2'si akrabaları, % 37, 4'ü ise yakın çevresi ile tahliye sonrasında uyum sorunu yaşayabileceğini düşünürken, tutukluların % 25, 6'sı eşi, % 18, 4'ü çocuğu/çocukları, % 31, 6'sı akrabaları, % 36, 7'si ise yakın çevresi ile tahliye sonrasında uyum sorunu

yaşayabileceğini düşünmektedir. Hükümlüler-tutuklular tahliye olduktan sonra en çok yakın çevreleri ile uyum sorunu yaşayabileceklerini düşünürken, listeyi akrabalar, eşler ve çocuklar takip etmektedir.

Hükümlüler-tutuklular, çoğunlukla tahliye olduktan sonra eşleri ve çocukları ile uyum sorunu yaşamayacaklarını ifade etmektedirler. Cezaevinde kalınan süre boyunca en çok ve en sık iletişim kurulan aile üyelerinin eşler ve çocuklar olması dolayısı ile hükümlülerin-tutukluların, uyum sorunu yaşamayacağını düşündüğü söylenebilir. Daha önceki bölümlerde ifade edildiği gibi, cezaevine girdikten sonra hükümlüler-tutuklular, akrabaları ve yakın çevreleri tarafından dışlandıklarından, hükümlü-tutuklu olmaları dolayısı ile akrabalarının ve yakın çevrelerinin kendileri ile görüşmek istemediklerinden bahsetmiştir. Bu durum tahliye olduktan sonra hükümlülerin-tutukluların akrabaları ile uyum sorunu yaşayabilecekleri düşüncesini güçlendirmektedir. Bununla birlikte suç işlemelerinde arkadaş gruplarının ve yakın çevrelerinin etkisi olduğunu düşünen hükümlüler-tutuklular, tahliye olduktan sonra cezaevine girmeden önceki arkadaş grubu ile tekrar görüşmek istemediklerinden, bu kişiler ile yeniden iletişim kurma halinde uyum sorunları yaşayacaklarını düşünmektedir.

Çizelge 75: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra Toplumsal Yaşama İlişkin Yaşanabilecek Uyum Sorunları

Hükümlü	Tahliye Sonrası Toplumla Uyum Sorunu					
	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
	94	42, 3	128	57, 7	222	100, 0
Tutuklu	29	36, 7	50	63, 3	79	100, 0

Çizelge 75'te hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama geri dönüşle ilgili uyum sorunları yaşayabilme durumlarına yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin % 57, 7'si toplumsal yaşama geri dönüşle ilgili uyum sorunu yaşamayacağını düşünürken, tutukluların % 63, 3'ü toplumsal yaşama geri dönüşle ilgili uyum sorunu yaşamayacağını düşünmektedir. Hükümlülerin-tutukluların yarıdan az fazlası tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama geri dönüşle ilgili uyum sorunu yaşamayacağını düşünmektedir.

Bu soruyu cevaplarken, “İkinci bir şans istiyorum” diyen bir hükümlü, tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama uyum sağlama sürecinde, kendi çabası kadar toplumun desteğine de gereksinim duyduğunu ifade etmek istemiştir. Tahliye olduktan sonra en çok toplumun kendileri hakkındaki önyargılarından çekindiklerinden bahsetmektedirler. Hükümlülerin-tutukluların, toplumsal yaşama uyum sağlama sürecinde zorluk çekmekten çok toplumun kendilerine tepki göstermesinden çekindikleri söylenebilir.

Çizelge 76: Hükümlülerin-tutukluların Tahliye Olduktan Sonra İş Bulmak/Kalacak Yer Bulmak/Eğitim Olanaklarına Erişmek/ Aile İle Sağlıklı İletişim Kurmak İçin SHU ile Görüşme Talebi

	Hükümlü (222)				Tutuklu (79)			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
Görüşme Talebi	S	%	S	%	S	%	S	%
İş Bulmak	133	59, 9	89	40, 1	33	41, 8	46	58, 2
Kalacak Yer	46	20, 7	176	79, 3	11	13, 9	68	86, 1
Eğitim	76	34, 2	146	65, 8	20	25, 3	59	74, 7
Aile ile İletişim	89	40, 1	133	59, 9	36	45, 6	43	54, 4

Çizelge 76’da hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra iş bulmak, kalacak yer bulmak, eğitim olanaklarına erişmek ve aile ile sağlıklı iletişim kurmak gibi konularda SHU ile görüşme taleplerine yönelik dağılımlar yer almaktadır. Buna göre, araştırmaya katılan hükümlülerin yarısından çoğu iş bulmak için SHU ile görüşmek isterken, tutukluların yarıya yakını aile ile sağlıklı iletişim kurmak için SHU ile görüşmek istemektedir.

Araştırmaya katılan hükümlülere-tutuklulara, görüşme formunun daha önceki bölümlerinde, cezaevinde tahliye olduktan sonra yaşamlarına devam etmelerini sağlayacak bir işlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Hükümlülerin-tutukluların % 42, 2’si tahliye olduktan sonra bir işinin olduğunu ifade etmiştir ancak yukarıdaki çizelgede hükümlülerin-tutukluların % 55, 1’inin tahliye olduktan sonra iş bulabilmek adına kurumda görev yapan SHU ile görüşmek istediği görülmektedir. Alandaki çalışmalara bakıldığında, hükümlülerin-tutukluların tahliye olduktan sonra en büyük endişelerinden birinin yaşamlarına devam edebilmelerini sağlayacak bir iş bulabilmek olduğu görülmektedir. 4857 Sayılı İş Kanununun 30. maddesi uyarınca, 50 veya daha fazla işçi çalıştıran

işverenlerin, işyerlerinde Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlarda eski hükümlüyü, meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırması gerekmektedir ancak bu standardın ne ölçüde karşılandığı ve ne kadar hükümlünün ilgili işyerlerinde istihdam edildiği konusunda bir netlik bulunmamaktadır. Aynı zamanda tahliye olduktan sonra hükümlülerin-tutukluların toplum tarafından etiketlenmesi ve işverenler tarafından kendilerine önyargılı davranılması gibi etmenler iş bulmalarını zorlaştırmaktadır. Bu veriler ışığında, tahliye olduktan sonra hükümlülerin-tutukluların bir iş bulabilmek ve para kazanabilmek adına kaygılandıkları ve en çok bu konu ile ilgili yardıma gereksinim duydukları sonucu çıkarılabilir. Aynı şekilde daha önceki bölümlerde tahliye olduktan sonra hükümlülerin-tutukluların % 32, 5'i eşi, % 27, 6'sı çocukları ve % 33, 6'sı akrabaları ile arasında uyum sorunu yaşanmayacağını ifade ederken, yukarıdaki çizelgede hükümlülerin-tutukluların % 41, 5'inin tahliye olduktan sonra ailesi ile sağlık iletişim kurabilmek adına SHU'dan yardım almak istediğini ifade ettiği görülmektedir. Aile yaşamına geri dönme ve uyum sağlama sürecinde de hükümlülerin-tutukluların yardıma gereksinim duyduğu söylenebilir.

BÖLÜM IV

3 SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile hükümlülere-tutuklulara ait genel bulgular, cezaevine girmeden önceki yaşam deneyimlerine ait bulgular ile birlikte kuruma girişteki, cezaevi sürecindeki, tahliye hazırlık ve tahliye sonrası gereksinimlerine ilişkin bulgular da saptanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde, benzer konularda yapılacak çalışmalara kaynak teşkil etmesi ve olanak sağlaması amacıyla yapılan bu araştırmadan elde edilen sonuçlara ve suçluluk alanında gerçekleştiren sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde önerilere yer verilmiştir.

3.1 SONUÇLAR

3.1.1 Hükümlülere Ait Sonuçlar

3.1.1.1 Hükümlülerin Sosyo-demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan mahkûmların % 73, 8'i hükümlüdür. Hükümlülerin yaş ortalaması 34, 1486'dır, % 96, 4'ü erkektir, % 52, 7'si il merkezinde doğmuştur, % 36, 5'i ilkokul veya ortaokul düzeyinde öğrenim görmüştür ve % 39, 6'sı evlidir. Hükümlülerin % 94, 2'si ilk evliliğini resmi nikâh ile yapmıştır bununla birlikte evli hükümlüler en az bir en fazla dokuz çocuk sahibidir. Hükümlülerin % 24, 8'i serbest meslek sahibidir. Hükümlülerin, hükümlülük sürelerinin ortalaması 54, 8108 ay, toplam ceza sürelerinin ortalaması 228, 1486 ay ve kalan ceza sürelerinin ortalaması 101, 1486'dır. Hükümlülerin % 34, 2'si adam öldürme suçu dolayısı ile hüküm giyerken, yarısı suçu tek başına işlemiş ve % 54,1'i ile birlikte aynı suçtan başka kimseler de yargılanmıştır/yargılanmaktadır. Hükümlülerin % 27'sinin ailesinde ya da yakın çevresinde suça yönelen kimse bulunmaktadır ve suça yönelmiş bu kimseler çoğunlukla ikinci derece (dede, babaanne, anneanne, kardeş, torun) akrabalarıdır.

3.1.1.2 Hükümlülerin Cezaevine Girmeden Önceki Yaşam Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Hükümlülerin % 27,5'inin cezaevine girmeden önce bir işi yoktur, işi olmayan hükümlülerin işsizlik sürelerinin ortalaması 98, 8070 aydır. Hükümlülerin, cezaevine girmeden önce sahip oldukları aylık gelirin ortalaması 1512, 1518 TL'dir, % 57, 7'sinin cezaevine girmeden önce sosyal güvencesi yoktur. Hükümlülerin % 49, 3'ünün cezaevine girmeden önce eşi, % 47, 3'ünün akrabaları ile aralarındaki ilişki iyi, % 58, 7'sinin çocukları, % 47, 2'sinin iş arkadaşları ile aralarındaki ilişki çok iyidir; ayrıca % 83, 8'i cezaevine girmeden önce "sosyal bir insan" olduğunu düşünmektedir. Hükümlülerin % 23'ünün cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorunu bulunmaktadır, cezaevine girmeden önce kronik sağlık sorunu bulunanlar, çoğunlukla psikiyatrik sorunlara sahiptir. Hükümlülerin % 19, 8'i cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görmüştür ve cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görenlerin çoğunlukla depresyon nedeniyle psikiyatrik tedavi gördüğü belirlenmiştir. Hükümlülerin % 79, 7'si sigara bağımlısıdır. Yüzde 94, 6'sı cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmezken, cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam eden hükümlülerin % 58, 3'ünün ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde bir kuruma devam ettiği tespit edilmiştir. Hükümlülerin % 47, 7'si daha önce bir suç şüphesi ile gözaltına alınmıştır.

3.1.1.3 Hükümlülerin Kuruma Girişteki Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Hükümlülerin % 45, 5'i cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığını bilmezken, % 73'ü cezaevinde görev yapan bir SHU'nun ne iş yaptığı hakkında bilgi sahibi değildir. Hükümlülerin % 40,1'i cezaevine ilk girdiğinde kurumda görev yapan SHU ile çoğunlukla kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması dolayısı görüşmüştür. Hükümlülerin % 93, 2'si cezaevine ilk girişlerinde aileleri ile iletişim kurmak ve ailelerini bilgilendirmek adına SHU'dan yardım almamıştır.

3.1.1.4 Hükümlülerin Cezaevindeki Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Hükümlülerin % 58, 6'sı cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya yetecek maddi olanağa sahip değildir, % 68,5'i dışarıdaki aile üyelerinden ya da

yakınlarından maddi destek alırken, % 94, 1'i ise sosyal yardım kuruluşlarından ayni/nakdi yardım almamaktadır. Hükümlülerin % 35, 3'ünün cezaevinde buldukları zaman diliminde eşi, % 40, 5'inin çocukları, % 41, 4'ünün ise akrabaları ile aralarındaki ilişki iyidir. Hükümlülerin % 75, 5'inin eşi, % 75, 4'ünün çocukları ve % 68, 5'inin akrabaları cezaevine kendisini ziyarete gelirken, % 42, 9'unun eşi, % 37, 8'inin çocukları her açık ve kapalı görüşe, % 48, 4'ünün akrabaları ise daha seyrek zaman dilimlerinde görüşe gelmektedir. Bununla birlikte % 90'ına göre eşi, % 57, 6'sına göre çocukları, % 49, 5'ine göre akrabaları ve % 36, 9'una göre arkadaşları kendileri için bir sosyal destek mekanizmasıdır ayrıca % 67, 7'sinin eşi, % 46, 6'sının çocukları, % 55, 4'ünün akrabaları ve % 65, 8'sinin arkadaşları ile arasındaki ilişki değişmiştir. Hükümlülerin % 59, 9'unun cezaevinde birlikte yaşadıkları koğuş arkadaşları, % 58, 1'inin ise cezaevi personeli ile arasındaki ilişki iyidir. Hükümlülerin % 47, 3'ü cezaevinde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşmıştır, cezaevinde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşanlar çoğunlukla psikiyatrik sorunlar yaşamışlardır. Hükümlülerin % 62, 9'u cezaevinde ortaya çıkan sağlık sorunlarına yönelik yeterli tedavi ve destek görmediklerini düşünmektedir. Hükümlülerin % 13, 1'i cezaevinde psikiyatrik tedavi görmüştür, cezaevinde psikiyatrik tedavi gördüğünü ifade edenlerin çoğunluğu depresyon dolayısı ile psikiyatrik tedavi görmüştür. Hükümlülerin % 13, 1'i cezaevinde yeni bir maddeye bağımlılık geliştirmiş, cezaevinde madde bağımlılığı geliştirenlerin çoğunluğunun ilaç bağımlısı olduğu belirlenmiştir. Hükümlülerin % 89, 7'si cezaevinde madde bağımlılığına yönelik tedavi görmemiştir. Hükümlülerin % 35, 6'sı cezaevinde eğitim yaşamına devam etmiştir, cezaevinde eğitim yaşamına devam edenlerin çoğunluğunun ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde eğitim gördüğü belirlenmiştir. Cezaevinde eğitim yaşamına devam etmeyenler çoğunlukla böyle bir gereksinim hissetmediklerini belirtmiştir. Hükümlülerin % 58, 6'sı cezaevinde açılan meslek edindirme ve beceri kurslarına katılmazken, % 61, 7'si ise cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere katılım göstermiştir. Hükümlülerin yalnızca 7'sinin sosyal hizmet kuruluşunda kalan yaşlı, çocuk, özürlü veya bakıma muhtaç aile bireyi bulunmaktadır. Hükümlülerin % 18'i cezaevinde herhangi bir konu hakkında SHU'ya başvuruda bulunmuş, SHU'ya başvuruda

bulunanların çoğunlukla aynı/nakdi yardım talep ettikleri tespit edilmiştir. Hükümlülerin % 79, 3'ü cezaevinde görev yapan SHU'nun yeterli düzeyde çalışmalar yapmadığını düşünmektedir.

3.1.1.5 Hükümlülerin Tahliyeye Hazırlık ve Tahliye Sonrası Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Hükümlülerin % 50, 5'i tahliye olduktan sonra kendi evine, ailesinin yana dönmeyi düşünmektedir. Yüzde 85, 6'sı tahliye olduktan sonra barınabilecek bir yere sahiptir. Yüzde 63, 5'inin bir işi yoktur ve % 56, 3'ü eğitim yaşamına devam etmeyi düşünmemektedir. Hükümlülerin % 48, 8'i tahliye olduktan sonra eşi, % 32, 2'si çocukları, % 34, 2'si akrabaları, % 37, 4'ü yakın çevresi ile uyum sorunu yaşayacağını düşünürken % 42, 3'ü toplumsal yaşama ilişkin uyum sorunu yaşayacağını düşünmektedir. Hükümlülerin % 59,9'u tahliye olduktan sonra iş bulmak, % 20, 7'si kalacak yer bulmak, % 34, 2'si eğitim olanaklarına erişmek ve % 40, 1'i ailesi ile sağlıklı iletişim kurmak için SHU ile görüşmek istemektedir.

3.1.2 Tutuklulara Ait Sonuçlar

3.1.2.1 Tutukluların Sosyo- demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan mahkûmların % 26, 2'si tutukludur. Tutukluların yaş ortalaması 28, 8101'dir, % 94, 9'u erkektir, % 77, 2'si il merkezinde doğmuştur, % 44, 3'ü ilköğretim düzeyinde öğrenim görmüştür ve % 45, 6'sı evlidir. Tutukluların % 89, 1'i ilk evliliğini resmi nikâh ile yapmıştır bununla birlikte evli tutuklular en az 1 en fazla 5 çocuk sahibidir. Tutukluların % 22, 6'sı serbest meslek sahibidir. Tutukluların, tutukluluk sürelerinin ortalaması 11, 0633 aydır. Tutukluların % 24, 1'i adam öldürme suçu dolayısı ile tutuklanırken, yarından az fazlası suçu tek başına işlememiş ve % 67,1'i ile birlikte aynı suçtan başka kimseler de yargılanmıştır/yargılanmaktadır. Tutukluların % 39, 2'sinin ailesinde ya da yakın çevresinde suça yönelen kimse bulunmaktadır ve suça yönelmiş bu kimseler çoğunlukla ikinci derece (dede, babaanne, aneanne, kardeş, torun) akrabalarıdır.

3.1.2.2 Tutukluların Cezaevine Girmeden Önceki Yaşam Deneyimlerine İlişkin Sonuçlar

Tutukluların % 16, 5'inin cezaevine girmeden önce bir işi yoktur, işi olmayan tutukluların işsizlik sürelerinin ortalaması 84, 3750 aydır. Tutukluların, cezaevine girmeden önce sahip oldukları aylık gelirin ortalaması 1254, 2714 TL'dir, % 36, 7'sinin cezaevine girmeden önce sosyal güvencesi yoktur. Tutukluların % 74, 4'ünün cezaevine girmeden önce eşi, % 82,1'inin çocukları, % 62'sinin akrabaları, % 65, 2'sinin iş arkadaşları ile aralarındaki ilişki çok iyidir; ayrıca % 81'i cezaevine girmeden önce "sosyal bir insan" olduğunu düşünmektedir. Tutukluların % 10, 1'inin cezaevine girmeden önce kronik bir sağlık sorunu bulunmaktadır, cezaevine girmeden önce kronik sağlık sorunu bulunanlar, çoğunlukla psikiyatrik sorunlara sahiptir. Tutukluların % 20, 3'ü cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görmüştür ve cezaevine girmeden önce psikiyatrik tedavi görenlerin çoğunlukla depresyon nedeniyle psikiyatrik tedavi gördüğü belirlenmiştir. Tutukluların % 72, 2'si sigara bağımlısıdır. Yüzde 91, 1'i cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam etmezken, cezaevine girmeden önce bir eğitim-öğretim kurumuna devam eden tutukluların % 85, 7'sinin ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde bir kuruma devam ettiği tespit edilmiştir. Tutukluların % 39, 2'si daha önce bir suç şüphesi ile ifade vermiştir.

3.1.2.3 Tutukluların Kuruma Girişteki Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Tutukluların % 51, 9'u cezaevinde bir SHU'nun görev yaptığını bilmezken, % 89, 9'u cezaevinde görev yapan bir SHU'nun ne iş yaptığı hakkında bilgi sahibi değildir. Tutukluların % 55, 7'si cezaevine ilk girdiğinde kurumda görev yapan SHU ile çoğunlukla kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması dolayısı görüşmüştür. Tutukluların % 91, 1'i cezaevine ilk girişlerinde aileleri ile iletişim kurmak ve ailelerini bilgilendirmek adına SHU'dan yardım almamıştır.

3.1.2.4 Tutukluların Cezaevindeki Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Tutukluların % 58, 2'si cezaevinde gereksinimlerini karşılamaya yetecek maddi olanağa sahip değildir, % 69,6'sı dışarıdaki aile üyelerinden ya da yakınlarından

maddi destek alırken, % 97, 5'i ise sosyal yardım kuruluşlarından aynı/nakdi yardım almamaktadır. Tutukluların % 51, 2'sinin cezaevinde buldukları zaman diliminde eşi, % 59'unun çocukları ile aralarındaki ilişki çok iyi iken, % 46, 8'inin akrabaları ile aralarındaki ilişki iyidir. Tutukluların % 82, 05'inin eşi, % 92, 1'inin çocukları ve % 82, 3'ünün akrabaları cezaevine kendisini ziyarete gelirken, % 81, 8'inin eşi, % 65, 7'sinin çocukları, % 60'ının akrabaları her açık ve kapalı görüşe gelmektedir. Bununla birlikte % 79, 4'üne göre eşi, % 81, 5'ine göre çocukları, % 62'sine göre akrabaları ve % 48, 1'ine göre arkadaşları kendileri için bir sosyal destek mekanizmasıdır ayrıca % 38, 4'ünün eşi, % 23, 6'sının çocukları, % 41, 8'inin akrabaları ve % 48, 1'inin arkadaşları ile arasındaki ilişki değişmiştir. Tutukluların % 50, 6'sının cezaevinde birlikte yaşadıkları koğuş arkadaşları, % 50, 6'sının ise cezaevi personeli ile arasındaki ilişki iyidir. Tutukluların % 22, 8'i cezaevinde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşmıştır, cezaevinde yeni bir sağlık sorunu ile karşılaşanlar çoğunlukla psikiyatrik sorunlar yaşamışlardır. Tutukluların % 72, 2'si cezaevinde ortaya çıkan sağlık sorunlarına yönelik yeterli tedavi ve destek görmediklerini düşünmektedir. Tutukluların % 2, 5'i cezaevinde psikiyatrik tedavi görmüştür, cezaevinde psikiyatrik tedavi gördüğünü ifade edenler depresyon ve madde bağımlılığı dolayısı ile psikiyatrik tedavi görmüştür. Tutukluların % 7, 6'sı cezaevinde yeni bir maddeye bağımlılık geliştirmiş, cezaevinde madde bağımlılığı geliştirenlerin çoğunluğunun ilaç bağımlısı olduğu belirlenmiştir. Tutukluların % 66, 7'si cezaevinde madde bağımlılığına yönelik tedavi görmemiştir. Tutukluların % 10, 1'i cezaevinde eğitim yaşamına devam etmiştir, cezaevinde eğitim yaşamına devam edenlerin çoğunluğunun ortaöğretim (lise ve dengi) düzeyinde eğitim gördüğü belirlenmiştir. Cezaevinde eğitim yaşamına devam etmeyenler çoğunlukla böyle bir gereksinim hissetmediklerini belirtmiştir. Tutukluların % 91, 1'i cezaevinde açılan meslek edindirme ve beceri kurslarına katılmazken, % 51, 9'u ise cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere katılım göstermiştir. Tutukluların sosyal hizmet kuruluşunda kalan yaşlı, çocuk, özürlü veya bakıma muhtaç aile bireyi bulunmamaktadır. Tutukluların % 8, 9'u cezaevinde herhangi bir konu hakkında SHU'ya başvuruda bulunmuş, SHU'ya başvuruda bulunanların çoğunlukla aynı/nakdi yardım ve psiko-sosyal çalışma

talep ettikleri tespit edilmiştir. Tutukluların % 60, 8'i cezaevinde görev yapan SHU'nun yeterli düzeyde çalışmalar yapmadığını düşünmektedir.

3.1.2.5 Tutukluların Tahliye Hazırlık ve Tahliye Sonrası Gereksinimlerine İlişkin Sonuçlar

Tutukluların % 65, 8'i tahliye olduktan sonra kendi evine, ailesinin yana dönmeyi düşünmektedir. Yüzde 93, 7'si tahliye olduktan sonra barınabilecek bir yere sahiptir. Yüzde 41, 8'inin bir işi yoktur ve % 65, 8'i eğitim yaşamına devam etmeyi düşünmemektedir. Tutukluların % 25, 6'sı tahliye olduktan sonra eşi, % 18, 4'ü çocukları, % 31, 6'sı akrabaları, % 36, 7'si yakın çevresi ile uyum sorunu yaşayacağını düşünürken, % 36, 7'si toplumsal yaşama ilişkin uyum sorunu yaşayacağını düşünmektedir. Tutukluların % 41, 8'i tahliye olduktan sonra iş bulmak, % 13, 9'u kalacak yer bulmak, % 25, 3'ü eğitim olanaklarına erişmek ve % 45, 6'sı ailesi ile sağlıklı iletişim kurmak için SHU ile görüşmek istemektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bir değerlendirme yapılacak olursa, suç içerikli davranışların, ağırlıklı olarak erkekler tarafından, genç-orta yetişkinlik çağlarında sergilendiği ve düşük eğitim düzeyi ile yakından ilişkili olduğu buna bağlı olarak suça yönelen bireylerin belirli bir düzeyde eğitim görmeyi gerektirmeyecek mesleklere sahip olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, suça yönelen bireylerin ailelerinde veya yakın çevrelerinde suç işlemiş kimselerin olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, suçun öğrenilen bir davranış olduğu görüşünü desteklemektedir.

Cezaevine girmeden önce çoğu hükümlü-tutuklu açlık ve yoksulluk sınırına yakın yaşam koşullarına sahiptir. Bu sonuç, suçun düşük gelir düzeyi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Hükümlülerin-tutukluların, genellikle, cezaevine girmeden önce fiziksel ya da psikiyatrik bir sağlık sorununu bulduğu veya madde bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında, hükümlülerin-tutukluların cezaevine girmeden önce çoğunlukla olumsuz yaşam koşullarına sahip olduğu sonucu çıkarılabilir. Cezaevine girmeden önce, çoğu hükümlü-tutuklu, adli bir sürece dâhil olmuştur dolayısı ile hükümlülerin-tutukluların,

cezaevine girmelerine neden olan suçtan önce de suçluluk ile tanışmış olduğu ifade edilebilir.

Cezaevinde hükümlüler-tutuklular, ihtiyaçlarını karşılayabilecek nakdi yardıma, eşlerinin, çocuklarının ve yakın çevrelerinin sosyal desteğine, cezaevinden önceki yaşamlarında sahip oldukları ve cezaevinde ortaya çıkan fiziksel ve psikiyatrik sağlık sorunlarına yönelik tedavi edici sağlık hizmetlerine ve cezaevinde sonraki yaşamlarında bir meslek sahibi olmalarını sağlayacak mesleki eğitim etkinliklerine sıklıkla gereksinim duyulmaktadır. Tahliye sonrası yaşamda bir iş bulmak, hükümlülerin-tutukluların öncelikli gereksinimleri olmuştur. Hükümlülerin-tutukluların, ailelerine ve toplumsal yaşama uyum sağlayabilmeleri için desteğe ve yaşamlarına devam edebilmek için maddi ve manevi yardıma gereksinimleri vardır. Bu gereksinimlerin karşılanması, hükümlülerin-tutukluların hem cezaevindeki hem de tahliye olduktan sonraki yaşamlarının niteliğinin artırılması açısından önemlidir.

Hükümlülük, tutukluluğa göre bireylerin yaşamlarında, aile ve yakın çevreleri ile olan ilişkilerinde daha yıkıcı etkilere sahiptir. Hükümlüler-tutuklular, cezaevine girdikten sonra, eşleri, çocukları, akrabaları ve özellikle de arkadaşları ile ilişkilerinin olumsuz yönde değiştiğini ifade etmiştir ancak hükümlüler bu değişiklikleri tutuklulara göre daha yoğun yaşamaktadırlar. Hükümlü bireyin uzun süre cezaevinde kalacak olması ve buna bağlı olarak hem hükümlünün hem de aile üyelerinin umutsuzluğa kapılması aile ilişkilerine yıkıcı etkiler bırakmaktadır. Bununla birlikte hükümlülük beraberinde, geride kalan ve bakıma muhtaç olan aile üyelerinin bakım sorununu da ortaya çıkarmaktadır.

Araştırma sonuçları, sosyal hizmet mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanının ne iş yaptığının, hükümlüler-tutuklular tarafından çoğunlukla doğru olarak bilinmediğini göstermektedir. Cezaevlerinde, sosyal hizmet uygulamalarının ihtiyacı karşılayacak sayıda istihdam edilememesinin ve mevzuata dayanan belirli bir standart çerçevesinde gerçekleştirilememesinin, bu sonuca yol açtığı söylenebilir. Cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanı, hükümlüler-tutuklular tarafından mesleki açıdan yeterli görülmemektedir. Cezaevi koşullarının ve cezaevi idaresinin sosyal hizmet mesleğine yönelik önyargılı

bakış açısının, sosyal hizmet uzmanının mesleki uygulamalarını gerçekleştirmesinde engelleyici bir unsur olduğu düşünülmektedir.

3.2 ÖNERİLER

Hükümlülerin-tutukluların cezaevine ilk girdiklerinde, içerisinde buldukları korku ve panik halini yatıştırmaya ve cezaevine uyum sağlamalarına yönelik programlar geliştirilmelidir.

Hükümlülerin-tutukluların, ayni/nakdi yardım sağlayan sosyal yardım kuruluşlarından faydalanabilmeleri adına bağlantılar kurulmalı, hükümlüler-tutuklular sosyal kaynaklar ile buluşturulmalıdır. Cezaevinde hükümlülerin-tutukluların para kazanıp gereksinimlerini karşılayabilecekler olanaklar ve çalışma alanları yaratılmalıdır.

Hükümlülerin-tutukluların aileleri ile olan ilişkilerine önem verilmeli, aile bağlarının sürdürülebilirliği açısından ziyaret günlerinin üzerinde önemle durulmalıdır. Hükümlüler-tutuklular, ailelerinin ikamet ettiği kent sınırlarında ya da en yakın kentte bulunan cezaevlerine yerleştirilmelidir.

Cezaevinde sunulan sağlık hizmetleri konu ile ilgi mevzuata uygun şekilde sunulmalı, sağlık hizmeti sunumundaki yetersizliklerin giderilmesi sağlanmalıdır. Hükümlülerin-tutukluların, ilacı kötüye kullanımını engellemek adına önlemler alınmalıdır. Psikiyatrik sağlık sorunu olan hükümlülerin-tutukluların tespitine ve tedavisine önem verilmelidir.

Eğitimin önemli bir rehabilitasyon aracı olduğu göz önüne alınarak, cezaevinde kalan hükümlülerin-tutukluların eğitim-öğretim yaşamlarına devam edebilmesi amacıyla, hükümlüler-tutuklular eğitim-öğretim etkinliklerine özendirilmelidir. Açık öğretim yolu ile eğitim-öğretim yaşamlarına devam eden ve maddi olanakları yetersiz olan hükümlülerin-tutukluların eğitim masraflarının sosyal yardım kuruluşları tarafından karşılanması sağlanmalıdır.

Cezaevlerinde meslek edindirme ve beceri kursları düzenlenmeli, çeşitli meslek gruplarından meslek elemanlarının cezaevinde meslek edindirme kursları

verebilmesi sağlanmalıdır. Cezaevinde açılan kurslara hükümlü-tutuklu seçiminde adil olunmalı, her hükümlü-tutukluya eşit fırsatlar sunulmalıdır.

Hükümlüleri-tutukluları cezaevi ortamından uzaklaştıracak, sosyalleştirecek ve kültürel gelişimlerine katkı sağlayacak sosyal etkinlikler gerçekleştirilmeli ve söz konusu etkinliklere tüm hükümlülerin-tutukluların katılımı sağlanmalıdır.

Devlet tarafından, tahliye olduktan sonra barınma gereksinimini karşılayabilecek maddi olanaklara sahip olmayan hükümlülerin-tutukluların belirli bir süre barınma giderlerini veya kiralarını karşılayabilmelerine yetecek miktarda nakdi yardım sağlanmalıdır. Barınma olanakları olamayan hükümlülerin-tutukluların, tahliye olduktan sonra belirli bir süre kalabilecekleri pansiyon türünde yerleşkeler kurulmalıdır.

Tahliye olduktan sonra, eski hükümlülerin-tutukluların iş yaşamında istihdamına yönelik çalışmalar yapılmalı ve yasal tedbirler alınmalıdır. İşverenlerin, eski hükümlülerin çalıştırılma zorunluluğuna yönelik 4857 sayılı İş Kanununun ilgili maddelerine titizlikle uymaları sağlanmalı ve gerektiğinde cezai yaptırımlar uygulanmalıdır.

Hükümlülerin-tutukluların aile üyeleri tahliye sürecine hazırlanmalı, cezaevinden tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama uyum sağlamalarına yardımcı olacak programlar ve sosyal hizmet uygulamaları düzenlenmelidir. Tahliye sonrası hükümlünün-tutuklunun takibine önem verilmelidir. Toplum üyelerinin, hükümlülere-tutuklulara yönelik etiketleyici bakış açılarını ortadan kaldırmaya ve önyargılı düşüncelerini kırmaya yönelik bilinçlendirici nitelikte eğitim çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Cezaevlerine SHU'ların atanmasına önem verilmeli, boş kadrolara ve gereksinim duyulan kurumlara meslek elemanları istihdam edilmelidir. Hâlihazırda ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen uygulamaları içeren mevzuat, cezaevlerinde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamalarını ifade etmekte yetersiz kalmaktadır. Cezaevlerindeki sosyal hizmet uygulamalarının belirli bir standart çerçevesinde sunulmasına yardımcı olacak bir yönergenin hazırlanması amacıyla Adalet Bakanlığı bünyesinde

alışmalar gerçekleştirilmeli, cezaevlerinde görev yapmakta olan SHU'ların görev tanımları netleştirilmeli böylelikle cezaevlerinde gerçekleştirilmesi planlanan sosyal hizmet uygulamalarına yasal bir dayanak hazırlanmalıdır.

Cezaevi idarecileri ve cezaevi personeli tarafından, SHU'lara mesleki uygulamalarını gerçekleştirebilmeleri adına fırsat tanınmalı, sosyal hizmet mesleğinin cezaevlerinde etkinleştirilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Action for Prisoners' Families. (2003). Young People's Projects: Exploring the Needs of Young People with a Prisoner in the Family. London: APF.
- Ada, Ş., Peker, A. (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi: Sakarya İli Örneği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (1), 425 – 438.
- Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü. (2009). Yetişkin İyileştirme Şubesi Taslak Çalışmaları.
- Adler, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S. (1991). Criminology. New York: McGraw - Hill Inc.
- Akcan, A., Bıkım, E., Engin Akcan, F., Samancı, Y. A. Balcıoğlu, İ. (2000). İstanbul'da Suç Zanlısı Kadınlarda Cezaevi Öncesi Alkol Ve Madde Kullanma Sıklığı ve Özellikleri. Bağımlılık Dergisi, 1 (1), 9-13.
- Akgün, N. (1987) Adli Psikiyatri. Ankara: Taş Kitapçılık Yayıncılık.
- Akgün, R. (2012). Kadın Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı Cezaevi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alexander, F., Healy, W. (1935). Roots of Crime: Psychoanalytic Studies. New York: Alfred A. Knopf.
- Anderson, S., Cairns, C. (2011). The Social Care Needs of Short-Sentence Prisoners. Erişim: 07 Haziran 2013, <http://www.revolving-doors.org.uk>
- Andrews, D., Feit, M. D., Everett, K. (2011). Substance Abuse Treatment in United States Prisons: A Social Work Perspective. Journal of Human Behavior in the Social Environment, 21 (7), 744 – 751.

- Attar, H. (1994). Eğitim ve Çocuk Suçluluğu. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Aytaç, M., Aytaç, S., Bayram, N. (Mayıs 2007). Suç Türlerini Etkileyen Faktörlerin İstatistiksel Analizi. Erişim: 19 Aralık 2012, <http://web.inonu.edu.tr/~eisemp8/bildiri-pdf/aytac-aytac-bayram.pdf8>.
- BANDURA, A. (1986). Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory. NJ: Englewood Cliffs.
- Barker, R. L., Branson, D. M. (2000). Forensic Social Work: Legal Aspects of Professional Practice. New York: The Haworth Press.
- Beccaria, C. (2004) Suçlar ve Cezalar Hakkında (S. Selçuk, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi. (1764).
- Bilchik, S. (2007). Mentoring: A Promising Intervention for Children of Prisoners. Erişim: 07 Haziran 2013, http://www.mentoring.org/downloads/mentoring_391.pdf
- Blaauw, E., Roesch, R., Kerkhof, A. (2000). Mental Disorders in European Prison Systems. International Journal of Law and Psychiatry, 23 (5-6), 649-663.
- Bland, R. C., Newman, S. C., Dyck, R. J., Orn, H. (1990). Prevalence of Psychiatric Disorders and Suicide Attempts in a Prison Population. Canadian Journal of Psychiatry, 35, 407-413.
- Bohm, R. M. (1997). A Primer on Crime and Delinquency. Belmont, California: Wadsworth Pub.
- Borzycki, M. (2005). Interventions for Prisoners Returning to the Community. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2013: <http://www.aic.gov.au/documents/F/6/E/%7BF6E2B190-2C21-4C7D-B45F2C7D6FA3DE45%7D2005-03-prisoners.pdf>

- Brooke, D., Taylor, C., Gunn, J., Maden, A. (1998). Substance Misusers Remanded to Prison, a Treatment Opportunity?. *Addiction*, 93 (12), 1851-1856
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. *Felsefe ve Toplum Bilimlerinde Diyaloglar*, 2(4), 1-15.
- Cankurtaran Öntaş, Ö., Baykara Acar, Y. (2005). Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Olgusu. S. Uluğtekin, D. Kucur, E. Kırımsoy, Y. Çavdar, N. Yemiş (Haz.). *Gözetim Mekanizması Destek Hizmetleri: Ankara İli Pilot Projesi, Gözetim Görevlileri Eğitim Programı* (s. 93-109). Ankara: Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı Ankara Şubesi Yayınları.
- Carlen, P. (1985). *Criminal Women: Autobiographical Accounts*. Polity Press in Association with Basil Blackwell Feminist Perspectives Series.
- Carlson, B. E., Cervera, N. J. (1991). Incarceration, Coping and Support. *Social Work*, 36 (4), 279 – 285.
- Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük. (1967). T. C. Resmi Gazete, 12662, 01 Ağustos 1967.
- Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük. (2006). T. C. Resmi Gazete, 26131, 06 Nisan 2006.
- Charkoudian, L., Cosgrove, B. L., Ferrel, D. P., Flower, S. M. (2012). The Role of Family and Pro – Social Relationships in Reducing Recidivism. *Corrections Today*, 74 (4), 94 – 97.
- Conklin, J. E. (1989). *Criminology*. New York: Macmillan.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çakmak, D., Karalı, A., Akvardar, Y., Aral, J., Aytaçlar, S., Türkcan, A. (1996). Son Beş Yıl İçinde AMATEM'e Yatan Bağımlıların Özellikleri (Yayınlanmamış Rapor).
- Çelik, H. (2008). A Sociological Analysis of Women Criminals in the Denizli Open Prison. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çolak, H., Altun, U. (2006). Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili ile Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler. Erişim Tarihi: 12 Temmuz 2013:
http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/25.htm
- Davies, M. (2002). Companion to Social Work. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Demirbaş, T. (2012). Kriminoloji (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği. (2013). Resmi Gazete, 28578, 05 Mart.
- Devine, J. A., Sheley, J. F., Smith, M. D. (1988). Macroeconomic and Social Control Policy Influences on Crime Rate Changes: 1984-1985. *American Sociological Review*, 53 (3), 407-420.
- Dinler, V., İçli, T. (2009). Suç ve Yoksulluk Etkiselliği: Isparta Cezaevi Örneği. U. Kerman ve diğerleri (Ed.). *Uluslararası Davraz Kongresi: Küresel Diyalog: 24-27 Eylül 2009* (s. 2469 – 2486). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Dolu, O. (2009). Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11(4), 89-120.

- Dolu, O. (2012). Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji (4. bs.). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dolu, O., Sözer, M. A., Başbüyük, O., Karakuş, Ö., Geleri, A., Uludağ. Ş. (2012). Kriminoloji. Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2736.
- Dönmezer, S. (1984). Kriminoloji. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dönmezer, S., Erman, S. (1994). Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku. İstanbul: Beta Basım ve Yayım Dağıtım A.Ş.
- Durcan, G. (2008). From the Inside: Experiences of Prison Mental Health Care. London: Sainsbury Centre for Mental Health.
- Duyan, V. (2001). Sosyal Desteğin Tanımı, Kaynakları, İşlevsel Boyutları, Yararları. Sağlık ve Toplum Dergisi, 18, 11.
- Duyan, V., Özgür Sayar, Ö., Özbulut, M. (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak: Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Deneği Yayın No: 11.
- Engin, M. (2012). Suçu Önleyici Tedbirler Bağlamında Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma ve Eski Hükümlülerin İstihdamı. Çalışma İlişkileri Dergisi, 3 (2), 24-35.
- Erbay, E., Tuncay, T. (2010). İnsan Hakları Eğitimi: Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 1 (3), 147-162.
- Erol N, Kılıç C, Ulusoy M ve ark. (1998). Türkiye Ruh Sağlığı Profili Raporu. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Everitt, G., McKeown, S. (2007). Housing and Related Support for Short-Sentenced Prisoners, Good Practice Report – Time to Change. London: Shelter.

- Gabel, K., Johnston, D. (1995). *Children of Incarcerated Parents*. New York: Lexington Books.
- Gibelman, M. (1995). *What Social Workers Do* (2. bs.). USA: National Association of Social Workers/NASW Press.
- Gökçearsan Çiftçi, E. (2008). *Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo – Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Göppinger, H. (1980). *Kriminologie* (4. bs.). München: Beck.
- Görgülü, T. (2009). *Tutuklu ve Hükümlü Erkek Bireylerin Depresyon Düzeyleri, Boyun Eğici Davranışları ve İntihar Olasılıklarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Grounds, A., Jamieson, R. (2003). No Sense of an Ending Researching the Experience of Imprisonment and Release Among Republican Ex – Prisoners. *Theoretical Criminology*, 7 (3), 347 – 362.
- Hairstone, C. F. (1991). Family Ties During Imprisonment: Important to Whom and for What ?. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 18 (1), 87 – 104.
- Hairstone, C. F., Lockett, P. W. (1987). Parents in Prison: New Directions for Social Services. *Social Work*, 1987, March/April, 162 – 164.
- Hancı, H. (2002). Çocuk ve Ergen Suçluluğu. *Adli Tıp ve Adli Bilimler*, 11, 237-263.
- Harris, F., Hek, G., Condon, L. (2006). Health Needs of Prisoners in England and Wales: The Implications for Prison Health care of Gender, Age and Ethnicity. *Health and Social Care in the Community*, 15 (1), 56 – 66.

- Henry, S., Milovanovic, D. (1996) *Constitutive Criminology Beyond Postmodernism*. London: Sage Publications.
- Hentig Hans v., *Das Verbrechen*, Bd. I, *Der kriminelle Mensch, im Kraeftespiel von Zeit und Raum*, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1961; Bd. II, *Der Delinquent im Griff der Umweltkraefte*, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962; Bd. III, *im Getriebe des Delikts*, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1963.
- Hermann, H. H, McGroyy, P., Mills, J., Singh, B. (1991). *Hidden Severe Psychiatric Morbidity İn Sentenced Prisoners: An Australian Study*. *American Journal of Psychiatry*, 148, 236- 239.
- Hirschi, T. (2009). *Causes of Delinquency (9.bs.)*. Berkeley: University of California Press.
- Hirschi, T., Gottfredson, M. (1983). *Age and the Explanation of Crime*. *The American Journal of Sociology*, 89 (3), 552-584.
- Housing Research. (1996). *The Housing Needs of Ex-Prisoners*. Erişim: 06 Haziran 2013, <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/h178.pdf>
- Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik. (2005). T. C. Resmi Gazete, 25848, 17 Haziran 2005.
- Hunter, R. D., Dantzker, M. L. (2005). *Crime and Criminality: Causes and Consequences*. New York: Criminal Justice Press.
- İçağasıoğlu Çoban, A., Akgün, R. (2011). *Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Kadın Hükümlülerin Psikososyal Durumlarının Saptanması ve Sosyal Desteklerinin Belirlenmesi*. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (2), 63-78.
- İçli, T. (1993). *Türkiye’de Suçlular: Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri (3. bs.)*. Ankara: AKM Yayını.
- İçli, T. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- İçli, T., Arslan, Z., Başpınar, T., Bahtiyar, M., Dinler, V., Altay, A. (Eylül 2007). Türkiye'nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal Ve Ekonomik Özellikleri (Proje No: 105KO14). Erişim: 29 Aralık 2012, http://veyseldinler.com/YuklenenDosyalar/Yayinlar/uvt_101123.pdf
- İçli, T., Öğün, A. (1988). Sosyal Değişme Sürecinde Kadın Suçluluğu. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 5 (2), 17-32.
- İl, S. (1990). Türkiye'deki Kadın Suçluların Genel Özellikleri ve İnfaz Sürecindeki Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İl, S. (2003). Adli Sosyal Hizmet. Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi, 4 (2), 141-146.
- İlbars, Z. (2008). Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, 48 (22), Erişim: 09 Şubat 2013, Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, DOI: 10.1501 / 0000000002.
- İzmir Kalkınma Ajansı. (Mart 2012). Sayılarla Türkiye – İzmir: Şubat – 2012. Erişim: 19 Aralık 2012, http://izka.org.tr/files/planlama/5_bolgesel_istatistikler/SayilarlaTurkiyeizmir_Subat.pdf
- Jacoby, J. E., Brenda, K. P. (1997). The Benefits of Social Support for Mentally Ill Offenders: Prison – to – Community Transitions. Behavioral Sciences and the Law, 15 (4), 483 – 501.
- Jemelka, R., Trupin, E. W., Chilles, J. A. (1989). The Mentally Ill in Prisons: A Review. Hospital Community Psychiatry, 40, 481-491.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı. (2010). 2010 Türkiye Uyuşturucu Raporu. Erişim: 22 Aralık 2012, http://www.kom.gov.tr/Tr/Dosyalar/ulusal_rapor_tr.pdf

- Kaiser, G. (1993). *Kriminologie* (9. bs.). Heidelberg: Müller.
- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25 (2), Erişim: 29 Aralık 2012, Ankara Üniversitesi Dergiler Veritabanı, DOI: 10. 1501 / Egifak_0000000593.
- Karakaş Doğan, F. (2012). Kuzey Kıbrıs (KKTC) Merkezi Cezaevi Üzerinde Yapılan Alan Çalışmasında Elde Edilen Verilerinin Suçla Mücadele Bağlamında Analizi. Erişim: 19 Aralık 2012, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-100-1183.pdf
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (16. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, K. (1996). *Genç İşsizliği: Ekonomik, Toplumsal ve Ruhsal Sonuçları*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 2.
- Kaya, N., Güler, Ö., Çilli, A. S. (2004). Konya Kapalı Cezaevi'ndeki Mahkûmlarda Psikiyatrik Bozuklukların Yaygınlığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 85-91.
- Kızılçelik, S., Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. İzmir: Saray Kitabevleri.
- Kızmaz, Z. (2003). Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 279-304.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (2), 149-174.
- Kızmaz, Z. (2010). Cezaevine Girme Sıklığına Göre Suçlular: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (4), 571-607.

- Klein, S., Bahr, S. (1996). An Evaluation of a Family – Centered Cognitive Skills Program for Prison Inmates. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 40, 334 – 346.
- Koçak, O., Altun, S. (2010). Ceza İnfaz Kurumundaki Mesleki Eğitim Faaliyetlerinin Hükümlü İstihdamına Katkıları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 1 (1), 95-117.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kürzinger, J. (1996). *Kriminologie* (2. bs.). Stuttgart: Boorberg.
- Lee, J. A. B. (2001). *The Empowerment Approach to Social Work Practice: Building the Beloved Community* (2. ed.). Columbia University Press: New York.
- Lewis, S., Vennard, J., Maguire, M., Raynor, P., Vanstone, M., Raybould, S., Rix, A. (2003). *The Resettlement of Short – Term Prisoners: An Evaluation of Seven Pathfinders*. London: Home Office.
- Light, R. (1989). *Prisoners' Families: Keeping in Touch*. Bristol: Bristol Centre for Criminal Justice.
- Lilly, J. R., Cullen, F. T., Ball, R. A., (2002). *Criminological Theory: Crime and Consequences*. Oaks, CA: Sage Publications.
- Loucks, N. (2004). *Prison Without Bars: Needs, Support and Good Practice for Work with Prisoners' Families*. Dundee: Tayside Criminal Justice Partnership; Edinburgh: Families Outside.
- Luther, J. B., Reichert, E. S., Holloway, E. D., Roth, A. M., Aalsma, M. C. (2011). An Exploration of Community Reentry Needs and Services for Prisoners: A Focus on Care to Limit Return to High – Risk Behavior. *AIDS Patient Care and STDs*, 25 (8), 475 – 481.

- Lynch, J. P., Sabol, W. J. (2011). Prisoner Reentry in Perspective. Erişim Tarihi: 06 Haziran 2013, http://www.urban.org/uploadedPDF/410213_reentry.pdf
- Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kurallar. (1955). Birlemiş Milletler, 13 Mayıs 1977.
- Maner, F., Kayatekin, Z. E., Abay, E., Saygılı, S., şener. A. İ. (1991). Psikiyatrik Hastalıklar ve Su. Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 4 (1), 6-13.
- Mannheim, H. (1974). Vergleichende Kriminologie. Stuttgart: Enke.
- Marshall, G. (1994). Concise Dictionary of Sociology. Oxford: Oxford University Press.
- Marshall, T., Simpson, S., Stevens, A. (2000). Health Care in Prison: A Health Care Need Assessment. Birmingham: University of Birmingham.
- Maschi, T., Bradley, C., Ward, K. (2009). Forensic Social Work: Psychosocial and Legal Issues in Diverse Practice Settings. New York: Springer Publishing Company.
- McEvoy, K., O'Mahoney, D., Horner, C., Lyner, O. (1999). The Home Front: Families of Politically Motivated Prisoners in Northern Ireland. British Journal of Criminology, 39 (2), 175 – 197.
- McNeill, F., Batchelor, S., Burnett, R., Knox, J. (2005). 21st Century Social Work: Reducing Re-Offending: Key Practice Skills. Edinburg: Scottish Executive.
- Menokan, E. (1996). Sivas ve Kocaeli Çevrelerinde Kadın Suçlular Üzerine Etnometodolojik Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mevlana Kalkınma Ajansı. (Ağustos 2011), İstatistiklerle Karaman. Erişim: 19 Aralık 2012, <http://planlama.mevka.org.tr/dosya/istatistiklerle-Karaman.pdf>

- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim: 2011-2012. Erişim: 17 Aralık 2012, <http://sgb.meb.gov.tr/www/milli-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-2011-2012/icerik/68>
- Moller, L., Stöver, H., Jürgens, R., Gatherer, A., Nikogosian, H. (2007). Health in Prison: A WHO Guide to the Essentials in Prison Health. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Nelson, M., Deess, P., Allen, C. (1999). The First Month Out: Post - Incarceration Experiences in New York City. Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2013, <http://www.vera.org/pubs/first-month-out-post-incarceration-experiences-new-yorkcity>
- Netherland, W. (1971). Corrections Systems. Encyclopedia of Social Work. USA: National Association of Social Workers (NASW) Inc.
- Niriella, J. S. (2010). Effective Prison Rehabilitation System: Special Reference to Sri Lanka. U. S – China Law Review, 7 (3), 15 – 29.
- Öncü, F., Sercan, M., Ger, C., Bilici, R., Ural, C., Uygur, N. (2007). Sosyoekonomik Etmenlerin ve Sosyodemografik Özelliklerin Psikotik Olguların Suç İşleminde Etkisi. Türk Psikiyatri Dergisi, 18 (1), 4-12.
- Pavis, R. (2002). Preparing Federal Prison Inmates for Employment After Release: An Innovation At the Federal Bureau of Prisons. Journal of Correctional Education, 53 (4), 146 – 149.
- Pfue, H. (1970). The Deviance Process. New York: D. Van Nostrand Company.
- Phillips, K. (1985). Into the Poverty Trap. Nursing Mirror, 160 (10), 18.
- Quinney, R. (2006). The Life Inside: Abolishing the Prison. Contemporary Justice Review, 9 (3), 269 – 275.

- Raine, A., Lui, J. H. (1998). Biological Predispositions to Violence and their implications for Biosocial Treatment and Prevention. *Psychology, Crime and Law*, 4 (2), 107-125.
- Reid, T. S. (1981). *Crime and Criminology*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Reid, T. S. (1982). *Crime and Criminology*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Ripley, P. (1993). Prison Education Role in Challenging Offending Behavior. Mendip Paper MP 047 (ED 379405).
- Roberts, A. R., Springer, D. W. (2007). *Social Work in Juvenile and Criminal Justice Settings*. Illinois: Charles C. Thomas Publisher Ltd.
- Ronald, Y. (2011). Social Work Intervention with Prisoners: The Case of Varhad in Maharashtra. *Rajagiri Journal of Social Development*, 3 (1 & 2), 99 – 108.
- Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü (2006). Türkiye Hastalık Yükü Çalışması. Erişim: 22 Aralık 2012, http://ekutuphane.sagem.gov.tr/kitaplar/turkiye_hastalik_yuku_calismasi.pdf
- Sağlık Bakanlığı. (2011). Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı: 2011-2023. Erişim: 19 Aralık 2012, <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-13933/ulusal-ruh-sagligi-eylem-plan.html>
- Saygılı, S., Aliustaoğlu, F. S. (2009). Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi*, 23 (1), 24-29.
- Schmallager, F. (2002). *Criminology Today an Integrative Introduction*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Schneider, H. J. (1987). *Kriminologie*. Berlin: Walter de Gruyter.

- Schwind, H. D. (1998). *Kriminologie: Eine praxisorientiert Einführung mit Beispielen* (9. bs.). Heidelberg: Hüthig Jehle Rehm.
- Sevim, Y., Soyaslan, Y. (2009). Hırsızlık Suçu Faillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri: Elâzığ Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 11 (3), 23-41.
- Sezgin, İ., Altun, A., Akçamete, G., Karataş, K., Taşpınar, M., Sanalan, V. A., Anıl, D., Avcı, M. S., Onat, E. (2013). *Mesleki Becerilerin Geliştirilmesi Projesi (MESGEP), Özel Politika Gerektiren Kişilerin Eğitim İhtiyaçları Analizi Araştırma Raporu*. Ankara: Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Shanahan, R., Villalobos Agudelo, S. (2012). *The Family and Recidivism*. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2013, <http://www.vera.org/files/the-family-and-recidivism.pdf>
- Shoemaker, D. J. (1990). *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior* (2. bs.). New York: Oxford University Press.
- Siegel, L. J. (1989). *Criminology*. St Paul: West Publishing Company.
- Siegel, L. J., (1988). *Criminology*. St Paul: West Publishing Company.
- Siegel, L. J., Senna, J. J. (1981). *Juvenile Delinquency*. New York: West Publication Company.
- Singer, M. I., Bussey, J., Song, L. Y., Lunghofer, L. (1995). The Psychosocial Issues of Women Serving Time in Jail. *Social Work*, 40 (1), 103-113
- Social Exclusion Unit. (2002). *Reducing Re - Offending by Ex – Prisoners*. London: Office of the Deputy Prime Minister.
- Sokullu Akıncı, F. (1993). Çocuk Kriminolojisinde Aile Faktörü. *Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu: 26-28 Ekim 1992* (s. 127-133). İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını.

- Sokullu Akıncı, F. (1994). Kriminoloji Ders Notları. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Stewart, D. (2008). The Problems and Needs of Newly Sentenced Prisoners: Results From a National Survey. Erişim: 07 Haziran 2013, <http://217.35.77.12/CB/england/research/pdfs/2008/research-problems-needs-prisoners.pdf>.
- Stewart, T. (2003). Is daddy in here because he had a gun?, Action for Prisoners' Families News, Autumn 2003, 15 – 17.
- Sultan, F. E., Long, G. T., Kiefer, S. A. (1986). The Application of Psychodidactic Support Groups to Facilitate Female Offender's Adjustment to Prison. *Psychoteraphy*, 23 (3), 469 – 471.
- Swanson, J. W., Holzer, C. E., Ganju, V. K. (1990). Violence and Psychiatric Disorder in the Community: Evidence from the Epidemiologic Catchment Area Surveys. *Hospital Community Psychiatry*, 41, 761-770.
- Tosun, Ö. (1967). Suç Hukuku Dersleri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Travis, J., Waul, M., Solomon, A. (2001). From Prison to Home: The Impact of Incarceration and Reentry on Children, Families and Low- Income Communities. A Background Paper for the U. S. Department of Health and Human Services "From Prison to Home" Project.
- Tuncay, T., Erbay, E. (2006). Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet, Güçlendirmeyle Retorikten Pratiğe. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (1), 53 – 69.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri: 2010. Erişim: 22 Aralık 2012, <http://www.tuik.gov.tr>
- Ulaş, H. (2008). Batı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye'de Psikiyatrik Hizmetler. *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni*, 11 (2), 2-12.

- United Nations Office on Drugs and Crime. (2007). Module for Prison Intervention: South Asia. New Delhi: UNODC Regional Office for South Asia.
- Vacca., J. S. (2004). Educated Prisoners Are Less Likely to Return to Prison. *The Journal of Correctional Education*, 55 (4), 297 – 305.
- Visher, C., Debus-Sherrill, S., Yahner, J. (2008). Employment After Prison: A Longitudinal Study for Releases in Three States. Erişim: 06 Haziran 2013, <http://www.urban.org/publications/411778.html>
- Vold, G. G B., Bernard, T. J., Snipes, J.B. (2002). *Theoretical Criminology* (5. bs.). New York: Oxford Press.
- Vorobev, A. M., Arkadevich, V. (1991). O Nekotorykh Prichhinakh Retsidivnoy Prestupnosti. *Sotsiologicheskie Issledovaniya*, 18 (5), 92 – 94.
- World Health Organization (2005) *Mental Health Atlas: 2005*. Erişim: 11 Mart 2012, http://www.who.int/mental_health/evidence/atlas/global_results.pdf
- World Health Organization and International Committee of the Red Cross. (2005). *Mental Health and Prisons: Information Sheet*. Erişim: 6 Temmuz 2013, http://www.who.int/mental_health/policy/mh_in_prison.pdf
- Wormer, K., Boes, M. (1998). *Social Work, Corrections and the Strengths Approach*. Erişim Tarihi: 06 Haziran 2013, <http://www.uni.edu/vanworme/canada.html>
- Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve Suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yayak, A. (2009). *Türkiye Cezaevlerindeki İslah - Rehabilitasyon Çalışmalarının Diğer Ülkelerin Uygulamalarıyla Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul
- Yumru, M., Savaş, H. A., Tutkun, H., Herken, H., Karasu, M., Dülger, E. (2005). *Gaziantep Üniversitesi'nde Adli Psikiyatrik Açıldan İncelenmiş Olan*

Olguların Değerlendirilmesi: Yüksek Oranda Alkol-Madde Kullanımı. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 6 (1), 30-35.

Zakowski, S., Sandra, G., Casey, H., Nancy, K., Kimberly, K. L. (2003). Social Barrier to Emotional Expression and their Relations to Distress in Male and Female Cancer Patients. British Journal of Health Psychology, 8, 271-284.

http://www.alomaliye.com/yillar_iti_asgari_ucretler.htm, Erişim: 11 Aralık 2012.

<http://www.casw-acts.ca/en/social-work-practice-corrections>, Erişim: 16 Mart 2012.

<http://www.cte.adalet.gov.tr>, Erişim Tarihi: 18 Haziran 2013.

<http://www.naswdc.org/pubs/choices/choices1.asp>, Erişim: 16 Mart 2012.

http://www.tubim.gov.tr/Dosyalar/istatistik/genc_nufus.pdf, Erişim: 22 Aralık 2012.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10761>, Erişim: 19 Aralık 2012.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10902>, Erişim: 22 Aralık 2012.

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10923>, Erişim: 19 Aralık 2012.

<http://www.turkis.org.tr/?wapp=52521E5F-FCA5-4BDD-940D-A284DA6F151D>, Erişim: 22 Aralık 2012.

EKLER

Ek-1 Hükümlülerin-tutukluların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslek	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Serbest Meslek	48	24, 8	17	22, 6	65	24, 2
Çiftçi	17	8, 8	4	5, 3	21	7, 8
Şoför	10	5, 18	4	5, 3	14	5, 22
İşçi	9	4, 6	3	4	12	4, 47
İnşaat Sektörü	10	5, 18	1	1, 3	11	4, 10
Elektrik Ustası	4	2, 07	5	6, 6	9	3, 35
Garson	4	2, 07	3	4	7	2, 61
Kaynakçı	5	2, 59	2	2, 6	7	2, 61
Ev Hanımı	3	1, 55	3	4	6	2, 23
Aşçı	3	1, 55	2	2, 6	5	1, 86
Berber	4	2, 07	1	1, 3	5	1, 86
Mobilyacı	4	2, 07	1	1, 3	5	1, 86
Öğrenci	3	1, 55	2	2, 6	5	1, 86
Esnaf	2	1, 03	2	2, 6	4	1, 49
Hurdacı	3	1, 55	1	1, 3	4	1, 49
Oto Galerici	2	1, 03	2	2, 6	4	1, 49
Doğalgaz Ustası	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Emekli	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Fırıncı	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Kasap	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Kuaför	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Muhasebeci	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Pastacı	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Sepetçi	0	0	3	4	3	1, 11
Tamirci	2	1, 03	1	1, 3	3	1, 11
Terzi	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Turizmcilik	3	1, 55	0	0	3	1, 11
Bilgisayar Hizmetleri	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Boya Ustası	1	0, 51	1	1, 3	2	0, 74
Devlet Memuru	1	0, 51	1	1, 3	2	0, 74
İşletmeci	1	0, 51	1	1, 3	2	0, 74
Lokantacı	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Marangoz	1	0, 51	1	1, 3	2	0, 74
Oto Tamircisi	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Pazarıcı	2	1, 03	0	0	2	0, 74
PVC Kapı Pencere	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Sihhi Tesisatçı	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Tekstilci	2	1, 03	0	0	2	0, 74
Tornacılık	0	0	2	2, 6	2	0, 74
Alüminyum Doğrama	1	0, 51	0	0	1	0, 37
Animatör	1	0, 51	0	0	1	0, 37
Büfeci	0	0	1	1, 3	1	0, 37
Çelik Konstrüksiyon	1	0, 51	0	0	1	0, 37
Dekorasyon	1	0, 51	0	0	1	0, 37
Demir Doğramacı	0	0	1	1, 3	1	0, 37
Fayans Ustası	1	0, 51	0	0	1	0, 37

Ek-1 Devamı

Meslek	Hükümlü		Tutuklu		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Gıda Pazarlamacı	1	0,51	0	0	1	0,37
Grafiker	1	0,51	0	0	1	0,37
Hazır Giyim İmalatı	1	0,51	0	0	1	0,37
Hızarcı	1	0,51	0	0	1	0,37
İnternet Kafe İşletmeciliği	1	0,51	0	0	1	0,37
İş Adamı	1	0,51	0	0	1	0,37
Mali Müşavir	1	0,51	0	0	1	0,37
Market	0	0	1	1,3	1	0,37
Mermerci	1	0,51	0	0	1	0,37
Muavin	0	0	1	1,3	1	0,37
Müzisyen	1	0,51	0	0	1	0,37
Nakliyeci	1	0,51	0	0	1	0,37
Operatör	1	0,51	0	0	1	0,37
Özel Güvenlik Görevlisi	0	0	1	1,3	1	0,37
Polis	1	0,51	0	0	1	0,37
Seyis	1	0,51	0	0	1	0,37
Seyyar Satıcı	1	0,51	0	0	1	0,37
Tekniker	1	0,51	0	0	1	0,37
Tır-Dorse Tamircisi	1	0,51	0	0	1	0,37
Yıkamacı	0	0	1	1,3	1	0,37
Toplam	193	100,0	75	100,0	268	100,0

Ek-2 Hükümlü-Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi Araştırması Görüşme Formu

HÜKÜMLÜ-TUTUKLULARIN SOSYAL HİZMET GEREKSİNİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ ARAŞTIRMASI

GÖRÜŞME FORMU

Bu görüşme formu, cezaevinde kalmakta olan hükümlü-tutukluların sosyal hizmet gereksinimlerini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Formda, bu amaçla hazırlanmış 73 madde bulunmaktadır. Sırayla her bir cümleyi okuyup sizin için uygun olan seçeneğin bulunduğu kutuya (X) işareti koymanız gerekmektedir. Vereceğiniz yanıtlar bu değerlendirmeyi yapabilmek açısından önemlidir. Katkınız için şimdiden teşekkür ederim.

Sosyal Hizmet Uzmanı

Selma SOYTÜRK

HÜKÜMLÜ-TUTUKLUYA AİT GENEL BİLGİLER

1. Yaşı:.....
2. Cinsiyeti:
Kadın ( ) Erkek ( )
3. Doğum Yeri:
İl ( ) .....
İlçe ( )
Köy ( )
Yurtdışı ( )
4. Öğrenim Durumu:
Okur-yazar değil ( )
Okur-yazar ( )
İlkokul mezunu ( )
İlköğretim/Ortaokul mezunu ( )
Lise mezunu ( )
Üniversite mezunu ( )

5. Medeni Durumu:

Evli ( )

Hiç evlenmemiş ( )

Boşanmış ( )

Eşi ölmüş ( )

Ayrı yaşıyor ( )

6. Evli ya da daha önce bir evlilik geçirmişse nikâh durumu:

	Resmi Nikahla	Dini Törenle
1. Evlilik		
2. Evlilik		
3. Evlilik		

7. Çocuk Sayısı: .....

8. Mesleği:.....

9. İnfaz Durumu:

Tutuklu ( ) ne kadar süredir tutuklu?.....

Hükümlü ( ) ne kadar süredir tutuklu+hükümlü?.....

10. Toplam Ceza Süresi:.....

11. Tahliye zamanına kadar kalan ceza süresi: .....

12. Hüküm Giydiği/Tutuklandığı Suç Türü:

Öldürme ( )   Kötü muamele ( )

Yaralama ( )   Zimmet ( )

Cinsel Suçlar ( )   Rüşvet ( )

Kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma ( )   Kaçakçılık ( )

Hakaret ( )   Trafik suçları ( )

Hırsızlık ( )   Orman suçları ( )

Yağma (Gasp) ( )   Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar ( )

Dolandırıcılık ( )   İcra İflas Kanunu'na muhalefet ( )

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti( )

Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet ( )

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satma( )

Diğer suçlar ( )

Sahtecilik ( )

13. Cezaevine girmenize sebep olan suçu tek başına mı işlediniz?

Evet ( )   Hayır ( )

14. Sizinle aynı suçtan yargılanan başka kimse var mı ?

Evet ( )   Hayır ( )

15. Ailenizde ve yakın çevrenizde sizden başka suça yönelen tutuklu-hükümlü kimse(ler) var mı ?

Evet ( )   Hayır ( )

16. Cevabınız Evet ise suça yönelen tutuklu-hükümlü yakınınız/yakınlarınız kimdir?

.....

CEZAEVİNE GİRMEYEN ÖNCEKİ YAŞAM DENEYİMLERİ

17. Cezaevine girmeden önce bir işiniz var mıydı?

Evet ( )   Hayır ( )

18. Hayır ise ne kadar süredir işsiz kaldınız? .....

19. Cezaevine girmeden önce sahip olduğunuz aylık net geliriniz ne kadardı?

.....

20. Cezaevine girmeden önce sosyal güvenceniz var mıydı? Evet ( )   Hayır ( )

21. Cezaevine girmeden önce çevrenizle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

	İyi	Çok İyi	Kötü	Çok Kötü
Eş				
Çocuklar				
Akrabalar				
İş Arkadaşları				

22. Cezaevine girmeden önce sosyal bir insan olduğunuzu düşünür müydünüz ?

Evet ( ) Hayır ( )

23. Cezaevine girmeden önce kronik herhangi bir sağlık probleminiz var mıydı?

Evet ( ) Hayır ( )

24. Cevabınız Evet ise nedir?.....

25. Cezaevine girmeden önce hiç psikiyatrik tedavi gördünüz mü? Evet ( ) Hayır ( )

26. Cevabınız Evet ise hangi nedenle psikiyatrik tedavi gördünüz?

27. Cezaevine girmeden önce aşağıdaki maddelerden herhangi birine bağımlılığınız var mıydı?

Sigara ( )

Alkol ( )

Uyuşturucu Madde ( )

Uçucu Madde ( )

Diğer (Belirtiniz) ( )

28. Cezaevine girmeden önce herhangi bir eğitim-öğretim kurumunda eğitim alıyor muydunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

29. Evet ise belirtiniz.....

30. Daha önce herhangi bir suç şüphesi ile

	Evet	Hayır
Gözaltına alındınız mı ?		
Tutuklandınız mı ?		
Hüküm giydiniz mi ?		
İfadeye çağrıldınız mı ?		

KURUMA GİRİŞTEKİ GEREKSİNİMLER

31. Cezaevinde bir sosyal hizmet uzmanının görev yaptığını biliyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

32. Cezaevinde çalışan bir sosyal hizmet uzmanının ne iş yaptığını biliyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

33. Cevabınız Evet ise açıklayınız.

34. Cezaevine ilk geldiğinizde kurumda görev yapan sosyal hizmet uzmanı ile bir görüşme gerçekleştirdiniz mi?

Evet ( ) Hayır ( )

35. Sosyal hizmet uzmanı ile gerçekleştirdiğiniz görüşmenin içeriği neydi?

( ) Kişisel ve tanıtıcı bilgilerin alınması

( ) Kuruma ilişkin tanıtıcı bilgilerin aktarılması

( ) Hükümlü ve Tutuklu Tanıma/Takip Formunun doldurulması

( ) Diğer

36. Cezaevine ilk geldiğinizde aileniz ile iletişim kurmak ve ailenizi bilgilendirmek adına sosyal hizmet uzmanından yardım aldınız mı ?

Evet ( ) Hayır ( )

CEZAEVİ SÜRECİNDEKİ GEREKSİNİMLER

37. Cezaevinde gereksinimlerinizi karşılayabilmenize yetecek maddi imkanınız var mı ?

Evet ( ) Hayır ( )

38. Dışarıdaki aile üyelerinizden ya da yakınlarınızdan maddi destek alıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

39. Herhangi bir sosyal yardım kuruluşundan aynı/nakdi yardım alıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

40. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde eşiniz/ çocuklarınız/ akrabalarınız/ ile olan ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz ?

	İyi	Çok İyi	Kötü	Çok Kötü
Eş				
Çocuklar				
Akrabalar				

41. Eşiniz/çocuklarınız/akrabalarınız sizi ziyarete geliyor mu ?

	Evet	Hayır
Eş		
Çocuklar		
Akrabalar		

42. Eşiniz/çocuklarınız/akrabalarınız ne kadar sıklıkla sizi ziyarete geliyor ?

	Her açık ve kapalı görüşte	Yalnızca açık görüşlerde	Yalnızca kapalı görüşlerde	Daha Seyrek
Eş				
Çocuklar				
Akrabalar				

43. Eşiniz, çocuklarınız ve akrabalarınız ve arkadaşlarınızın sizin için bir sosyal destek mekanizması olduğunu düşünüyor musunuz ?

	Evet	Hayır
Eş		
Çocuklar		
Akrabalar		
Arkadaşlar		

44. Cezaevine girdikten sonra eşiniz, çocuklarınız, akrabalarınız ve arkadaşlarınız ile olan ilişkilerinizde bir değişiklik meydana geldi mi ?

	Evet	Hayır
Eş		
Çocuklar		
Akrabalar		
Arkadaşlar		

45. Cezaevinde birlikte yaşadığınız koğuş arkadaşlarınız ve cezaevi personeli ile ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz ?

	İyi	Çok İyi	Kötü	Çok Kötü
Koğuş Arkadaşları				
Cezaevi Personeli				

46. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde yeni bir sağlık problemi ile karşılaştınız mı ?

Evet ( ) Hayır ( )

47. Cevabınız Evet ise nedir ?.....

48. Cezaevinde ortaya çıkan bu sağlık problemine yönelik yeterli tedavi ve destek alıyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

49. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde psikiyatrik tedavi gördünüz mü/görüyorsunuz musunuz?
Evet ( ) Hayır ( )
50. Cevabınız Evet ise hangi nedenle psikiyatrik tedavi gördünüz ?
.....
51. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde herhangi bir madde bağımlılığı geliştirdiniz mi ?
Evet ( ) Hayır ( )
52. Cevabınız Evet ise bağımlılık yaratan hangi maddeden dolayı tedavi gördünüz/görüyorsunuz?
Sigara ( )
Alkol ( )
Uyuşturucu Madde ( )
Uçucu Madde ( )
İlaç ( )
53. Madde bağımlılığına yönelik tedavi görüyor musunuz ?
Evet ( ) Hayır ( )
54. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde eğitim yaşamınıza devam ettiniz mi/ediyor musunuz ?
Evet ise .....
Hayır ise neden devam etmediniz ?.....
55. Cezaevinde açılan meslek edindirme ve beceri kurslarına katıldınız mı?
Evet ( ) Hayır ( )
56. Cezaevinde gerçekleştirilen sosyal etkinliklere katılır mısınız?
Evet ( ) Hayır ( )
57. Herhangi bir sosyal hizmet kurumunda kalan yaşlı, çocuk, özürü, bakıma muhtaç aile bireyiniz (eş, çocuk, anne, baba, kardeş vb.) var mı?
Evet ( ) Hayır ( )
58. Cevabınız Evet ise sosyal hizmet kurumunda kalan aile bireyiniz kimdir?
.....
59. Hangi sosyal hizmet kurumunda kalmaktadır ?
.....
60. Sosyal hizmet kurumlarında barınan aile bireylerinizin bakım gereksinimi sizin tutuklu-hükümlü olma sürecinizden sonra mı gelişti ?
Evet ( ) Hayır ( )
61. Sosyal hizmet kurumunda barınan aile bireyleriniz (eş, çocuk, anne, baba, kardeş vb.) ile görüşme/haberleşme imkanınız var mı ?
Evet ( ) Hayır ( )
62. Evet ise nasıl ve ne sıklıkla ?.....
63. Sosyal hizmet kurumlarında kalan aile bireylerinizle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz ?
64. Cezaevinde bulunduğunuz zaman diliminde sosyal hizmet uzmanına herhangi bir konu ile ilgili olarak başvurduğunuz mu ?
Evet ( ) Hayır ( )
65. Cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanına başvuru nedeninizin içeriği neydi ?
( ) Hükümlü/tutuklu ile psikososyal çalışma
( ) Hükümlü/tutuklunun ailesi ile psikososyal çalışma
( ) Ayni ve nakdi yardım sağlama
( ) Hükümlü/tutuklular ile grup çalışması
( ) Yasal konular ile ilgili bilgilendirme
( ) Diğer.....
66. Cezaevinde görev yapan sosyal hizmet uzmanının, sorunlarınızın çözümü, gereksinimlerinizin karşılanması konusunda yeterli çalışmalar yaptığını düşünüyor musunuz?
Evet ( ) Hayır ( )

TAHLİYEYE HAZIRLIK ve TAHLİYE SONRASI GEREKSİNİMLER

67. Tahliye olduktan sonra nereye dönmeyi düşünüyorsunuz?

68. Tahliye olduktan sonra barınabileceğiniz bir yer var mı ?

Evet ( ) Hayır ( )

69. Tahliye olduktan sonra yaşamınıza devam edebilmenizi sağlayacak bir işiniz var mı ?

Evet ( ) Hayır ( )

70. Tahliye olduktan sonra eğitim yaşamınıza devam etmeyi düşünüyor musunuz ?

Evet ( ) Hayır ( )

71. Tahliye olduktan sonra eşiniz, çocuklarınız, akrabalarınız ve yakın çevreniz ile aranızda uyum problemlerinin yaşanabileceği düşünüyor musunuz ?

	Evet	Hayır
Eş		
Çocuklar		
Akrabalar		
Yakın Çevre		

72. Tahliye olduktan sonra toplumsal yaşama geri dönüşle ilgili uyum problemleri yaşayabileceğinizi düşünüyor musunuz ?

Evet ( ) Hayır ( )

73. Tahliye olduktan sonra aşağıdaki problemlerinizi için bir sosyal hizmet uzmanı ile görüşmek ister misiniz ?

	Evet	Hayır
İş Bulmak		
Kalacak Yer Bulmak		
Eğitim Olanaklarına Erişmek		
Aile ile Sağlıklı İletişim Kurmak		

Ekleme istediğiniz bir şey varsa lütfen belirtiniz.

EK- 3 İzin Yazısı

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.03.0.CTE.09.204.06.01-2147/118799
Konu : Tez Çalışması

14/08/2012

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi : 09.07.2012 tarih B.30.2.HAC.0.41.00.00/200/3197 sayılı yazı.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Selma SOYTÜRK'ün "Hükümlü-Tutukluların Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı bilimsel araştırma kapsamında, Karaman M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda anket uygulanması talebine ilişkin ilgi yazı ve ekinde alınan anket soruları incelendi.

Söz konusu araştırmanın; 16.08.2012-31.10.2012 tarihleri arasında, yukarıda adı geçen ceza infaz kurumunda, kurumun belirleyeceği günlerde, hükümlülerin rızaları alınarak, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, anket formunda yer alan 51 ve 52 inci soruların çıkartılarak anket formunun yeniden düzenlenmesi, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin de Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi, Genel Müdürlüğümüz onayı alınmadan yayımlanmaması ve basınla paylaşılmaması koşullarıyla, kurum görevlileri nezaretinde ve gerekli güvenlik önlemleri altında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Ceza infaz kurumu ile irtibata geçilerek kurumun çalışma kuralları hakkında bilgi edinilmesini rica ederim.

Cevat GUL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 PK:06330 Beşevler/ANKARA

Ayrıntılı bilgi için irtibat: T.ÇELEBİ Şb.Md.

Tel: 0 312 204 13 73-75 Faks: 0 312 223 60 07 – 223 43 91 e-posta: yetiskin.egitim@adalet.gov.tr Web: www.cte.adalet.gov.tr